

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI

**BRUNO TAUT'UN MİMARLIK ANLAYIŞININ TRABZON LİSESİ ÖZELİNDE
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burcu EFE

TEMMUZ 2010

TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI

**BRUNO TAUT'UN MİMARLIK ANLAYIŞININ TRABZON LİSESİ ÖZELİNDE
İNCELENMESİ**

İç Mimar Burcu EFE

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"Yüksek İç Mimar"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 14.06.2010
Tezin Savunma Tarihi : 01.07.2010**

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Gülay USTA
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Nilgün KULOĞLU
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Erkan AYDINTAN**

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Salih TERZİOĞLU

Trabzon 2010

ÖNSÖZ

“Bruno Taut’un Mimarlık Anlayışının Trabzon Lisesi Özelinde İncelenmesi” başlıklı bu tez çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı’nda hazırlanmıştır.

Lisans ve yüksek lisans öğrenimim boyunca kendisinden çok şey öğrendiğim, başta konu seçimi olmak üzere tez çalışmasının her aşamasında tecrübesi, sabrı, teşvik edici tavrı ve engin bilgisiyle beni aydınlatan, her türlü desteğini her an yanımda bulduğum değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Gülay USTA’ya sonsuz şükranlarımı sunarım.

Ayrıca, sağladığı her türlü destekten dolayı Trabzon Lisesi müdürü Ömer EYÜBOĞLU’na, kaynak bulmam konusunda yardımlarını esirgemeyen Veysel USTA ve Fethi YILMAZ’a, Trabzon Lisesi hatıralarını benimle paylaşan Bekir GERÇEK’e,

Trabzon Lisesi’nin röleve çizimlerini yapan İç Mimarlık VI. yarıyıl öğrencileri ve dersin yürütücülerine,

Destekleri yanında beni önemseyen tüm yakınlarım ve arkadaşlarıma,

Sevgisiyle beni motive eden nişanlım Uğur ZİYREK’e,

Tüm kararlarımda beni destekleyen ve bana inanan, öğrenim hayatım boyunca benim için fedakarlıkta bulunan ve emek veren, çok şey borçlu olduğum annem Ülker EFE, babam Hüseyin EFE ve abim Hakan EFE’ye, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Burcu EFE
Trabzon 2010

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	V
SUMMARY.....	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VII
TABLolar DİZİNİ.....	IX
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Sorunun Belirlenmesi ve Çalışmanın Amacı.....	2
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	4
2.1. Türkiye’de Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı ve Yabancı Mimarlar.....	4
2.1.1. 1923-1930 Dönemi Mimarlığı ve Genel Durum.....	4
2.1.2. 1930-1940 Dönemi Mimarlığı ve Genel Durum.....	11
2.1.3. Erken Cumhuriyet Döneminde Yabancı Mimarlar.....	17
2.2. Yabancı Mimarlar ve Etkinlikleri.....	19
2.3. Yabancı Mimarlar İçinde Bruno Taut.....	23
2.3.1. Bruno Taut Kimliği.....	25
2.3.2. Bruno Taut’un Mimarlık Anlayışı.....	37
2.3.3. 1936-1938 Yılları Arasında Bruno Taut’un Türkiye’deki Mimarlık Etkinliği.....	45
2.4. Trabzon Lisesi Tarihi ve Mekânsal Analizi.....	58
2.4.1. Trabzon Lisesi’nin Tarihçesi.....	58
2.4.2. Çalışmanın Yöntemi ve Analiz.....	69
2.4.2.1. Yapının Tasarım Yaklaşımı.....	70
2.4.2.2. Yapının Mekansal Analizi.....	71
3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	94
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	97
5. KAYNAKLAR.....	98
6. EKLER.....	104
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Türkiye’de erken cumhuriyet dönemi her alanda yeniliklerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Eğitimden güzel sanatlara kadar çeşitli alanlarda yeni projeler gerçekleştirilmiş ve toplumun hizmetine sunulmuştur. Bu çalışmalara hem yerli hem de yabancı birçok uzman katkı sağlamış ve ülkemizin modernleşmesinde ve çağdaşlaşmasında eserleriyle öncü olmuşlardır.

Bruno Taut Türkiye’ye önemli mimari eserler kazandırmıştır. Bu eserler Türkiye mimarlığında halen önemlerini korumaktadırlar. Özellikle eğitim yapıları özelinde katkılar sağlayan Bruno Taut’un mimarlık anlayışını yapılarını inceleyerek, analiz ederek açıklamak mümkündür. Buradan yola çıkarak Bruno Taut’un tasarlamış olduğu ve ülkeye eğitim alanında önemli katkılar sağlayan bir eğitim kurumu olan Trabzon Lisesi’nin mimari analizi önemli görülmektedir.

Çalışma dört ana başlıktan oluşmaktadır.

Birinci bölümde çalışmanın tanıtıldığı giriş bölümü ile çalışmanın amacı yer almaktadır.

İkinci bölümde Erken Cumhuriyet Dönemi mimari çalışmaları ve bu dönemdeki yabancı mimarların bu çalışmalara olan katkıları, Bruno Taut’un hayatı, mimarlığı ve yapıtları ele alınmış, özellikle Türkiye mimarisi üzerindeki etkisi incelenmiş ve son olarak Bruno Taut’un Türkiye’de ki en önemli eğitim yapılarından biri olan Trabzon Lisesi ele alınmış ve mimari analizi yapılmıştır.

Çalışmanın üç ve dördüncü bölümlerinde yapı analizleri değerlendirilmiş ve sonuçlara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi Mimarisi, Yabancı mimarlar, Bruno Taut, Trabzon Lisesi, Mekansal analiz

SUMMARY

The Examining of the Architectural Understanding of Bruno Taut in the Example of Trabzon High School

Early Republic period was an era in which many innovations took place in almost every field. New projects ranging from education to fine arts were developed and introduced to society. Both native and non-native experts gave contributions to these studies and became pioneers in modernization of our country.

Bruno Taut left great architectural works to Turkey. These works still have great importance in Turkish Architecture. Especially, it is important to explain his architectural understanding which may well be exemplified in the educational buildings by examining and analyzing them. Considering this, it is important to make architectural analysis of Trabzon High School which was designed by Bruno Taut and has had great contributions to our education.

The study consists of four chapters.

In the first chapter, we introduced the study and gave our aim.

In the second chapter, we dealt with the architectural studies and contributions of foreign architects to those studies in the Early Republican Period. We studied Bruno Taut's life, architecture, and works and especially his influence on Turkish architecture, and finally, we examined and did architectural analysis of Trabzon High School which is one of the most important educational buildings designed by Bruno Taut.

Key Words: Architecture in Republic period, Foreign architects, Bruno Taut, Trabzon High School, Spatial analysis

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. 1924’de hazırlanan Ankara İmar planı	6
Şekil 2. 1932’de Herman Jansen tarafından çizilen Ankara’nın imar planı	6
Şekil 3. Borsa Sarayı, İzmir, 1926-28	8
Şekil 4. T.B.M.M Mimar Vedat Bey	8
Şekil 5. Ankara Palas Mimar Vedat Bey	9
Şekil 6. Osmanlı Bankası (1926) ve Ziraat Bankası (1926-1929). Ulus, Ankara. 1930 yılına ait bir görünüm	9
Şekil 7. Tekel Başmüdürlük Binası, Mongeri, 1928	10
Şekil 8. İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Ankara, 1930	10
Şekil 9. Hariciye Köşkü Ankara, Seyfi Arkan 1935	14
Şekil 10. Sergi Evi Ankara, Şevki Balmumcu 1934	14
Şekil 11. Sergi Evi Projesi aksonometrik çizimi	14
Şekil 12. TCDD Gar Binası Ankara, Bedri Uçar 1938	16
Şekil 13. TCDD Gar Binası, Doğu Cephesi tarama	16
Şekil 14. Sümerbank Genel Müdürlüğü, Ankara, Martin Elsaesser, 1936	20
Şekil 15. İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Arka Cephe 1930’lar	21
Şekil 16. İsmet Paşa Kız Enstitüsü, birinci kat planı	21
Şekil 17. Bakanlıklar Sitesi, Ankara, Clemens Holzmeister, 1932-34	22
Şekil 18. Ankara’da devlet memurları için Paul Bonatz’ın yaptığı Saraçoğlu Lojmanları 1944-1947	23
Şekil 19. Bruno Taut, 1880-1938	25
Şekil 20. Unterriexingen Köy Kilisesi, 1906	27
Şekil 21. Bruno Taut’un Kilisedeki imzası	27
Şekil 22. Leipzig Sergisindeki Demir Anıtı, 1913	28
Şekil 23. Bahçe Şehir ‘Falkenberg’ 1913-1916	29
Şekil 24. “Cam Ev” dış ve iç görünüş 1914	30
Şekil 25. “Cam Ev” plan, 1914	30
Şekil 26. Bruno Taut’un 1920’de çıkardığı dergi	31
Şekil 27. Dahlewitz’de Taut’un Evi, 1927	32

Şekil 28. Dahlewitz’de Taut’un Evi planlar, 1927	32
Şekil 29. Berlin’de ‘Freie Scholle’ Yerleşim Birimi 1925-1931	33
Şekil 30. Moskova Sendika Tiyatrosu	34
Şekil 31. Moskova’da konut blokları tasarımı	35
Şekil 32. Bruno Taut’un Edirnekapı Mezarlığı’ndaki mezar taşı	37
Şekil 33. Bahçeşehir Falkenberg 1913-1916	40
Şekil 34. 1937-1938 Sömestrinde Bruno Taut’un verdiği İnhisar Müdürlüğü Lojmanları ödevi için öğrencilerin yaptığı projeler	46
Şekil 35. Bruno Taut, İstanbul,Türk-Alman Dostluk evi yarışma projesi, 1916	47
Şekil 36. Bruno Taut, İstanbul, Türk-Alman Dostluk Evi yarışma projesi planlar, 1916.....	47
Şekil 37. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, merdiven ve giriş holü	48
Şekil 38. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Bruno Taut’un çizdiği perspektif	48
Şekil 39. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, zemin kat planı.....	49
Şekil 40. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara	49
Şekil 41. Bruno Taut, Ortaköy’de Villa, İstanbul 1937	50
Şekil 42. Ortaköy’de Villa, Görünüşler	51
Şekil 43. Katafalk tasarım çizimi	52
Şekil 44. Katafalk, plan ve görünüş, 1938	53
Şekil 45. Katafalk, Tan Gazetesi 22 Kasım 1938	54
Şekil 46. Bruno Taut, Cebeci Orta Okulu giriş ve ön cephe, Ankara, 1938	55
Şekil 47. Cebeci Orta Okulu, zemin kat planı	55
Şekil 48. Bruno Taut, Atatürk Lisesi, Ankara, 1938	56
Şekil 49. Bruno Taut, Cumhuriyet Kız Enstitüsü, İzmir, 1938	57
Şekil 50. Trabzon Valisi Sırrı Paşa	58
Şekil 51. Trabzon Valisi Sırrı Paşa’nın 27 Eylül 1884 tarihinde temel atma töreni nutku	60
Şekil 52. Trabzon Mekteb-i İdadi-i Mülki	61
Şekil 53. Trabzon Mekteb-i İdadi-i Mülki Planı	61
Şekil 54. 1924’de Atatürk’ün Trabzon’a gelmesini duyuran Yenyol Gazetesi	64
Şekil 55. 1938’de Yeni Binanın Temel Atma Töreni Gazete Başlıkları nutku	67
Şekil 56. Bruno Taut’un el çizimi	68
Şekil 57. Yapının önünde bulunan tarihi Manolya ağacı.....	70
Şekil 58. Katlara göre mekansal organizasyon	72

Şekil 59. Yapının yatay ve düşey sirkülasyon şeması.....	75
Şekil 60. Yapının iç-dış mekan ilişkisi	76
Şekil 61. Yapının sosyal-kültürel kullanım alanları	77
Şekil 62. Yapının eğitim mekanları organizasyonu	78
Şekil 63. Yapının yönetim mekanlarının organizasyonu	79
Şekil 64. Yapının spor-rekreatif mekanların organizasyonu.....	80
Şekil 65. Yapının hizmet birimlerinin organizasyonu	81
Şekil 66. Yapıda fiziksel eskime	82
Şekil 67. Yapıda fonksiyonel eskime	83
Şekil 68. zemin kat için mekan dağılımı	84
Şekil 69. Birinci kat için mekan dağılımı.....	86
Şekil 70. İkinci kat için mekan dağılımı	88
Şekil 71. Bodrum kat için mekan dağılımı.....	90
Şekil 72. Yapının güney ve kuzey cepheleri	91
Şekil 73. Yapının batı ve doğu cepheleri	92
Şekil 74. Yapının kütle kurgusu	93

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Analiz Sürecinin Aşamaları	69
Tablo 2. Bir organizasyonda mekanların düzenlenme biçimleri	71
Tablo 3. Yapının işlev şeması	74

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Yirminci yüzyılın ilk yarısında dünya, modernizm akımının ortaya çıktığı, bilimden felsefeye hemen her alanda hızlı değişikliklerin yaşandığı bir sürece şahit olmuştur. Bu değişiklikler Birinci Dünya Savaşıyla kesintiye uğrasa da en azından insanların beyinlerinde devam ederek savaşın bitmesiyle birlikte yeniden yeşermeye başlamıştır. Uygulamalar toplumların her katmanına yayılmış, hemen herkes bu çabaların ürünlerinden yarar sağlamıştır.

Türkiye’de dünyanın bir parçası olmasından dolayı kaçınılmaz olarak bu değişikliklerden ve gelişmelerden etkilenmiştir. Ülkemiz, yüzünü batıya çevirmiş ve her yönüyle batı düşüncesini içselleştirmiş bir liderin, Mustafa Kemal Atatürk’ün sayesinde modernizmin nimetlerinden daha fazla pay alma yarışına girmiştir. Sibel Bozdoğan’ın (2002) Le Corbusier’den aldığı şu söylem, değişikliklerin hızlandığını ve Türkiye’nin yüzünü Batı’ya çevirdiğini göstermektedir; “Bir süre önce, Haliç’in uzak ucunda, ‘Avrupa’nın Tatlı Suları’ kıyısında, suları yaran kayıkların üzerindeki sayısız gramofonun sızlanışını dinliyordum. Ve Abdülhamid’in öldüğünü, Jön Türkler’in başa geçtiğini, Çarşı’daki tabelaların değişmeye başladığını ve Batı’nın zafer kazanmakta olduğunu fark ettim. İşte bugün karşımızda Ankara ve Mustafa Kemal’in anıtı duruyor! Olaylar hızlı geliyor. Zar atılmış durumda: Asırlık bir medeniyet daha yıkılıyor.”

Sözü edilen ‘Batı’nın zafer kazanması’ düşünce ve uygulamalar bağlamında değerlendirildiğinde Atatürk devrimleri buna örnek gösterilebilir. Cumhuriyet modern düşüncelerin ve bu düşüncelerin toplumda hayat bulmasını olanaklı kılan idealler rejimidir. Ancak ülkemiz İstiklal Savaşı’ndan çıkmış olmasından dolayı birçok olanaktan yoksundur. Bu nedenle yabancıların ülkemize davet edilmesi ve onların bilgi, görgü ve deneyimlerinden yararlanılması gerekmektedir.

Mimaride modernizmin temsilcisi olan Bruno Taut bu düşünceyle 1936 yılında Türkiye'ye davet edilmiştir. Kendisi Alman olan Bruno Taut vatandaşlıktan atılmış ve göçmen olarak Japonya'ya gitmiştir. Japonya'da üç yıl kaldıktan sonra davet üzerine Türkiye'ye gelmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'ni onu mimar olarak resmen görevlendirmiştir. Bruno Taut, hem eğitim alanında hem de mimari tasarım uygulamalarıyla Türkiye'deki yabancı mimarlarla birlikte modernizmin öncüleri arasında yer almış, eserler ortaya çıkarmıştır.

Taut, ülkemizde birçok eserin tasarımında ve yapımında önemli görevler üstlenmiştir. Bunlar arasında, Ankara Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara Cebeci Ortaokulu, İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü, Kemal Atatürk için Katafalk ve çalışma konumuz olan 1938'de asistanı Hillinger ile tasarladığı Trabzon Lisesi sayılabilir.

1.2. Sorunun Belirlenmesi ve Çalışmanın Amacı

Türk mimarisinde, önemli olan kimi yapıların belgelenmesi sonraki kuşaklara aktarılması açısından önem arz etmektedir.

Bu bağlamda, Türkiye'de mimari eserler vermiş yabancı mimarların yapıtları, bu yapıtların incelenmesi, mimarlık anlayışlarının ortaya konması dönemin mimarisinin açıklanması açısından da önemlidir.

Türkiye'de büyük yapıtlar ortaya koyan yabancı mimarlardan Bruno Taut, hem mimari kimliği hem de yapıtları açısından bazı araştırmalara ve tezlere konu olmuştur. Çalışma kapsamında yapılan literatür araştırmalarında görülmektedir ki, Bruno Taut'un mimar kişiliğinin ve bazı yapıtlarının yeterince incelenmesine rağmen, Trabzon kentinde önemli bir eğitim kurumu olan Trabzon Lisesi'nin mimarlık anlayışı açısından yeterince irdelenmediği saptanmıştır. Elde edilen bulgular sadece eski fotoğraf belgelerine dayanmaktadır.

Oysa Bruno Taut'un mimarlık anlayışının tasarım ile ilgili düşüncelerini birebir ortaya koyduğu yapılardan biri olan Trabzon Lisesi'ni mekansal anlamda analiz etmek hem mimarın tasarım yaklaşımını ortaya koyacak, hem de eğitim kurumunun mekan ve kütle organizasyonunu incelemek ile yeni yapılacak eğitim kurumları için veri teşkil edecektir.

Ayrıca yeterince belgeleme yapılmamış bir yapı olan Trabzon Lisesi'nin ayrıntılı olarak irdelenmesi gereği vardır.

1940 yılından itibaren eğitim vermeyi sürdüren Trabzon Lisesi, yapıldığı dönemden günümüze kadar geçen süreçte önemli bir mimari kimliğe sahip bir eğitim yapısıdır. Yapılan literatür araştırmalarında yapının orijinal planlarına rastlanmadığı ve literatürde yer alması gereken bu önemli yapının yer almadığı görülmüştür.

Okulun şu anki müdürü Sayın Ömer Eyüboğlu ile yapılan görüşmelerde orijinal planların var olduğu ancak bir süre önce kaybolduğu öğrenilmiştir. Elleriinde bulunan okul planlarının ise amatörce çizildiğini belirtmişlerdir.

Bu çalışmada mimarlık tarihinde önemli bir yere sahip olan Trabzon Lisesi'nin mevcut durumunun tespiti, yapının orijinal halinin ortaya çıkarılması ve mekansal analizler yoluyla irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda, binanın analizleri hem yapının mimarı Bruno Taut'un mekan anlayışı ile örtüşüp örtüşmediğinin ortaya konması, hem de önemli bir yapının mevcut durumuna ilişkin saptamaların yapılmasının mimarlık literatürü çalışmalarında önemli olduğu düşünülmektedir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Türkiye'de Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı ve Yabancı Mimarlar

Cumhuriyet döneminde, çeşitli toplumsal ekonomik ve kültürel değişimler Türk toplumunu derinden etkilemiş ve hemen her alanda çeşitli yenilikler toplumun hizmetine sunulmuştur. Bu dönemde mimarlık da yeni boyutlar kazanmış ve mimarlık fonksiyonları, geleneksel fonksiyonlardan farklılaşarak, mimarlık alanında çeşitli değişimler gündeme gelmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Türkiye'nin batılılaşma çabaları, batının mimarlık düşüncesinin ve yöntemlerinin mimarlık alanında hızla yayılmasına zemin hazırlamıştır. 1920'lerden sonra, çeşitli amaçlarla Türkiye'ye gelen yabancı mimar ve hocaların etkileri, diğer yandan Cumhuriyet devrimlerinin Türk toplumu yapısına getirdiği batı kökenli değişiklikler mimariye de yansımıştır. Türkiye'ye gelen ve genel olarak Alman ve Avusturyalı olan bu yabancı mimarlar, hem mimarlık eğitimi kurumlarının ana eğitim ilkelerini belirlemişler, hem de yaptıkları uygulamalarla Türk mimarisindeki ulusalcı davranışları yıkararak daha çağdaş ve gerçek mimari atılımların Türkiye'ye gelmesini sağlamışlardır(Tarım,1984).

Türkiye'ye gelen yabancı mimarların katkılarına değinmeden önce Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki toplumsal ve mimari yapıya değinmek yararlı olacaktır.

2.1.1. 1923-1930 Dönemi Mimarlığı ve Genel Durum

Cumhuriyetin ilanı, ondan önceki Kurtuluş Savaşı'nı hazırlayan koşullar ve ondan sonraki Atatürk Devrimleri ile Türk toplumsal yaşantısında önemli değişmelere neden olan olaylar süreci içinde bir dönüm noktasıdır. Atatürk Devrimlerinin daha önceki İslahat Hareketlerine benzemeyen yanı, arkasına aldığı uzun ve zorlu bir savaşın olmasıdır. Türk ulusundan aldığı söylediği güç ile o zamana kadar düşünülemez yoğunluk ve nitelikte devrimleri gerçekleştirebilmiştir. Cumhuriyet dönemi, Türk mimarisinin etkilendiği ve aynı zamanda Türk mimarlık düşüncesinde değişmelerin olduğu, yeni mimari anlayışın tartışıldığı bir dönem olmuştur.

Atatürk devrimleri, iki ana hedefe yönelmiştir: ilki padişahlık ve onunla bağımlı eski toplumsal düzeni kaldırmak, yerine yeni, çağdaş, batıdan alınmış modellere göre kurulmuş bir düzen getirmek; ikincisi de, Türk ulusal bilincini geliştirmek, güçlendirmek, böylece Türkiye'nin bağımsızlığının korunmasını sağlamaktır (Fidan, 2002).

Cumhuriyetin ilk yıllarında içinde bulunulan zor durumu Falih Rıfkı Atay şöyle belirtir:

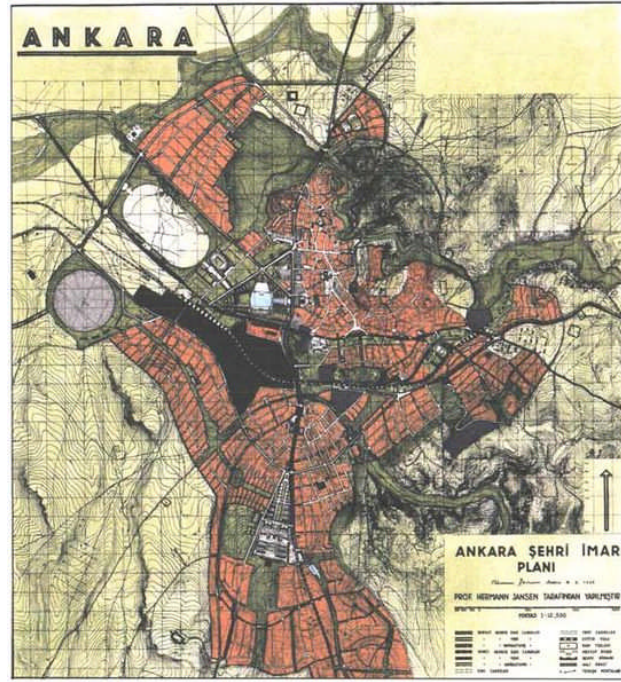
“ Baştanbaşa ziraati ile ticareti ile şehirleri ve köyleri ile yeniden inşa edilecek, maddi ve manevi inşa edilecek bir vatan ve on iki milyon İngiliz lirası, yani iyice bir anonim şirket sermayesi kadar bir bütçe”.

İlk yıllar hükümetin inşaat alanında yapabildiği yardım bütçe sıkıntısı yüzünden kısıtlı kalmıştır. 1926 yılında Türkiye çapında inşaata kredi sağlamak üzere kurulan Emlak ve Eytam Bankası ilk yıllar yardımını ancak Ankara inşaatına yöneltebilmiştir. Kamu inşaat harcamaları, demiryolları ve köprülerin inşası, Ankara'nın başkent olma yolundaki harcamaları bütçenin büyük bölümünü tüketmiştir (Aslanoğlu,1980).

Kent planlamaları ilk yıllar ele alınıp çözümlenmesine çalışılan sorunların başında gelmekteydi. Bu yolda ilk adım savaş sonrası yanarak harap olan İzmir için düşünülen imar planıdır. 1924 de Fransız Rene Dange'nin hazırladığı kısmi imar planı devlet tarafından uygulamaya konmuştur. Ankara'nın başkent olarak seçilmesinden sonra kent için ilk gelişme planı, aynı yıl Alman uzman Heussler tarafından biri Eski Ankara, diğeri de Yenişehir'de tasarlanan sonradan yüz elli hektar araziye uygulanan planlardır(Şekil 1). Ancak 1928 yılında kentin gelişmesinin yeni bir plan çerçevesinde düzenlenmesi gereğinin duyulması üzerine, İç İşleri Bakanlığına bağlı olarak Ankara İmar Müdürlüğü tarafından bir yarışma düzenlenmiştir. Yarışmayı kazanan Herman Jansen'in planına (Şekil 2) göre çalışmalara hemen başlanmıştır (Aslanoğlu, 1980).

Şekil 1. 1924’de hazırlanan Ankara İmar planı (URL-1)

Şekil 2. 1932’de Herman Jansen tarafından çizilen Ankara’nın imar planı (URL-2)

Yurt düzeyindeki planlama çalışmalarını 1930’da yürürlüğe giren Belediyeler Kanunu ve Hıfz-ı Sıhha yasaları ile başlamıştır. Bu kanunları 3 yıl sonra Belediyeler yapı ve yollar yasası izlemiştir. Bu çıkan yasalar ile Cumhuriyet rejiminin algıladığı batılı biçimde sağlıklı ve uygar kent imgesi yaşatılmak istenmiştir (Aslanoğlu,1980).

20. yüzyıl başındaki Osmanlı devletini kurtarmak için birçok ideolojilerin ortaya atıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları, Osmanlı devleti içindeki tüm unsurları bir araya toplamak ve ümmetçilik gibi düşüncelerdir. Daha sonra Türkçülük ele alınmış, fakat bu Türk ırkını bir imparatorluk bünyesinde birleştirmek gibi bir anlayışla sürdürülmüştür. Bu bocalama dönemi Kurtuluş Savaşına kadar devam etmiştir. Milliyetçilik ise henüz bir anlam kazanmamıştır.

Geçmişe inerek Türk kültürünü, geleneklerini araştıran Ziya Gökalp olmuş, halk kültürünü edebiyat, mimarlık, el sanatları ve dans gibi farklı dallarında Türklerin ulusal benliklerini ortaya koymuştur. Ziya Gökalp'ın bu fikirleri Cumhuriyet'in ilk yıllarında da sürmüştür. Klasik Osmanlı mimarlığına dönüş, ulusçuluk idealleri için gelişen ortamın bir sonucudur. 1910 yıllarında başlayan ilk ulusal mimarlık dönemi diye adlandırılan ve 1930 yıllarına kadar devam eden bu dönem belirtilen fikirlerin mimarlık alanındaki sonuçlarıdır.

Bu dönemde Ankara'da Türk Ocağı Merkez Binası, proje yarışması yapılmıştır. Mimar Vedat ve Kemalettin Beyler bu anlayışlarla birçok mimari yapıyı ortaya koymuşlardır. Onların bu çalışmalarının daha sonra mimar Arif Hikmet Halim, Tahsin Sermet, Ahmet Kemal, Falih Ülkü, Ali Talat, Mehmet Nihat Beyler ve İtalyan Giulio Mongeri tarafından sürdürüldüğü görülmektedir (Aslanoğlu,1980).

Hükümetin desteği ile de yayılan ulusal mimarlık düşüncesi, yalnız kamu yapılarında değil, konut alanında da tercih edilmiştir. Devletçe 2650 adet Ulus okulları inşa ettirilmiştir. Bunlara ek olarak Ankara'da meclis binası, ilk bakanlık binaları yapılmıştır. Celal Esat Arseven bu durumu şöyle anlatır:

“Hemen hemen bütün mimarlar Mimar Vedat ve Kemalettin'in açtıkları yoldan yürüdüler. Hükümette bu hareketi teşvik etti. Okul, kışla, tren istasyonu vb. bütün binaların milli üslupla yapılmasını ısrarla istedi. Hatta özel kişileri milli üslupta binalar yapmaya zorlayacak bir kanun bile çıkarılması istendi.” (Tarım,1984).

1920 yıllarında genellikle Türk Mimarların bu anlayışla yapı yapma eylemini sürdürdükleri görülmektedir. Gerçekten bir lise yapısı, bir postane, banka, hükümet konağı, otel, bakanlık binası, ya da bir tren istasyonu arasında görünüşte hem kütle düzeni, hem de dış bezeme açısından fazla bir fark yoktur. Amaçlanan, klasik Osmanlı yapı öğelerinin ulusal değerleri yansıttığı kanısıyla kullanılmasıydı (Aslanoğlu,1980).

Ankara ve İstanbul dışında da yapılan binalarda ulusal mimari izlerinin dışa vurulduğu görülmektedir. Mimar Muzafferin bugünkü Konya Erkek Lisesi, Konya Kız

Öğretmen Okulu önemli örneklerdir. Ege Palas, Borsa Sarayı (Şekil 3), Osmanlı Bankası da İzmir’de yapılan bu anlayıştaki yapılardır. (Tarım,1984).

Şekil 3. Borsa Sarayı, İzmir, 1926-28 (Alsaç, 1976)

1923-30 yılları arasında Ankara’da başkent olmasından hemen sonra büyük çapta imar çalışmaları başlatılmıştır. Kırk kadar resmi bina inşa edilmiştir. Ankara’daki bu yapılar, 1924 yılında Meclis (Şekil 4), Ankara Palas (Şekil 5), Gazi ve Latife okullarının yapımı gelir. Aynı yıl diğer kentlere örnek olmak üzere Ankara, Erzurum, Sivas ve Diyarbakır numune hastaneleri açılmıştır. Yine aynı şekilde Adliye Sarayı, Postane Binası, Himaye-i Etfal ve Ankara Gazi Çiftliği İstasyon binası yapılmıştır. Bunlar ilk ulusal mimarlık dönemin kamu yapılarının tipik örnekleridir (Tarım,1984).

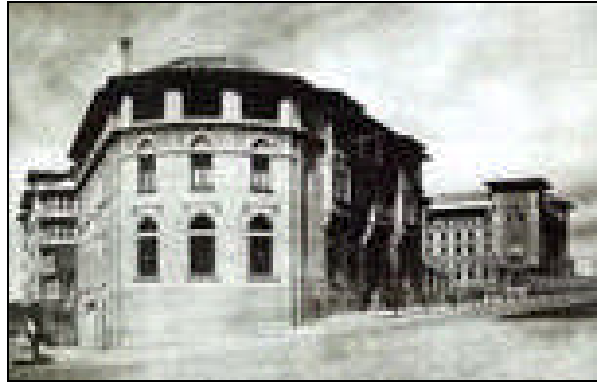

Şekil 4. T.B.M.M Mimar Vedat Bey (URL-4)

Şekil 5. Ankara Palas Mimar Vedat Bey (URL3)

1926 yılında liberal ekonomi politikası sonucu kurulan bankalar için binalar yapılmıştır. Ziraat Bankası Genel Müdürlük binası ve Osmanlı Bankasının (Şekil 6) Ankara'ya nakli ile ona ait yapıya başlanmıştır. Giulio Mongeri'nin tasarladığı bu yapılar ve İş Bankası Genel Müdürlük binası diğer ulusal mimarlık örneklerine kıyasla süslemede daha abartılmış cephe düzenleri ile göze çarparlar.

Şekil 6. Osmanlı Bankası (1926) ve Ziraat Bankası (1926-1929).
Ulus, Ankara. 1930 yılına ait bir görünüm. (Aslanoğlu,
1980)

1927 yılında Hariciye Vekaleti (bugünkü Gümrük ve Tekel Bakanlığı), Gazi Eğitim Enstitüsü, Devlet Demiryolları İşletme binası, Musiki Muallim Mektebi (Devlet

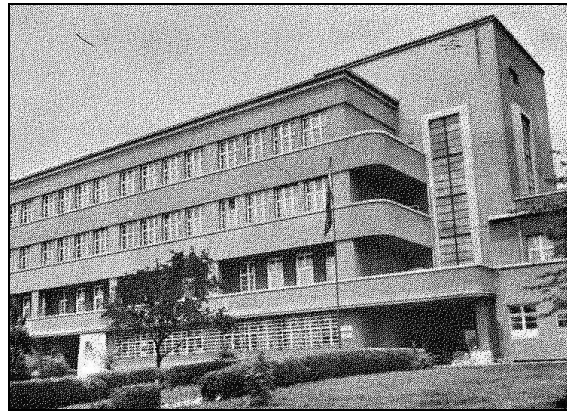
Konservatuarı), Merkez Hıfzıssıha Enstitüsü ve Türk Ocağı Merkez binası başkentte başlatılan önemli kamu yapılarındandır. (Aslanoğlu 1980)

1928 yılında Ankara'da imar konusunda yeni atılımların yapıldığı yıldır. 28 Mayıs 1928 de bakanlıkların yapımı ile ilgili yasa onaylanmıştır. Mimar Mongeri 'nin ulusal üslupta tasarladığı Tekel Başmüdürlük binası (Şekil 7), C.Holzmeister'in Milli Savunma Bakanlığı ve Yüksek Ziraat Enstitüsü binalarının yapımına başlanmıştır.

Şekil 7. Tekel Başmüdürlük Binası, Mongeri, 1928 (Aslanoğlu, 1980)

1929 yılı kamu yapılarının inşasının aynı hızla sürdürüldüğü yıldır. İş Bankası Genel Müdürlük Binası ve Ordu Evi bu yılın ürünüdür. 1930 da Genel Kurmay Başkanlığı binasına başlanmış, uluslar arası mimarlık anlayışının en tutarlı örneklerinden İsmet Paşa Kız Enstitüsü (Şekil 8), Ticaret ve Ankara Kız liseleri aynı yıl tasarlanmıştır.

Şekil 8. İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Ankara, 1930

Cumhuriyet döneminde Türk mimarlığının gelişim sürecinde konut ve konut üretimine ilişkin konular önemli yer tutarlar. Hızla gelişen endüstrileşme ve kentleşme eylemi bu konudaki gereksinimleri arttırmıştır. Cumhuriyet dönemi içindeki konut tasarımı ve üretimi ile ilgili çalışmaların daha rasyonel ve işlevsel bir tutum sergilediği görülmektedir. Bu düşünceden hareket eden mimarlar, konutları yalın, ekonomik ve içinde yaşayanların işlevsel gereksinimlerine uygun bir biçimde tasarlamışlardır (Tarım, 1984).

Bu dönemin mimarlık düşüncesinde, Klasik Türk mimarlık öğelerini, geleneksel konstrüksiyon yöntemlerini kullanarak yeni mimarlık fonksiyonlarını çözme fikri, çağın mimarlık gereksinmelerini karşılama konusunda sınırlı kalmıştır. Daha çok sembolik gereksinmelere cevap veren bu mimarlık düşüncesi, ulusal birliğin kurulmasından sonra geçerliliğini yitirmiştir. Yeni devletin mali olanakları ve zamanı az, gereksinimlerinin çok olması, üretilmesi zor, yapımı uzun süren bir mimari öneren ulusal mimarlık düşüncesini uygulamaya aktarmasını olanaksız kılmıştır. Ayrıca bütün bu mimarlık görevlerini yerine getirecek mimarların sayısı da yetersizdi. Geleneksel mimarlık öğeleri Osmanlı İmparatorluğunun sembollerini canlandırıcı, onları hatırlatıcı niteliklere sahiptiler, doğal olarak devrimlerin ilk yıllarında buna izin verilemezdi. Zamanını doldurmuş olan bu mimarlık düşüncesi yerini toplumun o günkü gereksinmelerine daha iyi cevap verebilecek, yeni düşüncelere bırakmak zorundaydı. Mimar Kemalettin Beyin 1927 yılında ölmesi ile en güçlü savunucusunu yitiren ulusal mimarlık düşüncesi böylece yerini 1930'lerden sonra etkili olmaya başlayan rasyonel-fonksiyoncu bir mimarlık düşüncesine bırakmıştır(Alsaç, 1976).

2.1.2. 1930-1940 Dönemi Mimarlığı ve Genel Durum

1932 yılında özel girişimlerin yetersiz kaldığı için ve ekonomik planlamanın gereğinin anlaşılması üzerine, devletin ekonomik alanda daha fazla etkinlikte bulunması ilkesi, yani devletçilik kabul edilmiştir (Aslanoğlu,1980).

Devletçilik ilkesinin uygulanması ile endüstri, ulaştırma, maden, tarım vb. alanlar için 1933'te Sümerbank, 1935'te Etibank gibi, önemli yatırımları gerçekleştirecek kamu ekonomik kuruluşları çalışmaya başlamıştır. Bunalım sonrası para sisteminin merkezi bir örgüte bağlanması için 1931 yılında Merkez Bankası Kurulmuştur. Bu dönemde iki beş yıllık plan öngörülmüş, ilki uygulamaya konmuş, dokuma, maden, selüloz, seramik ve kimya dallarında yirmi kadar fabrika yapılması tasarlanmıştır. Birinci Sanayi Planı 1938

yılında sona ermiş, 1936 yılında hazırlanan ve daha çok yatırım mallarına ağırlık veren ikincisi savaş yüzünden uygulanamamıştır.

1930'lar birçok batı ülkesinde ulusçuluk akımlarının yoğunlaşmaya başladığı yıllardır. Taner Timur, ırka göre yerleştirme politikası güden 1934 İskan Yasasının, Avrupa'dan kaynaklanan ırkçı ulusçuluk akımlarının etkisi ile geliştirilmiş olabileceğini söylemektedir. Kız enstitülerinin kurulması, Beden Terbiyesi Yasasının çıkışı bu dönemde gerçekleştirilmiştir. İdeolojik kent modelinin uygulanabilmesi için hazırlanan Belediyeler ve Yapı ve Yollar yasaları da benzer bir anlayışa hazırlanmıştır. Teşvik-i Sanayi Yasası ile başlatılan dışa açılma hareketi bu dönemde hızlandırılmıştır. Yabancı uzmanların sayılarının artırılması, batı ile olan kültür açığının bir an önce kapatılması amacı güden bir hükümet politikası sonucu olmuştur. Batılı anlamda bir sosyal değişmeyi amaçlayan devrimcilik ilkesinin batı uygarlığı ile eş düzeye gelebilme anlayışı, mimarlık alanını batılı biçimlere yöneltmiştir (Aslanoğlu,1980).

Bu dönemdeki mimarlık düşüncesi Atatürk devrimleri paralelinde gelişen, ulusal mimarlık düşüncesine karşıt düşünceleri içeren, anıtsallıktan, sembolik gereksinimlerden başka sorunları da mimarlığın uğraşı alanı içine katan, bütün bu nitelikleriyle de Türk mimarlık düşüncesinin çağdaş batı mimarlık düşüncesi düzeyine çıkmasına öncülük eden bir mimarlık düşüncesidir (Alsaç,1976).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin batılılaşma çabaları batının mimarlık düşüncesinin ve yöntemlerinin mimarlık alanında görülmesini ortaya getirmiştir. Bunun mimarlık düşüncesi üstündeki etkisi ise Türk mimarlarının ilk olarak batıya bilinçli olarak bakmaları ile başlar. Türk mimarların batıya bilinçli olarak bakmaya başladıkları zaman batıda 'Bauhaus' düşüncesi bulunmaktaydı. Bauhaus, mimarlıkta yalnlığı, ekonomikliği, rasyonelliği, fonksiyona uygunluğu önermekteydi. 1930'lardan sonra bu düşünceleri benimseyip uygulamaya başlayan mimarlar, yeni konstrüksiyon yöntemlerini, yeni malzemeler kullanarak daha çabuk ve daha ucuz çözümler üretebilmişlerdir. Süsle ve gösterişle uğraşmamış, mimarlığı salt bir mekan sanatı, çıplak bir yüzey düzenlemesi olarak görmüşlerdir (Alsaç,1976).

Bu dönem mimarlığında diğer önemli bir gelişme de, 1920'lerden sonra yurda çağırılan ve 1930'dan sonra sayıları artan yabancı mimarların Türk mimarları arasında varlıklarını kanıtlama çabalarıdır. Yerli mimarlar, yabancı mimarların yarattığı mimarlık ortamı içinde yaşayabilmek için dönem boyunca mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Yabancıların karşısında yerli mimarların tutumu ya ulusçuluk duyguları içinde bir ulusal

mimarlık, ya da devrimler yüzünden uluslar arası mimarlık yaratma isteği biçimde olmuştur (Aslanoğlu,1980).

Yabancı mimarların varlığının ve ülkede kendi getirdikleri mimarlık tutumlarını yürütmelerinin bir olumlu yanı, buna tepki olarak Türk mimarlarının geçmişten kurtulup uyanarak yeni akımlara duyarlılığının belirlenmesi ve uluslar arası mimarlık çabaları içine girmesine neden olmasındır (Tarım,1984).

Batılı mimarlık ilkeleri gerek konut, gerek kamu yapılarında Türk mimarlar tarafından oldukça başarıyla uygulanmışlardır. Yerli mimarların biçimsel çalışmaları, çoğunlukla yarışma sonucu kazanılan ya da uzun yıllar süren uyarılar sonucunda devlet tarafından verilen bazı kamu yönetim ve hizmet yapılarıyla sınırlanmıştır (Aslanoğlu,1980).

1930-1940 dönemi mimari açıdan tam bir homojenlik içermez. İç içe ve birbirini takip eden dönemlerde başka başka anlayışlar gelip geçer. Rasyonel mimarlığın içinden yeni bir neo-klasik dönem ortaya çıkar.

Rasyonel Mimarlık Döneminde;

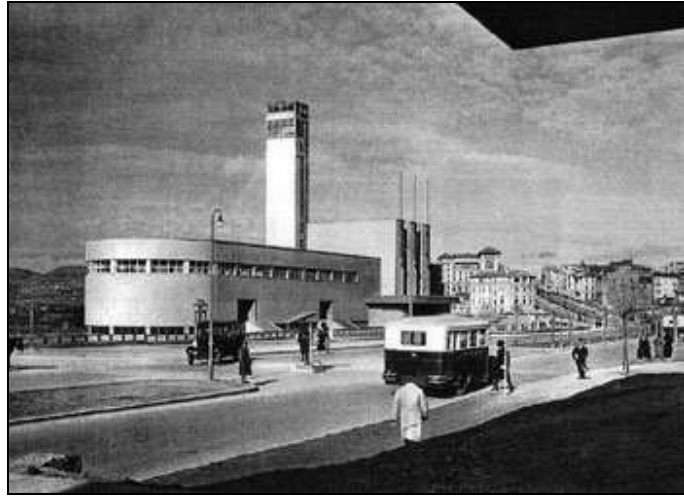
Modern mimarlığın biçim-işlev bütünlüğü, işlevin önem kazanması, simetriden kaçış, serbest planlama, geniş cam yüzeylerin kullanılması, bant pencereler, düz çatılar gibi ilke ve elemanlar ülkemizde de yapı teknolojisinin elverdiği oranda kullanılmıştır. Bu dönemde yeni biçimlenen yapıların geometrisinden olsa gerek, bu mimarlığa 'kübik' mimari de denmiştir. Dünya çapındaki pürist akım o sıralarda Türkiye'de yaygın olarak izlenmiştir. Yalın geometrik kutulardan oluşan düz çatılı kütlelerde pürist ilkelerin uygulandığı kübist mimari, dönem boyunca özellikle konut, sonrada kamu yapılarında uygulanmıştır.

Rasyonel mimarlık anlayışı, gelişmiş ülkelerin yapı teknolojilerinin bir ifadesi olarak biçimlenmiştir. Bir kısım ilkelerin hayata geçirilmesi içinde büyük ölçüde ithal malzeme kullanımına gidilmiştir (Alsaç,1974).

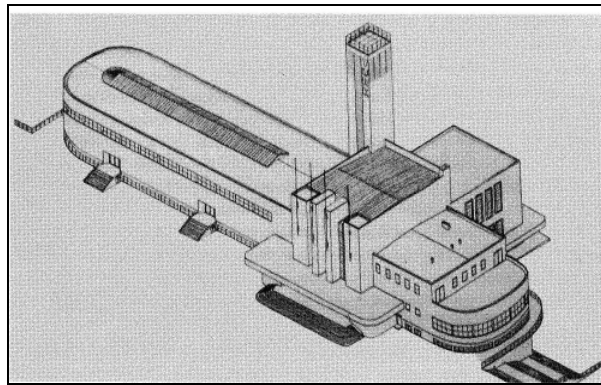
Bu dönemde Sergi Evi (Şekil 10) proje ve uygulamasıyla Şevki Balmumcu ve önemli yapılara imza koyan Seyfi Arkan'ı görmekteyiz. Seyfi Arkan'nın 1935'de Hariciye Köşkü (Şekil 9), 1935'te Zonguldak İşçi Evleri Sitesi, 1936'da Zonguldak Kozlu İşçi Evleri ve İstanbul'da Ayazpaşa Üçler Apartmanı, 1936-37'de İller Bankası dönemin önemli yapılarındandır.

Şekil 9. Hariciye Köşkü Ankara, Seyfi Arkan 1935 (URL-21)

Şekil 10. Sergi Evi Ankara, Şevki Balmumcu 1934 (URL-5)

Şekil 11. Sergi Evi Projesi aksonometrik  izimi (URL-5)

Neo-Klasik Dönemde;

Uluslar arası mimarlık 1930'lu yıllarda neo-klasik bir yönelime girmiştir. Bu yıllardan dünya mimarlığında en önemli belirti, ulusçuluğu simgeleyen neo-klasik üslubun birçok ülkede kullanılmasıdır (Kıvırcık,1992).

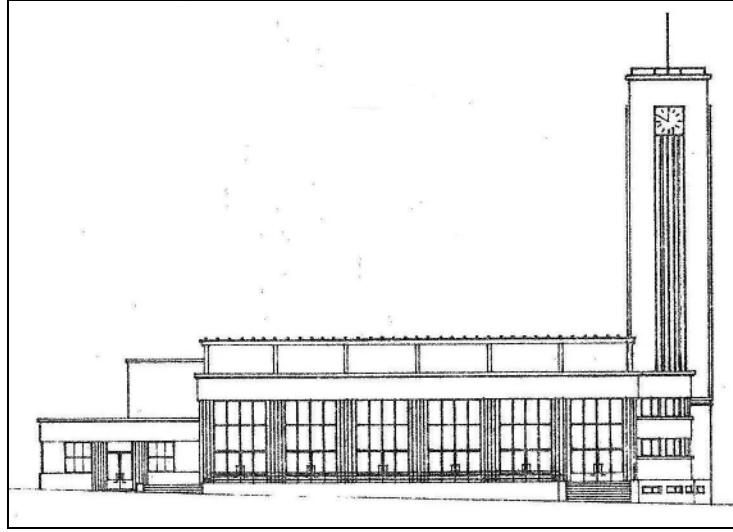
1929 dünya ekonomik bunalımı, dünya çapında bir ekonomik sıkıntının ifadesi olarak ortaya çıkmıştır. Sanayileşmiş ülke ekonomileri kendilerini geliştirirken birbirleriyle de rekabete girmişlerdir. Büyük sanayi ülkeleri mevcut pazarlarını genişletmek uğraşısı vermişlerdir. Almanya İtalya gibi ülkeler kendi sanayilerinin ürettiği malları satabilecek yeterli Pazar bulamamış, bunu sonucu olarak da mal birikimi ve ekonomilerini askerileştirme yoluna gitmişlerdir. Dünya siyasetinde 1930'lu yılların başından itibaren arka plandaki bu temel nedenlere zemin oluşturmuş, İtalya ve Almanya başta olmak üzere totaliter rejimler yürürlüğe girmiştir (Aslanoğlu,1980).

Totaliter rejimlerin hüküm sürdüğü ülkelerde mimarlık ürünleri politik yönelişin ifadesi haline gelmiştir. İtalya'da eski Roma İmparatorluğu'nun canlandırılması hayalleri, Almanya'da Yunan ruhunu yaşatarak büyük Almanya emelleri ön plana çıkmıştır. Bu rejimler mimarlığı kendi büyüklüklerini gösterilmesinde bir araç olarak kullanmışlardır. Mimarlıkta yeni bir klasikçiliğe yol açan bu gelişmeler, her ülkede başka kaynaklardan, başka biçimlerde anlatıma yol açmış ve özellikle neo-klasik tutum bütün Avrupa ülkelerinde uygulanır olmuştur (Aslanoğlu, 1980).

Türkiye mimarlığında 1930-1940 yılları arasında devlet yapılarını yapan çoğunlukla yabancı mimarlardır. Bu mimarlar Avrupa'da moda olan tarzda yapılar üretmişlerdir. Yabancı-yerli mimar çekişmesi içinde yerli mimarlarda büyük çoğunlukla otoriter mimari ile yarışmışlar, benzerlerini meydana getirmişlerdir. Bu dönemde Türkiye'de yapılan yapılardan bazıları; TCDD Gar Binası (Şekil 12), Jandarma Genel Komutanlığı, Isparta Hükümet Konağı, Adalet Bakanlığı'dır (Kıvırcık,1992)

Şekil 12. TCDD Gar Binası Ankara, Bedri Uçar 1938 (URL-5)

Şekil 13. TCDD Gar Binası, Doğu Cephesi tarama (Aslanoğlu,1980)

İkinci Ulusal Mimarlık Döneminde;

Dünyada gelişen ulusçuluk fikrinin mimarlıkta yansıması ile buna karşı olarak bir ulusal mimarlık yaratma isteği belirmiştir. Bu istek yabancı mimarların varlığına bir karşı tepki olarak da görülebilir.

İstenen yeni yerli mimarlığın ne olması gerektiği konusunda somut fikirler kolay gelişmemiştir. Örneğin, Mimar Behçet ve Bedrettin'in "Türk İnkılâp Mimarisi" adlı yazısında çalışmaların nasıl olması gerektiğini şöyle açıklamaktadır:

“Türk inkılâp mimarisi eski Osmanlı mimarlığından başka bir varlık olacaktır. O mimarinin kubbesi, açılı penceresi, bütün bir şekil ve hayatı ile tarih olmuştur. ...Eskiden kuvvet almak faydalı olabilir fakat bugünleri orta zamana sürüklemek manasızdır.”

Eski mimarlığı yeniden yaşatmaya çalışmanın yersizliği de ilk dönem sonunda zaten anlaşılmıştır. Zeki Sayar’a göre yerli mimarlık, bizden olan, bize yabancı gelmeyen ve bir şeyler söyleyebilen mimarlıktı. Bayındırlık Bakanlığınca bazı kamu yapılarının belli tiplere sokulmasına karşı çıkıp, “ Seri veya tip mahsulü birbirinin benzeri binaların çoğalması ile milli mimari yaratılamaz” derken, Sedat Hakkı Eldem, “Türk mimarisine bir çehre, Türk üslubuna bir yön vermek için hükümetin müdahalesi şarttır. Binaenaleyh, yapı işlerimiz için hükümet tarafından muayyen tipler tespit çok doğru olur” gibi tam aksi yönde bir tutum içinde bulunmaktaydı. Bruno Taut ise, değil ülke ölçeğinde, bir kentte bile tip yapı uygulamasının mimarlığı ortadan kaldırmaya yeterli olduğuna inandığını belirtmektedir (Aslanoğlu, 1980).

Yabancı mimarlara karşı sürdürülen direnme, proje yarışmalarının bir gelenek durumuna getirilmesi, bir mimarlar örgütünün kurulması çalışmaları da bu dönemde hassaslıkla üzerinde durulan konulardandır.

Bu dönemde Sedat Hakkı Eldem, Emin Onat, P.Bonatz, E.Egli, M.Elsaesser gibi yerli ve yabancı mimarları görmekteyiz. Yerli mimarların yanı sıra, yabancı mimarlardan bazıları da ulusal mimari anlayışında ürünler vermişlerdir (Sözen, 1973).

2.1.3. Erken Cumhuriyet Döneminde Yabancı Mimarlar

Mimarlık alanında önce uygulamada, sonra eğitimde yabancı mimarlardan yararlanılması 18. yüzyılın ikinci yarısında başlamış, bu tutum 19. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Cumhuriyet’in ilanından hemen birkaç yıl sonra, 1927’de Ernst Egli ve Clemens Holzmeister ile başlayan akın, Hermann Jansen, Paul Bonatz, Rene Danger, Guilio Mongeri, Ernst Reuter, Henri Prost, Bruno Taut, Jean Walter, Le Corbusier, Louis Skidmore, Nathaniel A. Owings, John O. Merrill, Gustav Oelsner, Violi Vietti, Sir Patrick Abercrombie, Luigi Piccinato, Martin Wagner, Gerhard Graubner, Bruno Zevi gibi, kimileri ülkemizde daha kısa, kimileri daha uzun kalmış; kimileri daha az, kimileri daha fazla etkili olmuş, çok sayıda yabancı mimarla, 1950’lerin sonlarına kadar, yaklaşık 30 yıl, yoğun bir şekilde sürmüştür (Tümer,1980).

Cumhuriyet ilan edilmeden önce, 23 Eylül 1923'te hükümet programı içinde yabancı uzman konusu ortaya konulmuştur. Yeni kurulmakta olan devletin kalkınma çabaları içinde bütün alanlarda yabancı uzman kullanımına gidilmiş, 1930'larda ise devletçilikle birlikte planlı kalkınma ve yabancı uzmanlardan yararlanma hızlandırılmıştır (Fidan, 2002).

Cumhuriyet dönemi içinde yabancı mimarlara görev verme bir gereksinme sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bülent Özer bunu, "... İnşaat kapasitesinin durmadan genişlemesi, buna bağlı olarak artan sayıda mimar yetiştirme zorunluluğu cumhuriyet mimarimizin ikinci safhasına ait panoramayı belirleyen başlıca iki büyük faktördür. Bu faktörlerden birincisi yabancı mimarları yaratıcı , inşa edici kimseler olarak yurda sokmuş, ikincisi de, çoğu kere aynı kimseleri Türk mimarlık müesseselerine hoca yapmıştır..", sözleri ile anlatmaktadır (Alsaç,1976).

1933'ten sonra, aralarında kırk kadar mimar ve planlamacının bulunduğu iki yüzden fazla Alman, Avusturyalı ve İsveçli profesör, Türkiye'de öğretmen, idareci ve danışman olarak çalışıp Ankara ve İstanbul'daki önemli üniversite bölümlerinin kurulmasında ya da iyileştirilmesinde önemli roller üstlenmişlerdir. Bu insanların çoğu, Almanya'daki Nasyolist Sosyalist rejime muhalefet eden mülteciler olmasına rağmen, Türk hükümeti Reich'la resmi temaslarda bulunup Alman Profesörlerini Türk Kurumlarında çalışmaya davet etmişlerdir (Bozdoğan, 2002).

Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra, 1950'lere kadar, Avrupalı mimarların, şehircilerin Türkiye'ye çağrılmalarının ve gelmelerinin en önemli nedeni, o yıllarda, bu alanlarda, ülkemizde büyük bir boşluğun bulunması, yerli uzmanların, meslek adamlarının sayısının, yok denecek kadar az olmasıdır (Tümer, 1980) .

Yabancı mimarların Türkiye'ye gelmelerinde Atatürk'ün de etkisi olmuştur. Mustafa Kemal, Batı emperyalizmine karşı savaşmıştır. Ama Batı uygarlığına, Batı'nın bilimine, sanatına karşı olmamıştır. Türkiye'de birtakım işlerin bir an önce, hızla yapılması gerekiyordu. Ve bu durumda tek çözüm yabancı uzmanlardan yararlanmaktı. Atatürk milliyetçiydi, tam bağımsızlıktan yanaydı, yerli malı kullanmamızı savunuyordu ama öte yandan da, Batılı uzmanlara hayır demiyordu. Atatürk'ün gerek sağlığında, gerekse ölümünden sonra, ülkemize, daha başka yabancı uzmanların, sanatçıların, yabancı şehircilerin, yabancı mimarların da gelmeleri, onun yaktığı bu yeşil ışıkla, onun verdiği onayla olanak kazanmıştır (Tümer, 1980).

2.2. Yabancı Mimarlar ve Etkinlikleri

Yabancı mimarlar Türkiye’de Cumhuriyet’in ilk yıllarında hem eğitim alanında hem de uygulama alanında etkin rol oynamışlardır.

Cumhuriyet döneminde yabancı mimarlar üniversitelerde azımsanmayacak sayılarıyla 1950’lere dek eğitim içinde bulunmuşlardır. Başlangıçta, yeni kurulmakta olan devletin kalkınma çabaları içinde, yalnız eğitim kurumlarında değil, pek çok kuruluşta yabancı uzman ve teknisyen çalışmıştır. Daha sonraki yıllarda özellikle devletçi ekonomi görüşünün egemen olduğu 1932-39 yılları arasında yabancı uzmanlardan her alanda yararlanılmıştır. Bu tutumu destekleyen girişimlerden biri, 1927’de endüstriyi özendirici önlemler getiren Teşvik-i Sanayi Yasasının, endüstri kesiminde yabancılara Türkiye’de çalışma olanağı tanınmasıdır.

Yurda gelen mimarların çoğu bir yandan İstanbul’da eğitim görevi yaparlarken, öte yandan özellikle yeni kurulmakta olan Ankara’da birçok yapıyı tasarlamışlardır. Giulio Mongeri, Ernst Egli, Bruno Taut, Martin Elsaesser bunlar arasındadır. Clemens Holzmeister ise 1927 den başlayarak Ankara’nın önemli yönetim yapılarının büyük bir bölümünü ülkesi Avusturya’da tasarlamış, 1940 yılında İ.T.Ü Mimarlık Fakültesine profesör olarak atanmıştır. İstanbul ve Bursa imar planlarının hazırlanmasında çalışan Henri Prost, İstanbul üzerine raporlar hazırlayan Martin Wagner bir yandan da Akademideki şehircilik kurslarını yönetmişlerdir. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Şehircilik Enstitüsünün kurulması için ilk girişimleri bir başka şehirci olan Ernst Reuter yapmıştır. Ayrıca yalnız eğitici olarak çalışan, ya da Teodor Post gibi yalnız bina yapan yabancı mimarlarda vardır.

Türkiye’de yalnız Ankara’daki Sümerbank Genel Müdürlük binasıyla (Şekil 14) adını duyuran Martin Elsaesser, bu tasarımın girişinde biçimci, saçak altı düzeninde gelenekselci, ofis bloğunda ise uluslar arası tutumuyla dikkati çekmiştir (Alsaç,1976).

Şekil 14. Sumerbank Genel Müdürlüğü, Ankara, Martin Elsaesser, 1936
(Alsaç, 1976)

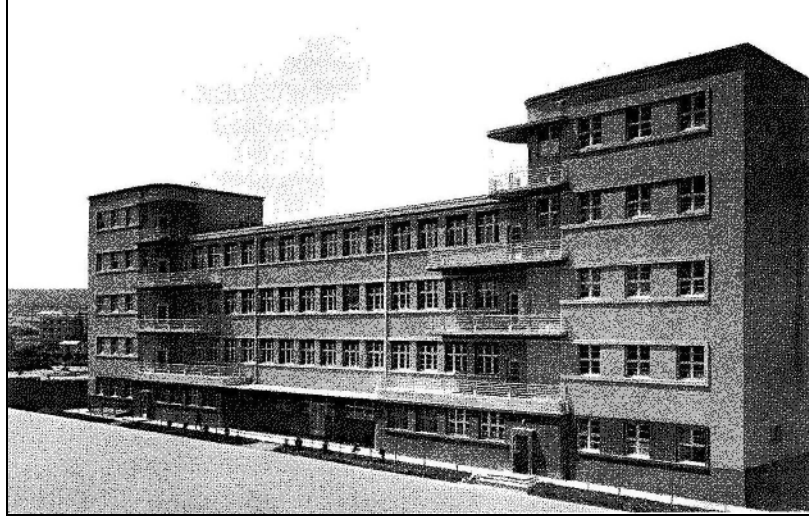
Cumhuriyet'in ilk yıllarında Güzel Sanatlar Akademisinde İtalyan Giulio Mongeri eğitcilik yapmıştır. Mongeri'nin Vedat Tek'le birlikte yönettikleri ulusal mimarlık yönünde çalışan atölye 1930'dan sonra Egli yönetiminde uluslar arası ilkeleri temel alan yeni bir tutuma bırakmıştır. Mongeri'nin mimarlıktaki çıkış noktası biçimdir. Yabancı bir mimar olmasına rağmen Ankara'daki yapılarında, Cumhuriyet'in ilk yıllarında geçerli olan ulusal üslubu uygulamıştır (Aslanoğlu,1980).

Türkiye'de çalışan birçok mimar arasında, ülkeye Yeni Mimari'yi getirme unvanını, hem eserleri hem de eğitimci olarak oynadığı rolle Ernst Egli elinde tutmuştur. Ders ve yazılarında, yüzeysel bir aktarmacılık yerine Türkiye'nin koşullarını ve birikimlerini gözetken, çevre kaygısı taşıyan bir mimarlık önermiştir. Anadolu mimarlığının bilimsel olarak araştırılmasına ve Milli Mimari Semineri'ne önyak olmuştur ve ayrıca Mimar Sinan üzerine ilk bilimsel çalışmayı da yapmıştır (Batu, 1997).

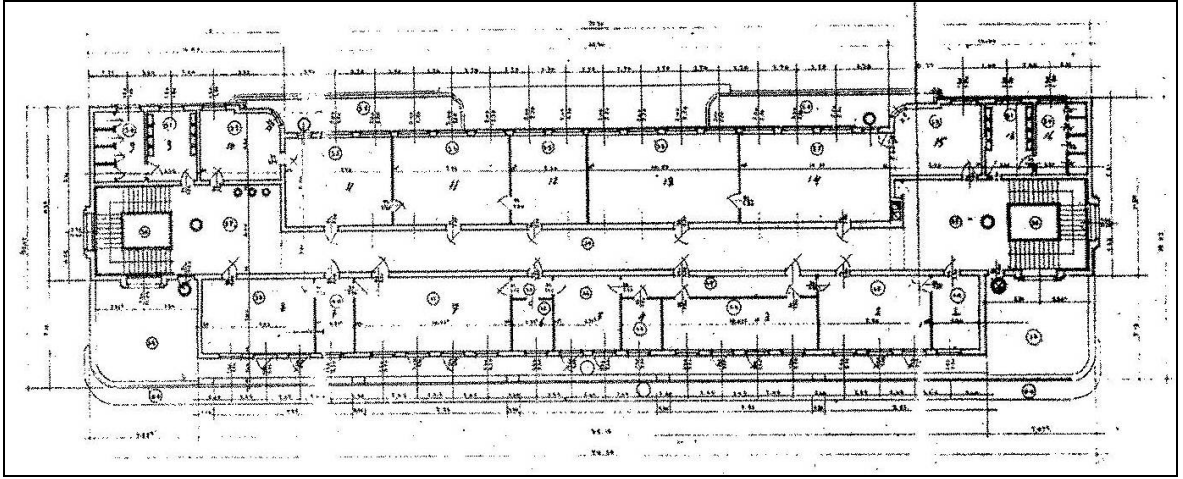
Ernst Egli Türkiye'de birçok eğitim yapısını da projelendirip inşa etmiştir. Hepsi Ankara'da bulunan, Musiki Muallim Mektebi (1927-28), Erkek Ticaret Lisesi (1928-30), İsmet Paşa Kız Enstitüsü (1930) (Şekil 15), Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Zootekni, Anatomi-Patoloji, Şarap ve Süt Enstitüleri ve Rektörlük Binası (1933), Mülkiye Mektebi (1935), Gazi Lisesi (1936) ve ayrıca İstanbul Üniversitesi Botanik-Zooloji ve Anatomi-Patoloji Enstitüleri danışmanlık döneminin yapılarıdır (Batu,1997).

1927'de Türkiye'ye gelen Ernst Arnold Egli Behçet Ünsal tarafından şöyle tanıtılmaktadır; “çağdaş mimarinin ne olduğunu anlayan araştırmacı genç bir hoca idi. Egli fonksiyonel mimariyi öngörüyordu, iyi bir plancıydı, stil taraftarı değildi, ama mahalli

mimariyi ögütüyordu, bunun için eski Türk mimarisinin ilmi bir şekilde araştırılmasını gerekli buluyordu; Güzel Sanatlar Akademisinde milli mimari seminerlerini kurduran O'dur" demektedir (Alsaç, 1976).

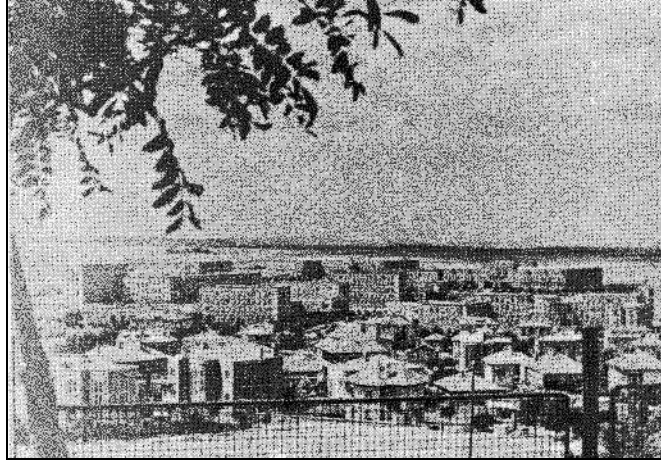
Şekil 15. İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Arka Cephe 1930'lar (Mimarlık, 351)

Şekil 16. İsmet Paşa Kız Enstitüsü, birinci kat planı (Mimarlık, 351)

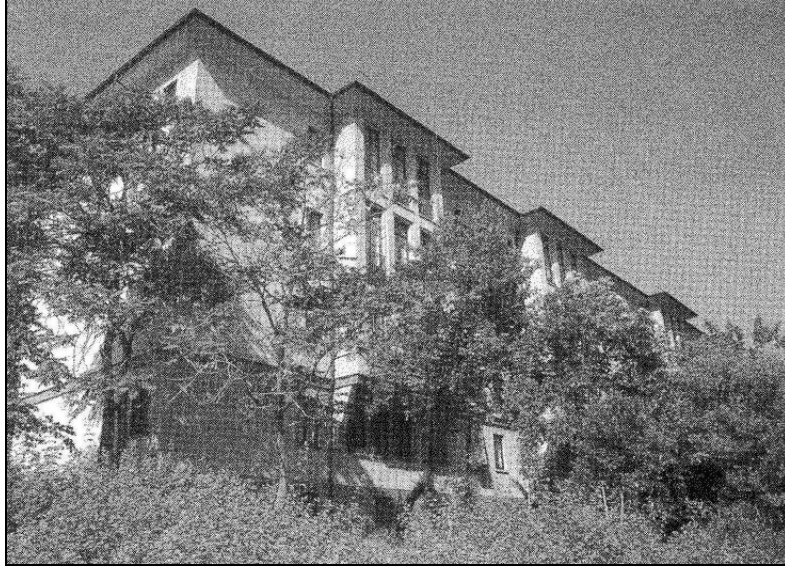
İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde de, Akademide olduğu gibi yabancı eğitimciler görülmektedir. Bunlardan Clemens Holzmeister ve Alman Paul Bonatz mimarlık eğitiminde en etkili iki mimardır. Clemens Holzmeister Türkiye'de uygulamaya 1927 yılında Milli Savunma Bakanlığı Binasını yapmakla başlamıştır. Önemli devlet yapıları onun imzasını taşımaktadır. Yapılarında devlet otoritesini yansıtmayı amaçlayan

anıtsal ölçekli simetrik düzenlenmiş uzun kütleler ve neo-klasik tutumdan yer yer uygulamalar, yalınlık, düz çatı görünümü altında saklanan kiremitli çatılar, eş büyüklükte pencere sıraları şeklinde özetlenebilir (Alsaç,1976).

Şekil 17. Bakanlıklar Sitesi, Ankara, Clemens Holzmeister, 1932-34 (Alsaç,1976)

Paul Bonatz 1942 yılında Anıtkabir proje yarışmasında jüri üyesi olarak, 1943 yılında da öğretim görevlisi olarak Türkiye'ye gelmiştir. Bonatz'ın sağlamlık, dayanıklılık, yalınlık ilkelerine dayanan mimarlığı, hiçbir döneme bağlı olmadan çağdaş olmak görüşünden yola çıkar, ama o Türkiye'de kaldığı süre içinde II. Ulusal Mimarlık Akımı'ndan etkilenerek, ulusal kültüre sahip çıkma anlayışı içinde, mimarlıkta yerel öğelerin kullanılması ve yapıların buldukları bölgeyle uyum içinde olması ilkelerine yönelmiştir. Ankara'daki Saraçoğlu Memur Evleri Mahallesi (Şekil 18) gibi yapılarının tasarımında, geleneksel Türk konut mimarlığının belirgin öğelerini bu doğrultuda kullanmıştır. Ankara'daki Falih Rıfkı Atay Evi, (eski) Ankara Havalimanı Terminal Binası, İstanbul Bebek'teki Sirel Evi ve Ortaköy'deki bir apartman gibi Türkiye'deki başka uygulamaları dışında *Leben und Bauen* (1950; Yaşamak ve Yapı Yapmak) ve *Brücken* (F. Leonhardt ile, 1951) adlı iki kitabı yayımlanmıştır (Sözen, 1984).

Şekil 18. Ankara’da devlet memurları için Paul Bonatz’ın yaptığı Saraçoğlu Lojmanları 1944-1947 (Bozdoğan, 2002)

1936-37 yıllarında Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde Burhan Toprak’ın müdürlüğü süresinde bu okul için Almanya’nın adı duyulmuş en iyi mimarları ile anlaşma yapılmış. Yabancı eğiticiler mimarlık, resim ve heykel bölümlerinin başkanlıklarına atanmışlardır. Bunlardan biri mimarlık bölüm başkanı ve eğiticisi olmak üzere ünlü Alman Mimar Hans Poelzig’dir. Ancak Poelzig 1936 yılında, Akademide çalışmaya başlama fırsatı olamadan gittiği ülkesinde ölmüştür. Bu durum karşısında Akademiden yapılan açıklamada, gelecek ders yılı başında tanınmış Alman mimarlardan birinin getirilmesi konusunda açıklama yapılmıştır. Bu tanınmış mimar Bruno Taut oldu. Türkiye’de uygulayıcı ve eğitici mimar olarak çalışan Taut, 1936 yılının son aylarında ilk bölüm başkanı olarak Akademide işe başlamıştır. Taut, eğiticilik görevi yanı sıra Kültür Bakanlığı Tatbikat Bürosunu da yönetmiş ve bu arada Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon’da bazı mimarlık uygulamaları olmuştur.

2.3. Yabancı Mimarlar İçinde Bruno Taut

Türkiye’ye gelmiş olan yabancı mimarlar arasında önemli bir yere sahip kişilik Bruno Taut’tur. 1936 yılında Türkiye’ye gelmiş olan Bruno Taut, kısa çalışma süresine rağmen, yabancı mimarlar arasında en olumlu etkiyi yapabilmiş olan bir mimardır. Bunun nedenleri arasında, Taut’un 1920’lerden beri çağdaş mimarlık kuramı üstünde çalışmış

olması, düşüncelerini uygulamaya aktarmış olması, dünyanın çeşitli ülkelerinde mimarlık konuları üstünde çalışmalar yapmış olmasının getirdiği geniş bir dünya görüşüne sahip olması sayılabilir.

Bunların yanı sıra, geleneksel olarak bütün toplumsal pratikleri kavramsallaştırma eğiliminin zayıf olduğu bir kültür ortamında 10 Kasım 1936'dan Aralık 1938'deki ölümüne dek sadece iki yıl çalışan Taut, bilgi üretimi ve iletimi anlamında kurak olan bu ortama “ Mimari Bilgisi ” adlı kitabını armağan etmiştir. Ne 1927'den 1935'e dek mimarlık pratiğinin yanı sıra Akademi'de mimarlık eğitimi reformu gerçekleştirerek bir dönem Türk mimarlığını ve mimarlarını biçimlendiren Ernst Egli, ne neredeyse tüm üst düzey devlet yapılarının tasarımlarını gerçekleştiren Clemens Holzmeister, ne de yabancı mimarlara ateş püsküren Türk mimarlar ve özellikle İkinci Milli Mimarlık akımının “ teorisyen”i sayılabilecek Sedat Hakkı Eldem benzer bir çabaya girişmeyi hiçbir zaman düşünmemişlerdir (Tanju, 1998).

Bruno Taut'u diğerlerinden ayıran sadece mimarlığı kavramsallaştırma çabası değildir. Bu çaba onu, çelişkilerle de dolu olsa, modern mimarlığın genel geçer tanımları ve kabulleri ile hesaplaşmaya yöneltmiştir. Modernizme, modernizmin içinden eleştiriler yönelten Taut'un Türkiye'deki uygulamalarını, eleştirdiği modernist genel kabuller uyarınca çözümlenmektense, kendi mimarlık görüşü ışığında gerçekleştirmiştir.

Bruno Taut'un modern ile gelenek arasında kopan bağı yeniden kurarak, modernizmin bir revizyonunu gerçekleştirme çabasında olduğu kabul edilir. Gerçekten de, Bruno Taut'un bir anlamda 'dünyanın batılılaştırılması' denen olguyu ve bunun içinde barındırdığı tehlikeyi sezdiği söylenebilir. Batı kültür ortamının dışında geçirdiği sürgün yılları, onun dünyanın farklı biçimlerde algılanıp, ifade edebileceğinin ve bu biçimlerin gerçekliğin batıda bilinenden değişik yönlerini içerebileceğinin farkına varmasına yardımcı olmuştur (Tanju,1998).

Geleneksele olan ilgisi ve batının özgül tarihsel gelişiminin sonucu olan modernizme, ya da onun evrensel anlamda genel geçer bir doğru olduğu şeklindeki sava şüpheli yaklaşımı, Bruno Taut'un İkinci Milli Mimarlık akımı ile ilişkilendirilmesine, hatta bu akıma yol açtığı şeklinde bir inanca bile neden olmuştur.

Geniş bir zaman aralığında ancak kurulabilecek modern ile gelenek ilişkisi sonucunda oluşacak ürünlerini 'mimari eser' olarak kabul eden Bruno Taut'un, tanımadığı bir kültürel ortamda, son derece kısa sürede bu kadar çok tasarım yapması özellikle Ortaköy'deki kendi evi ve Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi binasında

ulaştığı mimari düzey ise mimarlık açısından başarı hanesine yazılmalıdır. Mimarlığın temellerini baş sorunsalı olarak kabullenen Taut, Türk mimarlık tarihinde başka örneği olmayan bir kişiliktir. Teorik faaliyetini tüm ayrıntıları ve çelişkileri ile mimarlık pratiğine de aktarmasını bilen Taut'un, kendisiyle aynı dönemi paylaşan mimarlardan bu farklı yönlerine karşın, Türkiye'de kısa süre içinde sahip olduğu önemli konumu, söz konusu farklılıklardan kaynaklanan kendi karizmasına ve mimarlık yeteneğine borçlu olduğu söylenebilir (Tanju,1998).

Bruno Taut'un Türkiye'de yapmış olduğu yapılara ve çalışmanın konusu olan Trabzon Lisesini irdelemeden önce mimar ve kişiliğini tanıtmakta yarar olacaktır.

2.3.1. Bruno Taut Kimliği

4 Mayıs 1880 tarihinde o dönemin Prusya'sında Königsberg kentinde doğan Bruno Taut (Şekil 19), dört kardeşin en büyüğüdür. Kendisi gibi ünlü bir mimar olması beklenen kardeşi Max ondan dört yaş küçüktür. Baba Taut, kendisine hiç de uymayan bir meslekte, ticaretle uğraşırken iflas etmiş ve ailesini geçindirmek için bir sirke fabrikasına temsilci olarak çalışmıştır. Babasının şanssızlığı genç Taut'un aile ve okul yaşamına büyük gölge düşürdüğünden, onun duygu ve düşüncelerinde derin izler bırakmıştır. Bruno Taut lisede henüz öğrenciyken ailenin geçimine katkıda bulunmak zorunda kalmış ve özel dersler vermiştir. Bu durum kendisinde paraya ve para kazanmaya karşı bir tepki yaratmıştır.

Şekil 19. Bruno Taut, 1880-1938 (URL-15)

1897 yılında, 17 yaşındayken, Bruno Taut liseyi bitirip, kış aylarında memleketindeki Yapı Sanat Okuluna devam etmiş, yazın ise betonarme yapılarla da

uğraşan bir inşaat şirketinde duvarcı çırağı olarak çalışmıştır. İnşaat yapımında özel yetenek göstermiş, normalde altı dönem süren meslek okulunu Taut üç dönem sonunda bitirmiştir.

Doğuştan sınır tanımayan Bruno Taut için davası her şey demektir ve çok çabuk heyecanlanırdı. Gerek bu özelliği, gerekse aile yaşamında geçirdiği sıkıntılar ve lisede gördüğü hümanist eğitim, onun toplumsal olaylara karşı son derece duyarlı olmasına sebep olmuştur. Bu duyarlılık onu çok genç yaşlarda anti-burjuva güçlerden yana itmiş, sonunda militarizme, savaşa ve faşizme karşı ateşli bir kine dönüştürmüştür.

Bruno Taut 1903 yılında Berlin'in başarılı mimarlarından Bruno Möhring'in bürosunda çalışmaya başlamıştır. Möhring, bu yüzyılın başında en yeni yapı tekniklerinde uzman kabul ediliyordu. Taut kendini yetiştirmek amacıyla Möhring'in Marienfeld Yapı Sanat Okulunda verdiği ders ve seminerleri de izlemiştir. Taut sonraları hocaları arasında Möhring' i kendisini en çok etkileyenlerden biri olarak nitelendirmiştir.

Möhring'in bürosundaki genç mimarlar arasında, hafta sonlarını diğer sanatçı ve yazarlarla birlikte sık sık Chorin'de geçiren bir grup vardı. Taut da onlara katılmıştır. Bu çevrede Adrian Van Der Woude ile Emil Ludwig ve Adolf Behne gibi yazarlarla, ressam Max Beckmann ve mimar Karl Bonatz ile tanışmıştır.

1904'te Theodor Fischer'in yanında daha uzun süreli bir işe başlamıştır. Güney Alman Ekolü'nün saygın lideri olan Fischer, 1901 yılında Stuttgart Yüksek Teknik Okulu'nda profesör olmuş ve o dönemde ustalık yapıtları dizisine başlamıştır. Theodor Fischer'in yanında çalışmak Taut'u etkisi altına almıştır. Bu dönemde çok çalışmış, çok okumuş, zamanını sayısız yarışmalara katılarak değerlendirmiştir. O sırada Fischer'in kürsüsünde asistan olan Paul Bonatz'ın aksine Taut'un olanakları kısıtlı olmuştur. Ama Taut kazanç gözetmeden, özgün yapıtlar verme çabasında olmuştur.

Fischer Taut'u en iyi öğrencileri arasında görmüş ve 1906 yılında kendisinin yardımıyla Bruno Taut ilk bağımsız işine başlamıştır. Württemberg' de Unterriexingen köy kilisesinin (Şekil 20, 21) yenilenmesi projesini gerçekleştirmiştir. Aynı anda birçok yarışmaya katılmış. Kardeşi Max Taut ile birlikte Karlsruhe Merkez Garı'nın yarışma projesini hazırlamıştır. Ancak kardeşiyle ortak proje sayısı çok az olmuştur.

Şekil 20. Unterriexingen Köy Kilisesi, 1906 (URL-18)

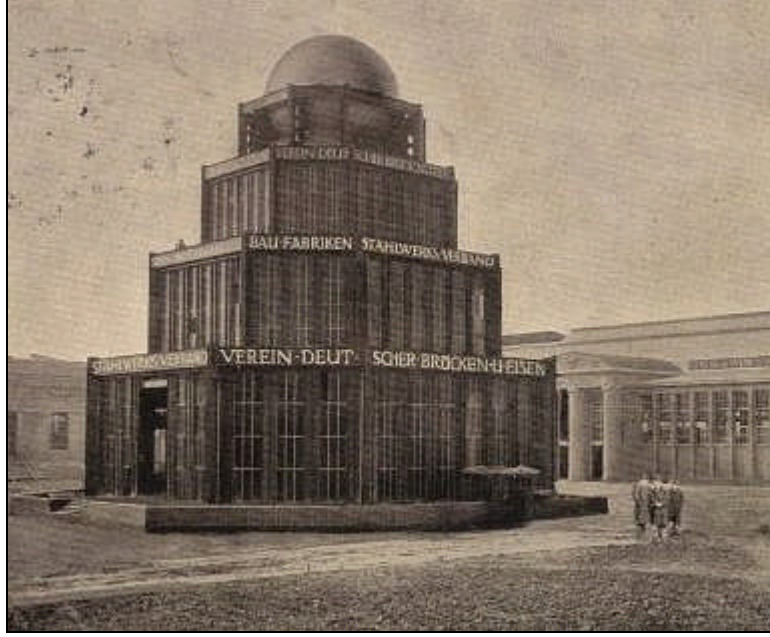

Şekil 21. Bruno Taut'un Kilisedeki imzası (URL-18)

Bu çalışmalar sonrasında Taut'un kendine güveni artmış ve 1908 yılında, 28 yaşındayken yaşam savaşını serbest mimar olarak sürdürmeye karar vermiştir. Berlin'e dönmüş ve küçük işlerle geçinmeye çalışmıştır. Theodor Fischer'in yardımıyla Jena Üniversitesi'nin renkli dekorasyon projesini yapmıştır.

1909 Taut için önemli bir yıl olmuştur. Berlin'li mimar Heinz Lassen'e bir apartman cephesi yapmış. Lassen'in bürosunda Franz Hoffmann ile karşılaşmış ve onunla birlikte bir mimarlık bürosu açmıştır. Bu yeni girişimde Hoffman işin yapım ve ticaret yönüyle uğraşırken, Taut da düşünce ve planlama bölümünü üstlenmiştir. 1912'de Max Taut da onlara katılmıştır. Ancak iki kardeş büroları ortak, uğraşları ayrı iki avukat gibi çalışmışlardır.

1912'de Taut'un sanat yaşamında başlayan büyük dönem onun 30 yaşındayken ünlü Alman mimarları arasına girmesini sağlamıştır. Taut toplumsal güçlerin etkinlikleri içinde kendine son bir görev aramış ve giderek savaş öncesindeki anti-burjuva ve gelenekçi karşıtı eylemlerin daha çok etkisi altına girmiştir. Taut yeni mimari görüşlerini önce sergi yapılarında uygulamıştır. Bir çelik sanayi pavyonu ile bir yarışma kazanmıştır. Bu pavyon bir yıl sonra Leipzig'de dev biçimiyle, "Demir Anıt" (Şekil 22) adıyla ilgileri çekmiştir.

Şekil 22. Leipzig Sergisindeki Demir Anıtı, 1913

Taut, tanınmış mimar, sanatçı ve yazarlarla yakın ilişkiler kurmuş ve Almanya Sanatçılar Federasyonuna, üye olmuştur. Walter Gropius , Adolf Behne yakın arkadaşları olmuştur. Taut 1912'de yeni sanat yapıtlarının bulunduğu ilk uluslararası sergiyi Sturm galerisinde izlemiştir. Bu sergi onun geleceğin mimarisi üzerine görüşlerini derin bir şekilde etkilemiştir.

1913'te "Der Sturm" dergisinde bir makaleyle, mimarının temel sorunlarına ilişkin dev bir yazı dizisine başlayan Taut mimariyi, amaç ve konstrüksiyon gibi biçim belirleyici faktörleri aşan, en yüksek manevi değerlere yönelik bir sanat dalı olarak anlatmıştır. Sturm'daki izlenimleri de onun bu anlayışını güçlendirmiş. On yıl kadar, gelecekteki mimarının, o zamanlar başlayan biçiminde basitleştirme çabalarıyla, güzel sanatlarda yapılan sadeleştirmenin birliğinden gelişeceği görüşünün öncüsü olmuştur.

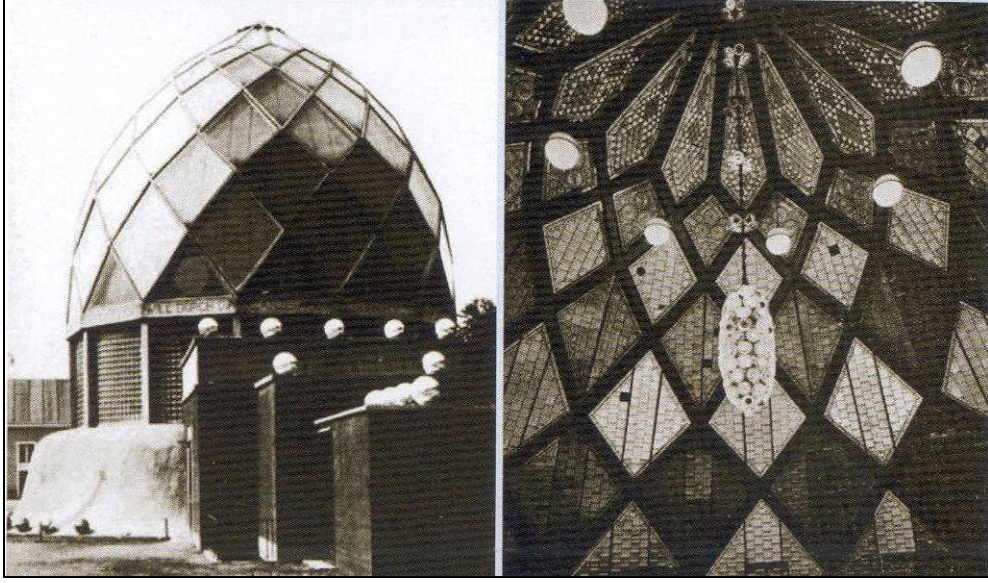
Savaş karşıtı ve oy hakkının demokratikleştirilmesi için yapılan kitle hareketlerinin etkisiyle Taut'un mimar ve onun sanatından beklediği yüce ahlaki değerler toplumsal bir karakter kazanmıştır. Taut'a göre halkın sözcüsü durumundaki mimar her zaman özverili olmalı, toplumsal düşünceyle hareket etmeliydi. O zamanlar sık sık rastlanan, mimarın bireysel sanatçı kişiliğini korumak amacıyla yapıtında adını belirtmesini Taut şiddetle kınamıştır.

1914'de Bruno Taut, 1902'de kurulmuş ve o sırada etkinliğinin doruğunda olan Alman Bahçekent Ortaklığı'nda (Şekil 23) danışman mimar olmuştur. Bu kuruluş aracılığıyla Berlin-Grünau ve Magdeburg'da güçlü proleter üyeleri olan yapı kooperatifleriyle ilişki kurmuş ve onların etkisiyle, o devrin şehircilik reformunun genel hedefleri Taut'a yetmemeye başlamıştır. Bilinçli bir şekilde çalışan insanlar için konut yapımına yönelmiştir.

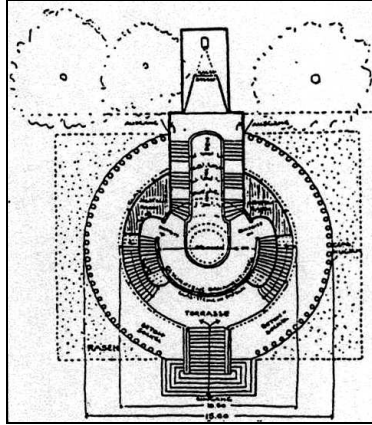

Şekil 23. Bahçe Şehir 'Falkenberg' 1913-1916 (Burcu Efe'nin arşivinden, Şubat 2010).

1914'de Sanatçılar Federasyonu sergisinde "Cam Ev" (Şekil 24) diye adlandırılan pavyonu yapmıştır. Bu yapıt, hedeflediği mimar/sanatçı birliğinin ve bundan elde edilecek deneyim zenginliğinin ilk örneği olmuştur. Ancak 1. Dünya Savaşının patlaması bu değerli mimari yapıtın ömrünü kısaltmış, yıkım giderlerini azaltma amacıyla öncü Birlikler tarafından havaya uçurulmuştur.

Şekil 24. "Cam Ev" dış ve iç görünüşü 1914 (URL-6)

Şekil 25. "Cam Ev" planı, 1914 (Fidan, 2002)

Savaş Bruno Taut için zorlu bir direnme deneyi olmuş. Militarizme karşı direnmeye kesin kararlı olarak yaşamını sürdürmüştür. Wiesbaden'de cadde ortasında Kayzer'i selamlamayı reddetmiş, yoklama komisyonlarını şaşırtmak ve askerlikten kaçmak için aç kalmış ve bilinçli bir şekilde sağlığını tehlikeye sokmuştur. Taut hiçbir zaman asker olmamış, "İşsiz" görünmemek için Brandenburg'da bir barut fabrikasında sorumlu mimar olarak görev almıştır.

1916 yılında, Almanya Sanatçılar Federasyonu Taut'u savaş öncesi başarıları nedeniyle, İstanbul'da bir Alman "Dostluk Evi" için sınırlı bir yarışmaya katılmakla görevlendirmiştir. Ancak projesi, reddedilmiştir.

1917'de savaşın yıkıcı gelişimi, Taut'u bütün yaratıcı gücüyle savaşa karşı, yeni ve uyumlu bir insan toplumu için savaşıma yöneltmiştir. Avrupalı mimarların en kıdemlisi H.P.Berlage bu anlamsız katliamdan etkilenerek bir barış anıtı yapmıştır. Aynı şekilde Taut, 1919'da Karl Ernst Osthaus aracılığıyla yayınlattığı savaş karşıtı bir Manifesto'yu kaleme alan ve dev barış anıtları projeleri hazırlayan tek Alman mimarı olmuştur.

1918'de savaş devrimci bir krizle sona erdiğinde ve Alman halkı demokratik ve huzurlu bir gelişme beklentisindeyken Taut yeni bir toplumsal düzenin geleceğine ateşli bir şekilde inanmıştır. Enerjisini tümüyle, beklediği bu düzen için görkemli ve güzel bir mimari ile etkili bir kent biçimi yaratma çabasına yöneltmiştir. Bunun için iki yeni kitap yazmıştır.

Bruno Taut 1919 yılında Otto Bartning, Walter Gropius, Cesar Kelin, Bernhard Pankok, Karl Ernst Osthaus ve Hans Poelzig ile birlikte Werkbund'un yönetim kuruluna seçilmiştir.

1920'de "Frühlicht" (Şekil 26) dergisini çıkarmaya başlamıştır. Bu dergi giderek belirginleşen yeni yapı görüşlerinin ödünsüz bir anlatımı olmuştur.

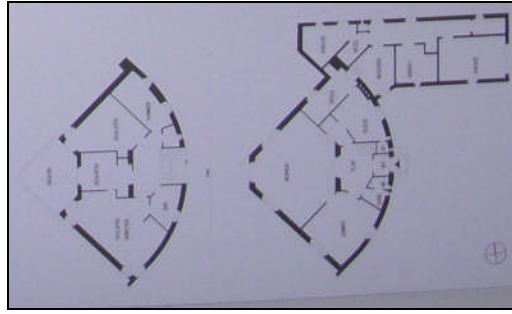

Şekil 26. Bruno Taut'un 1920'de çıkardığı dergi (URL-7)

Bruno Taut bu dergiyle devrim yıllarının, özellikle ilerici aydın ve sanatçı kesiminin ideal ve özlemlerinin bir aktarıcısı olmuştur. Dünyadaki yerleşme ve ideal kent biçimi üzerine görüşleri işçi sınıfında da yankılar uyandırmıştır. Taut ahlâki ve düşünsel gücünün doruğunda olduğu o dönemde Berlin yakınlarındaki Dahlewitz'de (Şekil 27,28) gösterişsiz koşullarda eski bir evde oturmuştur.

Şekil 27. Dahlewitz'de Taut'un Evi, 1927 (URL-8)

Şekil 28. Dahlewitz'de Taut'un Evi planlar, 1927 (URL-8)

Burjuva aydınlarının devrimden sonra bir araya geldiği 'Kasım Grubu' üyesi olmuştur. Sanatçılara kültür sorunlarında söz hakkı sağlanmasını amaçlayan "Sanat Çalışma Konseyi'nin de kurucularından olan Taut, mimar kuruluşlarında egemen kapitalist düşünceye karşı verilen savaşımın öncüleri arasına girmiştir. Almanya'nın yenileştirilmesi yolundaki umutlar kırıldığında, Taut en yakın ülküdeşlerini kapalı fakat yaratıcı bir

yazışmaya çağırmıştır. İyi bir şans eseri olarak bu yazışma devam etmiş ve "Camdan Zincir" adıyla ün kazanmıştır. İşçi hareketinde yeni dostlar edinen Taut, Aylık Sosyalist Dergi'ye sık sık yazılar da yazmıştır.

Bruno Taut 1921'de işçilerin kendisine duyduğu güvenin büyük bir kanıtını yaşamış, belediye meclisindeki seçimi kazanmıştır. Magdeburg işçileri bunu fırsat bilip ona, Kent Yapı Danışmanlığı'nı önermişler ve böylece Taut için uzun süren yazarlık ve düşünürlük yıllarından sonra büyük ölçüde uygulamaya dayanan bir çalışma başlamıştır.

1924'te Magdeburg'la ilişkisini karşılıklı anlaşma sonucu kesmiştir. Çünkü kent söz verdiği yapı siparişlerini, zorlu ekonomik koşulların baskısı nedeniyle verememiştir. Bunun sonucunda ise Taut'un yaşamında bir dönem daha kapanmıştır.

Taut, etkin bir biçimde, yeni bir toplum ve daha güzel bir yaşam için savaşmıştır. Berlin'de en önemli sendikaların oluşturduğu konut yapım kuruluşlarında danışman mimar olarak görevlendirilmiş ve bu yolla yedi yıl içinde 10.000'den fazla konut yapmıştır (Şekil 29).

Şekil 29. Berlin'de 'Freie Scholle' Yerleşim Birimi 1925-1931 (Burcu Efe'nin arşivinden, Şubat 2010)

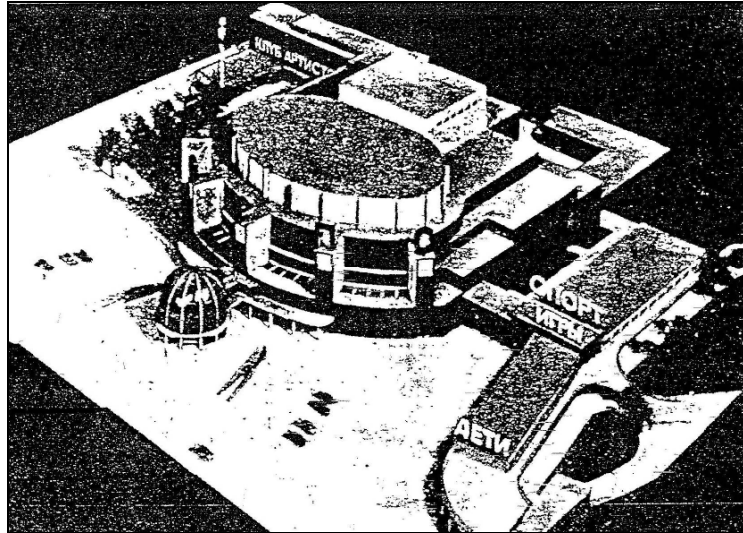
1924 yılından 1932 yılları arasında Berlin'de GEHAG'ın baş mimarlığını yapmıştır. Bu dönemde kariyerinin ve üretkenliğinin doruk noktasına ulaşmıştır.

Taut 1930 yılında Charlottenburg Yüksek Teknik Okuluna profesör olarak atanmış ve konut yapımı ve şehircilik üzerine bir seminerler vermiştir.

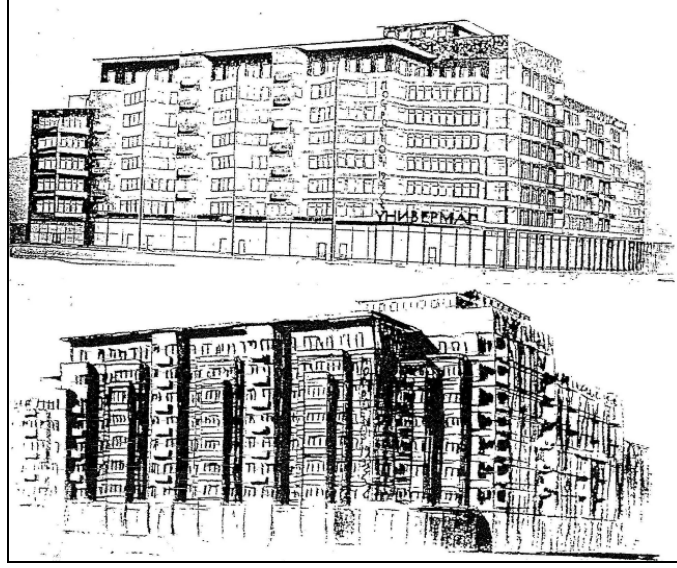
Taut 1931 yılında, Erich Mendelsohn, Paul Mebel, Ludwig Mies van der Rohe ve Martin Wagner'in yanında Prusya Sanat Akademisi üyesi olmuştur. Aynı yıl Taut "American Institute of Architects'in onursal üyesi olmuş ve bundan sonra yedi verimli yıl, Taut'un deyimiyle "büyük başarılar dönemi" sona ermiştir.

1932 Moskova'ya göç etmiştir. Bu değişim, Taut için tümüyle başka toplumsal koşullar altında ve ayrı kültürel bir sanat çalışmasının başlangıcı olmuştur. Taut Sovyet halkına ve onun canlı geleneklerine kendini öylesine yakın bulmuş ki, sosyalizmin kahramanca kuruluşunda ve gerçekleştirilmesinde onlara yardımcı olmak istemiştir. Bu yüzden kendisine verilen maaşı çok yüksek olduğu için almamıştır. Bu büyük ülkenin dev bir sanayi gücüne dönüşümünün getirdiği ekonomik ve teknik zorlukları gereğince değerlendirememiştir. Duyarlılığı ve ünü, henüz yeni oluşmakta olan sosyalist inşaat ve mimar kuruluşlarında yer almasını zorlaştırmıştır (Suda,1996)

Bruno Taut Sovyetler Birliği için yaptığı tasarımların içinde en önemlilerinden biri, Moskova sendikasının tiyatro binasıdır (Şekil 30). Ancak yapı uygulanmamıştır. Taut'un Moskova'da tasarlayıp gerçekleştiremediği yapılar arasında otel ve konut yapıları yer almaktadır (Şekil 31).

Şekil 30. Moskova Sendika Tiyatrosu (Suda, 1996)

Şekil 31. Moskova'da konut blokları tasarımı (Suda, 1996)

Kişisel durumunu açıklığa kavuşturmak amacıyla Bruno Taut 1933 yılı Şubat ayı sonunda Berlin'e dönmüştür. Kısa bir süre sonra kendisi için ileri gelen bir "kültür bolşevisti" olduğu gerekçesiyle tutuklama emri çıkartılmışken 1 Mart ta "en iyi kaynaktan" bir uyarı aldıktan sonra ilk trenle Stuttgart'a Paul Bonatz'ın yanına kaçmıştır. Untersee kıyısındaki güzel, eski kasabalarda bir süre dinlenmiştir ve 10 Mart'ta Almanya'yı terk etmiştir.

Bütün çalışma ve yazışmalarını içeren arşivini Berlin'de bırakmak zorunda kalan Taut, son yılın mektuplarından bir paketi de Paul Bonatz'a bırakmıştır. Savaş birkaç yıl sonra her şeyi yok etmiş, Bonatz'ın evi yanmıştır. Taut'un zengin, dünyaca ünlü çalışmalarından bütün kurtarabildiği, hayati önemi olan eşyalarla dolu birkaç bavul olmuştur. Profesörlüğü elinden alınmış, Sanat Akademisindeki üyeliğini kaybetmiştir.

Bruno Taut kendisine yeni bir yaşam kurmak amacıyla, Japon Mimarlar Birliğinin çağrısı üzerine, 1933 yılında Japonya'ya gitmiştir. Taut önceleri Kioto'da, sonra Tagasaki'de, daha sonra da Shorin-san'da Budist bir manastırın himayesinde yaşamıştır. Mimarinin ve şehirciliğin çevreyi biçimlendirmeleri konusunda geniş biçimde ilgilenmiş ve bu konuda çok başarılı beş kitap yazmış ve konferanslar vermek üzere görevlendirilmiştir. Basit ev eşyaları tasarımları hazırlamış ve Japonya'nın dışarıda tanıtılması amacıyla el sanatlarında ürünler vermiştir. Ancak Japonya'da bir yapı gerçekleştirilememiştir. O zamana kadarki deneyimlerini geniş kapsamlı "Mimarlık Bilgisi" adlı kitabında yazmış ve bu kitap 1936'da Tokyo'da Japonca olarak yayınlanmıştır.

Japon halkına nesnel yaklaşımı ve eski Japon kültürüne duyduğu derin hayranlık, ona orada çok yönlü dostluklar kazandırmıştır. Japon törelerine uygun olarak yapıtlar isimle değil, mühürle imzalanıyordu, dostu bir Japon sanatçısı ona ayak izi biçiminde bir "isim mühürü" yapmıştır.

Taut 26 Temmuz 1934'de, Taut-Hoffmann Firmasının 25. kuruluş yıldönümünde günlüğüne bir başarı eğrisi çizmiştir 1909'da sıfır noktasından başlayan eğri 1914'e kadar sürekli yükselirken, tekrar sıfıra düşüyor 1917 dolaylarında yeniden yükselmiştir. 1925-1931 yılları arasında en yüksek noktasındayken, birden sıfırın altına düşmüştür. Japonya'da ki çalışmalarını bu eğrilere dahil etmeyen Taut, yapı etkinliğinin olmadığı bu ülkede üç yıl kalmıştır (Fidan, 2002)

1936 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nin çağrısını kabul etmiş ve Türkiye'ye gelmiştir. Martin Wagner'in yardımıyla Taut, İstanbul'daki Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümünde profesör olmuştur. Ayrıca Türk Milli Eğitim Bakanlığı Mimarlık Bürosunun da başkanı olan Taut, Kültür Bakanlığı adına Türkiye'de birçok eğitim yapısını gerçekleştirmiştir.

Taut için Türkiye'de yaşam koşulları çok daha iyi olmuştur. Aralarında Martin Wagner'in de bulunduğu birçok Avrupalı mimar ve sanatçı Taut'la birlikte bu ülkede görev almış ve ülkenin yeniden kurulmasına yardımcı olmuşlardır.

1938'de Akademi'de Taut'un bütün yapıtlarını kapsayan bir sergi düzenlenmiştir. Bu sergi Taut'un yaşamındaki son sergi olmuştur. 'Mimari Bilgisi' kitabının genişletilmiş Türkçe metnini yayımlayan ve kendisine verilen Kemal Atatürk'ün katafalk projesini tamamlayan Taut, 24 Aralık 1938'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Hayatının son yıllarını geçirdiği Türkiye'de, yaşamını büyük bir özgürlük içinde geçirmiş, mimarlık mesleğini gerek eğitimde gerekse pratikte, kendisine tanınan büyük imkan ve fırsatlar içinde, arzu ettiği ve düşündüğü şekilde gerçekleştirme olanağı bulmuş olan Bruno Taut, öldükten sonra Türkiye'ye gömülmek istediğini vasiyet etmiştir. Bruno Taut'un vasiyeti yerine getirilerek, İstanbul'da, Edirnekapı mezarlığına 25 Aralık 1938 Pazar günü defnedilmiştir.

Taut Edirnekapı Mezarlığında gömülü olan tek yabancısıdır. Mezarının üstünde adı yazılı sade bir mermer Prof. Arif Hikmet HOLTAY tarafından tasarlanmıştır. Mezar taşında sadece;

BRUNO TAUT
4 V 1880-24 XII 1938

yazısı kazılmıştır. Adının hemen altında Japon mühründeki ayak şekli bulunmaktadır (Şekil 32).

Şekil 32. Bruno Taut'un Edirnekapı Mezarlığı'ndaki mezar taşı (URL-9)

2.3.2. Bruno Taut'un Mimarlık Anlayışı

Farklı mimarlara sanatçılara ve kendi yazmış olduğu Mimari Bilgisi kitabına dayanarak mimarlık anlayışını ortaya koymaya çalışmıştır.

Gerçek ve duygu veya bir başka deyişle toplumsal- politik sorumluluk Bruno Taut'un yaşam ve çalışma sınırlarını oluşturmaktadır. O, mimariyi sanat üretmede başlı başına ana öge olarak değerlendirmiştir. Filozof ve her şeyden önce politik bir kişilik olan Taut, mimarinin öncelikle topluma karşı olan hizmet fonksiyonunu unutmaması gerektiğini savunmuştur.

Bruno Taut dürüst ve inandığı yolda yürüyen ve hedefe varmak için çaba gösteren bir sosyal planlamacıdır. Bu açıdan kendisi o zamanki modern anlayış içerisinde özel bir yere sahiptir. Taut'un çalışmalarında kentsel mekan, ikamet edilen çevrenin kalitesi ve yaşam

düzeninin düzeltilmesi esastır. O'nun için kalite düşüncesi bir sınır değil, gerçekten sosyal bir gerekliliktir (Hartman, 1983).

Adolf Bahne bu konuda 1913'te düşüncelerini şöyle açıklamıştır; 'Taut yapısının herhangi bir mimari felsefenin ilkelerine bağlı olmasını düşünmez. Onun ağzından kural olarak benimsenecek bir cümle işitilmez. Parolası mekanı biçimlendirme değil, fakat söz konusu olanın sade bir şekilde vurgulanmasıdır' (Aslanoğlu, 1980).

Taut ise 1913'te düşüncelerini şöyle açıklamıştır; 'Güzel de olsalar, kısmen bilimsel olarak ispat edilmiş de olsalar hiçbir kuralın mevcut olduğuna inanmıyorum. İşte bu, ilkedir denebilecek hiçbir kural yoktur. Bir tek kuralı alıp da onu ilke olarak yüceltmek çok tehlikelidir'. 1920 yılında ise şöyle devam etmektedir; 'Biçim problemi hiçbir zaman var olmamıştır. Belirgin olarak mevcut olduğu zamanlar boşlukta kalmıştır'. 1927'ye gelindiğinde ise; 'Mekanların insanlar olmadan nasıl göründükleri önemli değildir. Önemli olan insanların bu mekanlar içinde nasıl göründükleridir. Yani her kapının her pencerenin, kısaca her şeyin ölçüsü insandan çıkmalıdır. Böylece tek tek her formdaki doğmada ortadan kalkacaktır. (Diktörge ve karenin iki boyuttaki, küpün üç boyuttaki mutlak hakimiyeti) bütün bu tez olarak donmuş kavramlar, yeniden inşayı değil aksine bir yorgunluk ve bezginlik durumunu simgeler 'demektedir (Aslanoğlu,1980).

Kurt Junghanns (2008) Bruno Taut'tan şöyle bahsetmektedir; Bruno Taut son derece yüksek bireysel başarılarıyla dünyayı sürekli şaşırtmıştır, demir anıtı ve 1913'deki renkli evleri ile ve 1914'deki Cam Ev'i ve Alpine mimari barış tasarımıyla 1920'lerin mimarideki altın çağ dönemlerinde toplumsal apartmanların ustası olmuştur. Bugün Britz'deki dünyaca meşhur At Nalı ve Prenzlauer Berg'deki Carl Legien yerleşim geliştirmesi denilen Berlin'de ki iki büyük çalışmasıyla Dünya kültür mirası listesinde yer alan adaylardandır. Taut Berlin'de 10.000 adet apartman inşa etmiştir fakat onun eseri Alman uzmanları arasında 'el yapımı dolgu' olarak değerlendirilmektedir. Berlin basını onunla 'küçük insanların mutluluk' mimari olarak alay etmektedir. " Faşist Almanya onu neticede ülkesinden atmıştır" . Taut, o en büyük eserini bir daha hiç görmemiştir. Bu arada araştırmalarıyla Taut'un eserlerini temsil eden bir çalışma ortaya koymak için onun önemli çalışmalarını bir araya getirecek küçük bir "Tautçular" grubu oluşmuştur.

Edzard Reuter (2008), Bruno Taut'u gençliğinin idolü olarak gördüğünü söyleyerek onun şehir planlamasında ve mimarisinde büyüklerine yol gösterici olduğunu, Berlin'de şehrin trafik sorunlarını çözmek için belediye meclis üyelerinin onun fikirlerinden yararlandığını belirtmektedir. Ayrıca, şehrin kenar mahallerinden işlerine insanların

güvenli bir şekilde varmalarını sağlayacak çalışmalar yaptığı ve döneminde kimi mimarlara öncülük ettiğini söylemektedir. Reuter 1936 da Bruno Taut'un Japonya'dan Türkiye'ye geldiğini ve önemli inşaat projelerini üstlendiğinden de bahsetmektedir.

Otto Schily (2008) ise, Bruno Taut'un dış görünüm ve uygulamalarıyla estetik ve etik standartları bir araya getiren, 20. yüzyıl erken döneminin en etkileyici mimarları arasında olduğunu söyler ve devam eder; O'nun dönemi birinci dünya savaşının verdiği tahribatlarla doludur. Dünyanın bu durumu onda dünyanın gerçekten iyi bir apartman olabileceği düşüncesini tetiklemiş ve böyle bir apartmanın modern bir insanla renklendirilebileceğini ve artık kuru binalar inşa etmek istemediğini belirterek mimarın insan gereksinimlerine uygun olmasını savunmuştur, demektedir.

Helga Schmidt-Thomsen (2008)'e göre, gerçek ve hayal, gerçek varlık ve ideal varlık arasındaki gerilim Taut'un yazılarında söylemlerinde ve görüşlerinde yer almaktadır. Taut, renk ve ışık, teknik ve malzeme ve zemin döşemesini ele alan görüşlerini ve mimarisini halka yaymak için her fırsattan yararlanmışır. Taut sürekli olarak insandaki işlevsel ve yapıcı yönlerin sentezi için duygusal ve akli öğeler arasındaki bir dengeyi araştırmıştır.

Bruno Taut'un bütün hayatı boyunca yaptığı mimarlık mücadelesi, savunduğu fikirler ve ortaya koyduğu mimari ilkeler, onun öğrencisi olmuş, kendisini yakından tanımış talebeleri tarafından şöyle yorumlanır; '... Taut, modern yapı teknikleri, malzemeleri ve estetiği yanında yöresel ve geleneksel yapı teknikleri, malzeme ve estetiğin, geçmişi aynen yinelemeden ve özellikle belli bir üsluba bağlanmadan, yeni, taze bir mimari estetiğin nasıl aranacağını göstermeye çalışmıştır. Bu yolda en etkili katkıyı da, Milli Eğitim Bakanlığı Mimari Bürosu yoluyla projelendirdiği eğitim yapıları ile yapmıştır' (Demir,2008).

Renk, biçim, tipoloji ve mekan Taut'un toplumdaki eşitsizlikleri dengelemede kullandığı mimari planlama araçlarıdır. Alman Bahçekent Derneği'nin teklifi üzerine Berlinve Magdeburg'da küçük konutlardan oluşan iki ayrı yerleşme gerçekleştirmiştir. Bu yerleşme halk arasında 'suluboya kutusu' olarak adlandırılmışır (Şekil 33). Bu yerleşim renkli mimarın ilk denemelerinden biridir. Bu konutlar o zamana kadar karamsarlık içinde, teçhizat ve tesisattan yoksun kışla görünümlü kira konutlarında oturanlar için yaşama sevinci olmuştur (Schily, 2008).

Şekil 33. Bahçeşehir Falkenberg 1913-1916 (Burcu Efe'nin arşivinden, Şubat 2010).

Taut, 1938 yılında İstanbul'da yayınlanan 'Mimari Bilgisi'nde düşüncelerini 19. yüzyılın kuramcılarını temel alarak gerekçelendirir, bu arada Gottfried Semper'e ve Otto Wagner'e özellikle atıfta bulunur. Aynı zamanda da modernizmin kendini eleştirmesi anlamında yürütülen tartışmayı 'bugün bir mimari dönem değil, ancak daha sonraki mimari dönemin hazırlanabileceği bir dönem söz konusudur' saptamasıyla olumsuz noktalar. Taut'un 'Mimari Bilgisi' İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından önceki kültürel bunalımın somut bir belgesidir. Modern mimarinin iç ve dış koşullarından ötürü kendi avangart temelini yitirdiğini iyi bilen Taut, yaratıcı bir eylem olarak mimari anlayışında ısrar eder (Nicolai, 1998).

Taut'un düşüncelerine ve ilkelerine göre, mimarlığı oluşturan kavramların örneklerle incelendiği kitap, gerek öğrencilere gerekse mimarlara, mesleği öğretmek için kaleme alınmış bir kurumsal ders kitabı niteliğindedir. Mimarlık sanatının, yalnız modernistler gibi sadece; fonksiyon, konstrüksiyon ve teknik'ten ibaret olmadığı, asıl unsurun oran (proporsiyon) olduğunu belirtilir (Demir, 2008).

Bruno Taut'un mimari anlayışını daha iyi kavrayabilmek için yazmış olduğu Mimari Bilgisi kitabından yararlanılabilir. Bu kitapta Taut'a göre mimarlık yedi ana başlıkta irdelenmiştir.

- Taut'a göre Mimarlık;

Taut bu soruyu hiç bekleme gereği duymadan;

'Mimarlık, bir sanattır' diyerek cevaplandırmıştır.

Mimariyi diğer sanat dallarından ayıran özelliklerini ise ilk olarak üç öge ile açıklamıştır. Bunlar teknik, konstrüksiyon ve fonksiyondur.

Teknik, binaya, onu hava koşullarının olumsuz etkilerinden koruyacak sağlamlığı verir. Binanın doğa güçlerine karşı dayanabilmesini konstrüksiyon sağlar. Fonksiyon ise, bir binanın içinde rahatlık duygusu ve zevkle kalıp onu kullanmak için gerekli özelliklerin tümünü içerir.

Ancak, mimarlığın bu teknik, konstrüksiyon, fonksiyon üçlüsünden başka bir koşulunun olduğundan da bahsetmektedir.

Mimarlık gerçekten bir sanatsa, bu türden akılcı ve gerçekçi kavramların bu sanat dalının koşulları olmasının mümkün olmadığı, olsalar bile, bir mimarlık sanatı teknik, konstrüksiyon ya da fonksiyona bağlı olamaz, bu koşulların mimarlık sanatını doğrudukları ise hiç düşünülemez demiştir.

- Taut'a göre Oran;

Taut' a göre, teknik, konstrüksiyon ve fonksiyon açısından kusursuz bir yapıda, mimarlık diye bir şeyin olmaması mümkündür. Yapıyı kusursuz yapan, iyi bir mimarın planda orana ağırlık vermesidir. Mimarı mimar yapan oran olduğu gibi, teknik, konstrüksiyon ve fonksiyonu da mimarlık sanatının araçları yapan da yine orandır. Yani mimarlık, oran sanatıdır.

Mimarlık, ancak içeriğinde algılanabilir gerçeklik bulunan koşullarla beslenip, doğrudan doğruya duygusal algı kökenli kavram ve düşüncelerle güçlenir. Mimarlık sanatında oran, sözde kalan bir karşılaştırma değildir. Edebi bir imaj, bir dolaylı anlatım, bir mecaz ya da sembol değildir. Oran, bir gerçekliktir.

Taut'a göre, mimarlık, öz ve anlam olarak, orana dayanır. Oran mimarlık sanatının baş özelliği ya da özelliklerinin en önemlisi değil, tek özelliğidir. Diğer koşulların tümü, oranın ardından gelmektedir.

Mimariyi meydana getiren yardımcı vasıtalar ve onun dayandığı temel şartlar teknik, konstrüksiyon ve fonksiyon olarak anlatılmıştır. Oran bu üç yardımcı vasıtayla mimariyi oluşturmaktadır.

- Taut'a göre Teknik;

Mimaride teknik, binaya, bulunduğu yerin iklim koşullarına uygun özellikler sağlar. Yerine göre binanın karakterini belirler ve büyük ölçüde, de söz konusu binanın bulunduğu ülke ya da yöreye özgü nitelikler, yani "yöresel özellikler" kavramının içerdiği her şeyi kazandırır.

Teknik, insanla doğa arasında, insanla güneş, sis, yağmur, don, kar ve rüzgâr gibi iyi ve kötü yanlarıyla hava koşulları arasında bir aracıdır. Bir başka deyişle, teknik, insanoğluluyla evren arasında mimarlık çerçevesinde ilişkiler kurar. Teknik, insanın davranışlarını, alışkanlıklarını, gelenek ve göreneklerini etkiler. Bu etkileme yalnızca sağlık ve sağlık koruma yönünde olmaz, aynı zamanda biçimsel ve estetik yönde de gerçekleşir.

Mimari estetik, kendisi için en verimli zemini teknikte bulur. Oranın egemenliği altındaki teknik, mimari biçimlerde güzelliğin özüdür.

- Taut'a göre Konstrüksiyon;

Konstrüksiyon, her türlü yapının ve dolayısıyla mimarlığın temel taşıdır.

Konstrüksiyon mantıklı düşünmeye dayandığı ve insanoğlunu doğanın güçlerinden korumayı, bu güçleri yenmeyi amaçladığından, konstrüksiyonun güzellikle ilgisi yoktur.

Konstrüksiyon oranla bir olunca, yani oranla oluşup biçimlenince mimarlık sanatının özü olmaktadır.

Gotik mimari ve Türk mimarlık sanatı, özellikle stilin hemen hemen sadece konstrüksiyon yardımıyla olduğu örnekleri, oran ve konstrüksiyon arasındaki ilişkiyi göstermiştir.

Konstrüksiyon ne kadar basit, ne kadar ince yapılı olursa, onu sallanmayacak ve kullanıcıları tedirgin etmeyecek şekilde göstermek zor bir iştir. Biçimler sade ve yapmacıksız oldukları ölçüde de, sanatçının işi zorlaşır. Çünkü dayanaklar ne kadar zayıf olur, pencerelerin yatay ve birbirine paralel çizgileri ne kadar çok olursa, çizgisel sistem o kadar çok sallanır, titreşim yapar. Gerek sütunlar arasındaki ya da pencereler arasındaki mesafeleri gerekse sütunların birbirinden farklı kalınlıklarını vb. dengesiz gösteren, dümdüz çizgilerden oluşan bir taslağın korkutucu bir görünümü vardır.

Konstrüksiyonun günümüzde sınırsız olanaklara sahip olması mimarlık sanatı açısından sevindirici olmaktan uzaktır. Mimarlıkta sınırsız olanaklar diye bir şey yoktur. Mimarlığın özü, uyumlu sınırlamadır.

- Taut'a göre Fonksiyon;

Mimarlıkta fonksiyon, son derece ilginç boyutları olan bir kavramdır. Bir bina işlevlerini yerine getiriyorsa, kullanışlı bir bina kurulmuştur. Fonksiyonun temel özelliği saptanan amacın yerine getirilmesidir.

Birbirinden farklı öğelerin birbirleriyle ve çevrelerindeki koşullarla olan ilişkilerinin özel önemi vardır. Bu açıdan bakıldığı zaman fonksiyon, oran sanatının yararlandığı bir araçtır. Fonksiyon, ilişkiler arasında bir uyum sağlanmasını gerçekleştirir.

Fonksiyonu yalnız ilişkileri içerisinde tam olarak belirlemek mümkün değildir. Fonksiyonun, boy, en, yükseklik ve zaman olmak üzere dört boyutu vardır. Beşinci bir boyutu ise, bir odanın komşu odayla ve yan odalarla, bir caddenin bir meydanla vb. ilişkilerinde yatar. Altıncı boyut ışık, yedincisi sestir. Hava ise, uygulanan havalandırmanın türüne ve saatlik hava değişimine göre söz konusu oylumun büyüklüğünü etkileyen sekizinci boyut olarak değerlendirilir. Dokuzuncu boyut, yerel iklim koşullarına özgü hava durumudur.

Bu boyutlardan hiçbiri, ötekilerinden soyutlanamaz. Uyumlu bir dizge içerisinde, hep birlikte değerlendirilmelidir.

Oran, zorla sağlanmadığı gibi zorlayıcı da değildir. Odanın fonksiyondan istediği tek şey, binaların ve diğer tesislerin güzel biçimler çerçevesinde kullanılmasıdır.

Oran için fonksiyon, güzel biçimler çerçevesinde kullanılabilir ve kullanmadır.

- Taut'a göre Kalite;

Mimari eserlerde oranlar en mükemmel düzeye ulaştıkları zaman yani en iyi kaliteye ulaşıldığı zaman, o yapı üzerine söylenebilecek hiçbir şey olamaz.

Yapımı tamamlanan bir eser kapsamındaki bir ayrıntının mükemmel oluşu, o ayrıntının eserin geri kalan bölümleriyle olan ilişkileri ışığında açıklanabilir. Bütünü gözlemlemenin zevkenden ne kadar uzaklaşır, ayrıntılar içinde ne kadar kaybolunursa, eseri anlama olanağını da o ölçüde kaybedilir.

Kalite konusunda iki durum vardır. Kalitenin oluşabilmesi için bir taraftan onu tanıyan, koruyan ve yapılan binalarda tahakkuk ettiren insanlar diğer taraftan da onu meydana getiren insanlar gereklidir. Birinci kişiler inşaat sahipleri ve onlara fikir verenler, ikincisi ise mimarlardır.

Kamuoyunda mimarlık sanatına ilişkin olarak yerleşmiş bir kanı yoktur, ama mimarlıktan beklenenler konusunda oldukça gerçeklerin dışına taşan düşünceler vardır. Bir konsept ya da, açık seçik olmasa bile, özlenen bir imaj oluşmamıştır. Toplum içindeki yerleri bakımından da mimarlar, şantiyelere, loca benzeri ya da rahiplerinkine benzer örgütlerin çatısı altına kapanıp, çalışmalarını kamuoyunun gözlerinden uzakta yapmışlardır.

Sonuçta, bir sanatçının yoğun felsefe çalışmalarına girmesi ve kendini belirli filozoflara göre yönlendirmesi, önemli olmamaktadır. Çünkü içini kuşular kemirdiği zaman, eskinin sanatçıları gibi o da kendine evrensel bir dayanak bulabilmektedir. Nitekim sonuçta, eskinin usta sanatçılarının da, kendisinin aradığı ve belki de bulacağı güç kaynağından başka kaynakları, kendi düşünce ve duygu odaklarından başka odaklanmadığını görüp anlayabilecektir.

Özellikle mimarlıkta güzelliğin, yani oran ve oranın kalitesinin kaynağı usta sanatçıların kendinde bulacağı güçten gelmektedir.

Taut kitabında, mimarlığın toplumla ve diğer sanat dallarıyla olan ilişkileri hakkında da görüşlerde bulunmaktadır.

Taut'a göre mimarlığın toplumla, yani devlet ve devlet içindeki çeşitli gruplarla ve halk kitleleriyle olan ilişkileri çok yönlüdür. Mimari eserler, bir başka sanat dalında yaratılan eserlere benzemezler. Binalar, öteki sanat eserlerine oranla, insanların bakışlarıyla daha fazla karşı karşıya kalırlar. Bunun nedeni, onların sözcüğün tam anlamıyla kamuya mal olmaları, günlük yaşamın bir parçası haline gelmeleri olduğu kadar, ömürlerinin de çok uzun olmasıdır. Mimarlıkta, çok sayıda eserin ortaklaşa etkisi büyük rol oynar. Güzel bir kenti güzel yapan şey, o kentteki binaların oluşturduğu bütündür. Bu bakımdan mimarlık, sözcüğün tam anlamıyla toplumsal bir sanat olmaktadır.

Somut çalışma alanları içerisinde mimarlara tanınan özgürlükler çoğaldıkça, yaptıkları çalışmaların da kalitesi yükselmiştir. Bu özgürlük, mimar seçiminde isabet sağlayacağı gibi, kalitesiz eserlerde düşülen hataların kaynaklarını da ortaya çıkarması açısından, büyük bir eğitici değeri olmuştur.

Taut'a göre mimarlık bütün sanatların anasıdır. Oran sanatı mimarlığın amacı, uyumlu düzenler sağlamaktır. Dolayısıyla mimarlık, verimli bir sanat olarak var olduğu sürece, binaların içinde ve dışında resim ve heykeller cadde ve meydanlarda anıtlar düzenleme amacıyla olmuştur. Mimarlığı gereksiz yapay süslemelere zorlamak, bu sanatı arkadan vurmaktır demektir. Bu durumda mimarlık, daha sonra ise zincirleme tepkiler sonucu ressamlık ve heykeltıraşlık zarar görmektedir. Kendi gelişmesini güvence altına alabilmek için mimarlık, bu sanat dallarından sıyrılmak durumunda kalmıştır.

2.3.3. 1936-1938 Yılları Arasında Bruno Taut'un Türkiye'deki Mimarlık Etkinliği

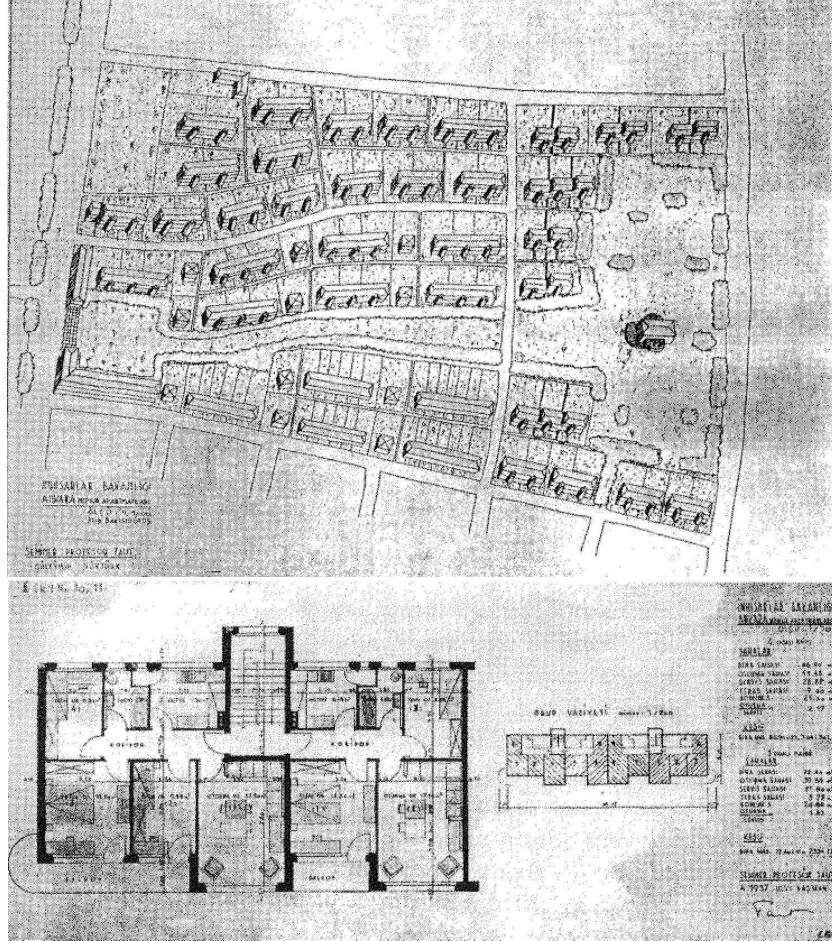
Bruno Taut, modern mimarlık akımının öncülerindendir. İlk mimarlık yapıtlarında bile yeni malzemeleri cesaretle kullanmış, bu yapıtları yeni mimarlığın birer simgesi olmuştur. Dışavurumcu dönemde hazırladığı düşsel tasarımlar, Taut'un hayal gücünün enginliğini kanıtlayan çalışmalardır. O yıllar da Taut, ütopyik tasarımlarını dile getirmede malzeme olarak camı yeğlemekteydi. Hiçbir zaman sıradan biri olmayan Taut'un kendine özgü bir kişiliği vardı. Daha 1919'da, Walter Gropius onun bu özelliğini şöyle yorumluyordu: "Hiçbir gurubun adamı değil Bruno, iyi biliyorum her zaman yalnız kalacak. Yazgısı bu. Çaresiz kabul edecek bu yazgıyı " (Aslanoğlu, 1983) .

Taut'un dışa vurumcu dönemindeki düşsel yapıtlarının esin kaynağı, işte bu özgün kişiliği olmuştur. Diğer taraftan, Birinci Dünya Savaşını izleyen dönemde Avrupa mimarlığının karşılaştığı, özellikle akılcı çözümler isteyen sorunları kolaylıkla göğüsleyebilecek çok yönlü bir insandı. Taut, 1920'ler mimarlığının akılcı, fonksiyonel ilkelerini benimsemiş ve yaşamının soruna dek bunlara bağlı kalmıştır.

Taut, Türkiye'de 1936-1938 yılları arasında bulunmuş ve kaldığı bu kısa dönem içinde birçok görevi bir arada yürütmüştür. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde mimarlık eğiticiliği ve Mimarlık Bölümü başkanlığı yapmış, aynı zamanda serbest mimar olarak da çalışmıştır. Bunların yanı sıra Kültür Bakanlığı Mimarlık Bürosunu yöneterek okul yapılarının baş danışmanı olmuştur. Ankara, İzmir ve Trabzon'da olmak üzere beş okul binası ile İstanbul Üniversitesi kimyagerlik Enstitüsü'nün projelerini çizmiş, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi binası için açılan uluslararası yarışmaya katılmıştır.

Taut, İstanbul Güzel Sanatlar Akademi'sindeki profesörlük görevine 7 Kasım 1936 tarihinde başlamış, 1938 yılı Aralık ayından ölümüne kadar bu okulda eğiticilik yapmıştır. Reformlar çerçevesinde, akademi bünyesinde ayrı bir bölüm olarak kurulan Mimarlık Departmanı'nın yönetimi görevini yürütmüştür. Taut, yetenekli bir idareci ve lider oluşunu daha 1918'de "Sanat için Çalışma Konseyi" nin kurucuları arasında bulunmak ve programını hazırlamakla ve ondurt dışavurumcu mimarın oluşturduğu "Cam Zincir" (Die Glaseme Kette, 1919-23) de oynadığı önemli rolle kanıtlamıştır. Taut'un, o günlerin Türkiye' sinin karşılaştığı sosyo-ekonomik sorunları ne kadar sağlıklı bir yaklaşımla ele aldığı, dördüncü sınıf mimarlık öğrencilerine verdiği gerçekçi bir projede (Şekil 34) görülmektedir. Çekilen konut sıkıntısını göz önüne alarak, öğrencilerinden, resmi bir

kurumda görevli personel için dört yüz lojmanlık bir yerleşme projesi tasarlama larını istemiştir.

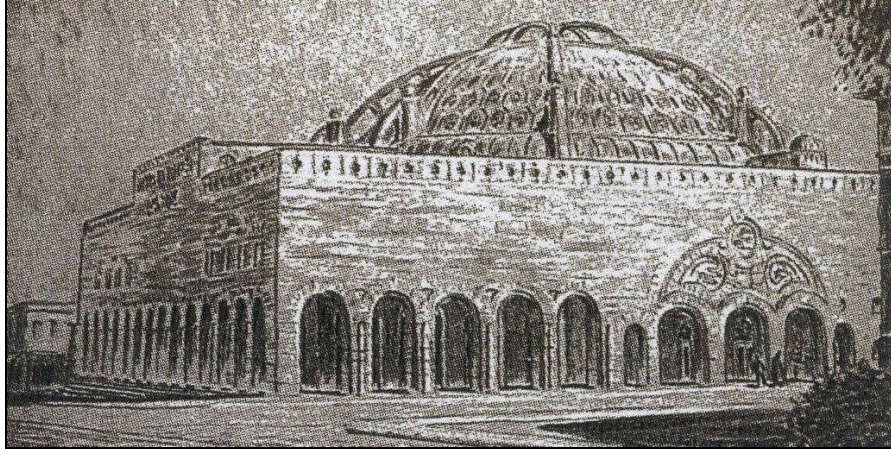
Şekil 34. 1937-1938 Sömestrinde Bruno Taut'un verdiği İnhisar Müdürlüğü Lojmanları ödevi için öğrencilerin yaptığı projeler (Bozdoğan, 2002)

Türkiye'de iki yıl gibi kısa bir süre çalışmasına karşın, meslektaşları Taut'u öğrencilerine sağlam bir mimarlık eğitimi vermeyi başarabilmiş, yurt dışından gelen diğer mimarlarla kıyaslandığında mimarı yaklaşımı daha olumlu bir mimar olarak nitelendirmektedirler. Onun günümüz Türkiye'sinde hâlâ tanınması ve saygıyla anılmasının nedeni de budur.

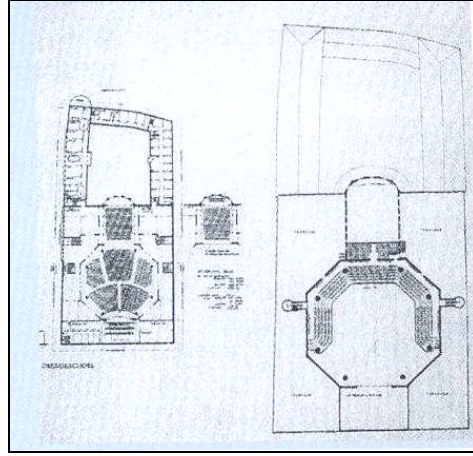
Taut'un Türkiye ile ilk ilişkisi, 1916 yılında açılan uluslararası bir yarışma olan 'Türk-Alman Dostluk Evi' (Şekil 35) projesiyle olmuştur.

Bruno Taut'un 1916 yılında katıldığı Türk Alman Dostluk Evi Proje yarışması, Taut'un Türkiye için yaptığı ilk çalışmadır. Yarışmaya katılacak isimleri Deutsche Werkbund belirlemiş ve bu 12 isim arasında Paul Bonatz'la birlikte Bruno Taut da yer

almıştır. Yarışmadaki önerisi, mimarın o dönemdeki ekspresyonist tasarımlarının bir örneğidir. Ayrıca binanın bulunduğu yerle uyum sağlayabilmesi, benimsenebilmesi için Osmanlı ve Bizans binalarında görülen öğeleri kullanmıştır.

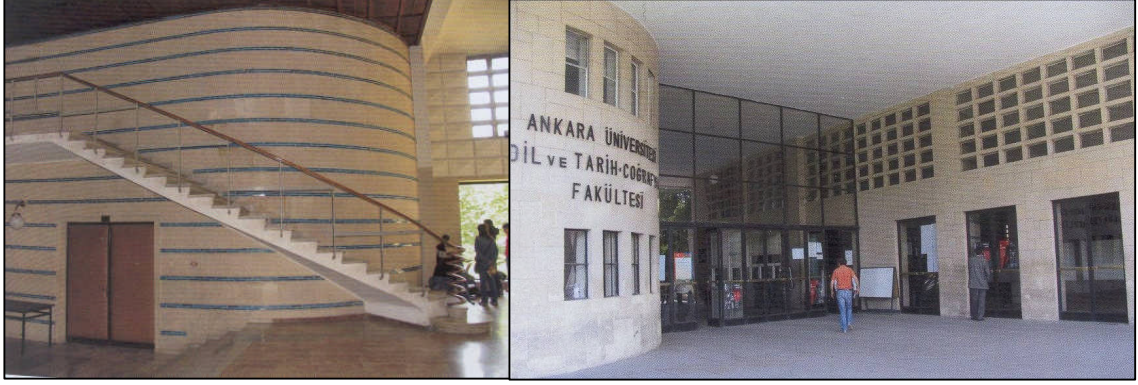
Şekil 35. Bruno Taut, İstanbul, Türk-Alman Dostluk evi yarışma projesi, 1916 (Suda, 1996)

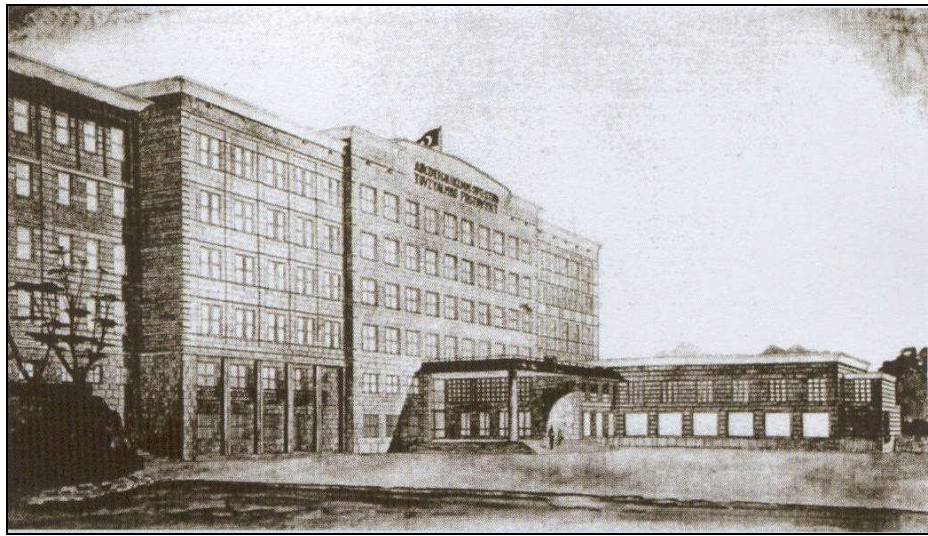
Şekil 36. Bruno Taut, İstanbul, Türk-Alman Dostluk Evi yarışma projesi planlar, 1916

Bruno Taut, Türkiye ile bu ilk ilişkisinden 20 yıl sonra, 1936 yılında Martin Wagner aracılığıyla aldığı davet üzerine Türkiye'ye gelmiştir. Taut'un Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon'da mimarlık uygulamaları olmuştur. Bir kısmı uygulanmamış olan projelerin sayısı yaklaşık yirmiyi bulmaktadır. Uygulamaların bir kısmı kendisi tarafından, bir kısmı ise elemanları tarafından projelendirilmiş ve yapılmıştır (Fidan, 2002).

Bruno Taut'un Türkiye'de gerçekleştirdiği yapılar arasında en çok bilineni, Ankara Üniversitesi, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'dir (Şekil 40). Ankara Üniversitesine ait olan bu yapı, 1930'lu yıllarda Türkiye'de gerçekleştirilen projelerin en büyüğüdür. Yapı, kuzey-güney doğrultuda uzanan uzun bir ana blok ve bunun uçlarına dik olarak eklenen kısımlardan oluşmaktadır. Cephenin tekdüze etkisini bozmak için ana blok orta kısımdan bölünerek hafif kaydırılmıştır. Köşelerde yer alan kuzey ve güney yönündeki kanat binalarda konferans salonları, zemin katta ise mermer döşemeli geniş bir salon yer almaktadır. Buradan görkemli bir merdivenle (Şekil 37), binanın üstteki dört katna çıkılmaktadır. Bu katlarda derslikler ve fakülte idaresine ait odalar uzun koridorlar boyunca dizilmişlerdir.

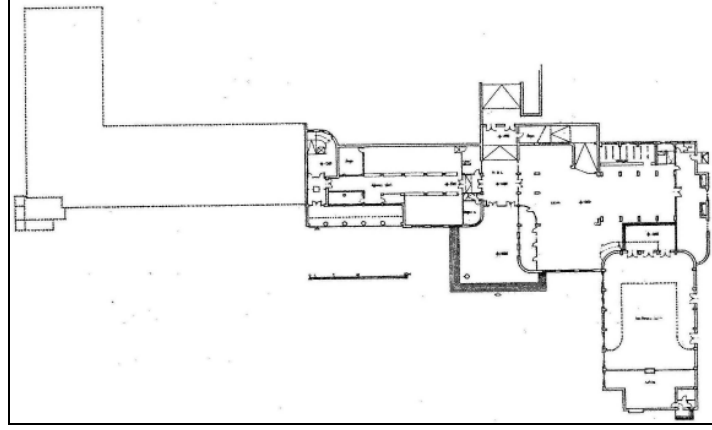
Şekil 37. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, merdiven ve giriş holü (Demir, 2008)

Şekil 38. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Bruno Taut'un çizdiği perspektif (URL-10)

Yapının üzeri bir köşe sütununun taşıdığı çatıyla kaplı, köşeleri yuvarlatılmış bir platformdan ana girişe varılır. Binanın ön cephesi ile arka ve yan cephelerin kaplamaları farklıdır. Bodrum ve zemin kat kaplaması rustik taşlarla yapılmış, buna karşın, üç ayrı büyüklükte penceresi olan üst katlar, orta bölümde düzgün kesme taşla, yan kanatlarda ise erken Osmanlı tarzında, değişerek tekrarlanmış taş ve tuğla sırlarla kaplanmıştır. Bu, Taut'un geleneksel Türk mimarlığına duyduğu ilgiyi göstermektedir.

Ön cephe alınlıkta yer alan Atatürk maskı Avusturyalı heykeltıraş Joseph Thorak'ın çalışmasıdır. Orta bloğun alınlığında Atatürk'ün Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir özdeyişi yer almaktadır. Gerek içte ve gerekse dış düzenlemesinde titizlikle yapılmış ayrıntılarıyla dikkati çeken yapının, yakın ve fonksiyonel mimarinin güzel bir örneğidir.

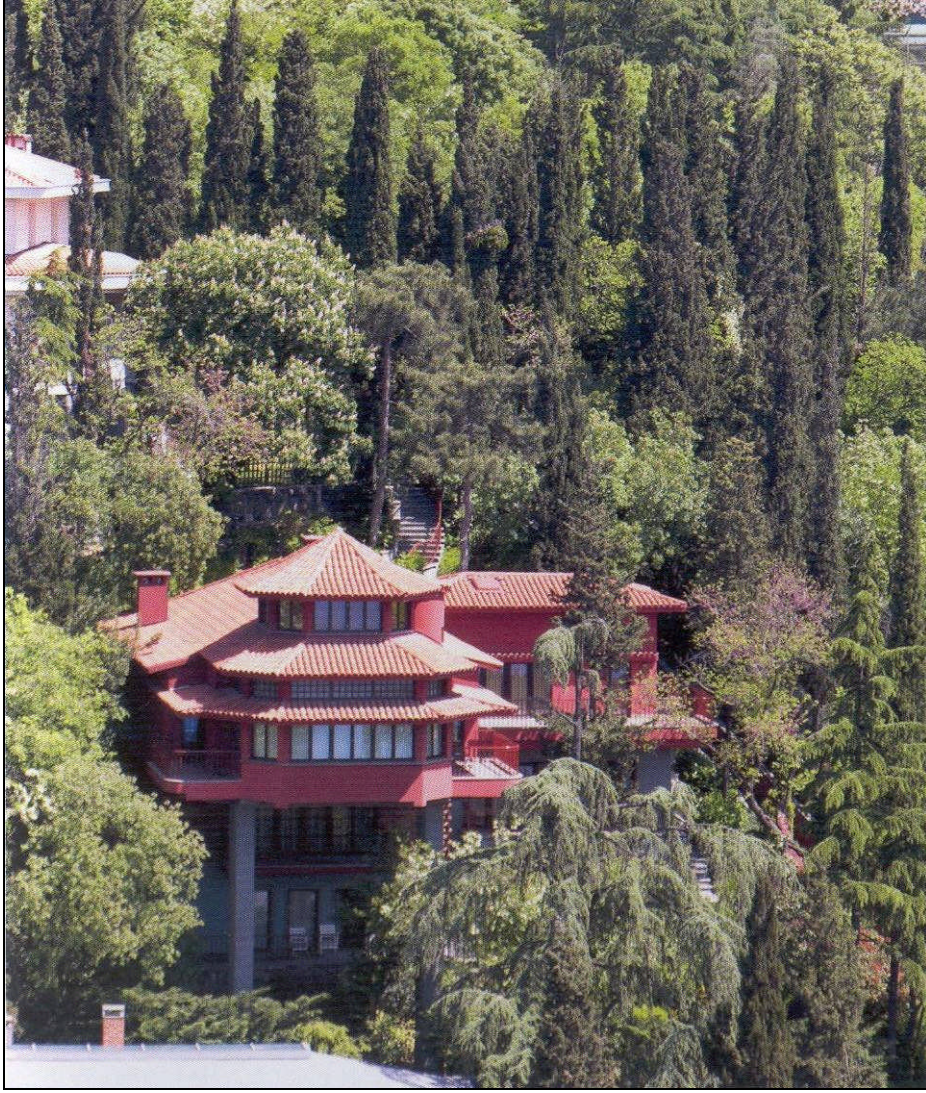
Şekil 39. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, zemin kat planı

Şekil 40. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara (URL-10)

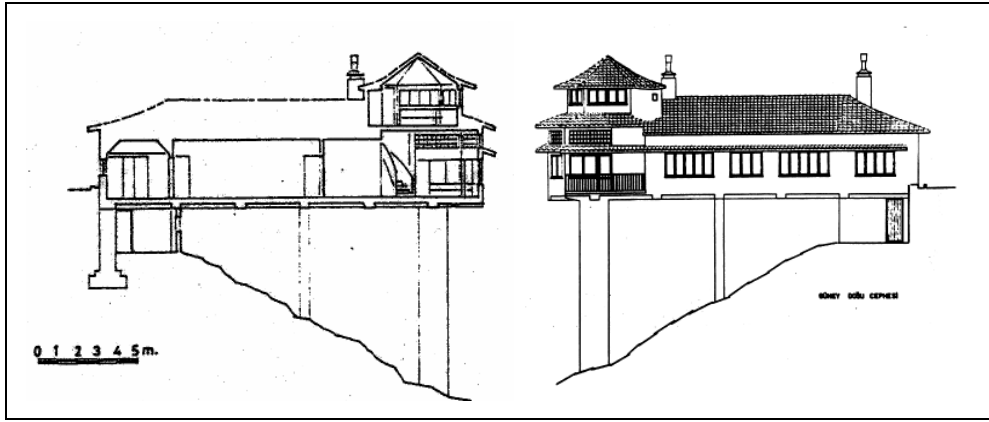
Bruno Taut'un diğer bir yapıtı Ortaköy'de yani Boğaziçi'nin Avrupa yakasında, Köprü ayaklarının yanı başındaki yamaçta inşa edilmiş olan Villa'dır (Şekil 41).

Yapıya dar yoldan çıkış zordur. Bodrumun bulunduğu arka taraf direk toprak zemin üzerine inşa edilmiş, ön kısım ise iki taşıyıcı pilon üzerinde durmaktadır. Bunlardan uçtaki büyük betonarme ağaçlarla kapanmış durumdadır. Villanın ekseni kuzeydoğu-kuzeybatı doğrultusundadır. Bu eksen üzerinde bina önde ana pilonun taşıdığı iki katlı bir bölümle bütünleşen tek katlı yapıdan oluşmaktadır. Alt katta oturma mekanı yer alırken üst katın ise dört yana açık panoramik manzarasıyla sakin bir dinlenme yeri olarak planlandığı görülmektedir.

Şekil 41. Bruno Taut, Ortaköy'de Villa, İstanbul 1937 (Demir, 2008)

Oturma mekanının iki sıra penceresi vardır. Boğaziçi’ni rahatça görebilmesi için alt sıradaki pencereler büyük tutulmuştur. Dışarıdan bakıldığında bina üç sıra penceresi ve ayrı kiremitli çatısıyla üç katlıymış gibi görünmektedir. Sekizgen biçimli üst katın çatısı piramit biçimindedir ve içeriden de çatının bu yapısı aynen görünebilir. Sekizgenin alt yüzü camlıdır. Penceresiz cephe duvarlarından birine yerleştirilmiş bir niş, diğerine alt kata inen dar ahşap bir merdiven yerleştirilmiştir. Yapıda zamanla değişiklikler yapılmıştır. Ana giriş kapısı uzun koridorun bitimindeki oturma odasının karşısına alınmış, sol yanına ek yatak odaları yapıp mutfak genişletilmiştir.

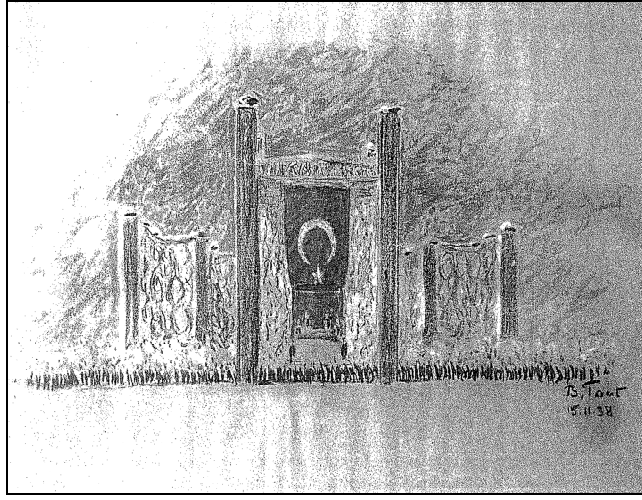

Şekil 42. Ortaköy’de Villa, Görünüşler

Bruno Taut’un Türkiye’de gerçekleştirdiği diğer bir çalışması, 1938 yılında TBMM için yarışma dışı hazırladığı projedir. Taut’un mimarlığının idealist ve ütopyik dönemlerinin izlerini taşıyan bu projesi, ayrıca mimarın bu ülkenin en önemli devlet yapısının tasarımına yaklaşımını yansıtmaya bakımından önemlidir. TBMM için gerçekleştirdiği bu tasarımında Taut, 1916-1919 yıllarında üzerinde çalıştığı “ Stadt krone” idealini, otoriter Türk devletinin merkezini temsil etmek için kullanmaktadır. Taut projesinde merkezi ana binalı simetrik bir sistem kullanmıştır.(Fidan 2002)

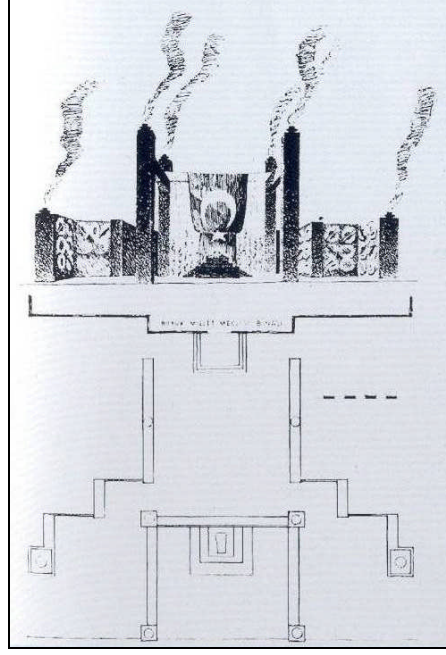
Bruno Taut’un gerçekleştirdiği son tasarımı, karakterini etkileyici bulduğu ve büyük saygı duyduğu Atatürk’ün katafalkıdır (Şekil 43). 10 Kasım sonrasında Ankara’da yapılacak devlet töreni için bir proje tasarlaması ve gerçekleştirmesi için Bruno Taut’a teklifte bulunulmuştur.” Kader bana bu görevi verdi” diyerek çok hasta olmasına rağmen projeyi kabul etmiştir.

Katafalk, Büyük Ölüm'ün trajedisini sunan bir sahne tasarımıdır. Yalın fakat görkemlidir. Öndeki niş, 14m yüksekliğindeki kolonların üstüne yerleştirilmiş büyük çanaklarda yanan meşalelerle dramatik bir gösterim mekanıdır. Defne ve meşe dalları sarılmış kolonlar, yanlarda ve arkada birbirine düz ve geniş kirişlerle bağlanır ve üste yerleştirilen gergin beyaz kumaşla birlikte adeta bir eyvanın kavramsal çizgilerini oluşturur. Arka plan, açık renkte dökümlü bir kumaşla örtülüdür. Tabut yükseltilmiş ve basamaklı bir podyum üstüne doğru 10m yukarıdan inen büyük bayrak, dramatik kurguyu tamamlar.

Şekil 43. Katafalk tasarım çizimi (Nerdinger ve Diğ., 2001)

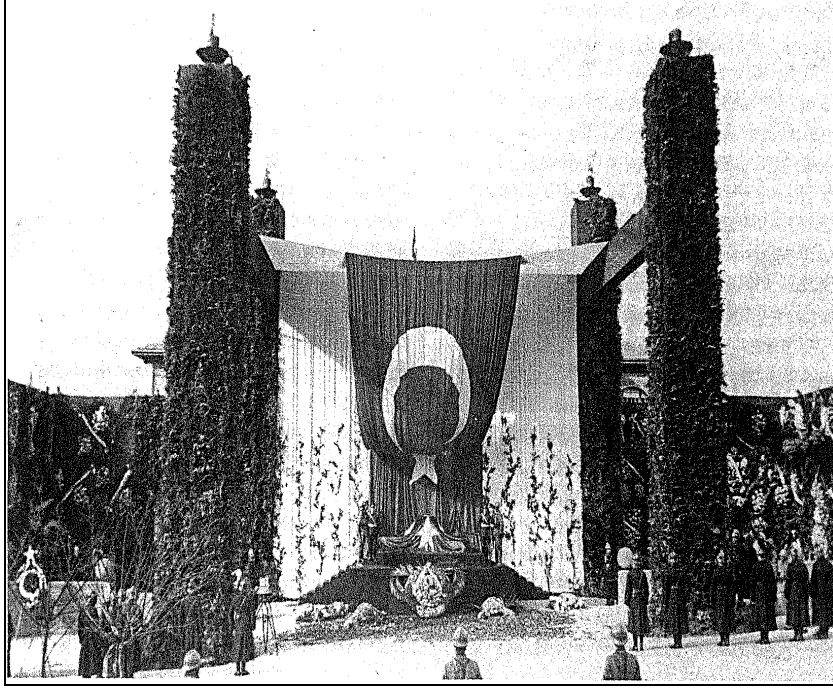
Taut yapraklarla döşenmiş zemin üzerinde tüm mimari öğeleri taze yeşil bitkilerle bezeyerek bu etkileyici kurguya doğal bir zarafet ve insani bir duygu katmıştır. Özellikle fondaki bitki düzenlemesi, Japon esintisi taşıyan bir desen gibidir. Katafalk'ın ana motifi olan bu bölümü çevreleyen arka plan, daha alçak tutulmuş, yaklaşık 7m yükseklikteydi. 2.5m x 3m boyutunda ve üstünde yine çanak ve meşaleler olan birer büyük ve kalın kolonla başlıyor ve 90 derecelik kırılmalarla arkaya doğru devam ediyordu. Düşey öğeleri birbirine bağlayan parmaklıklara asılan yüzlerce çelenk çiçekten bir fon oluşturmuştur.

Şekil 44. Katafalk, plan ve görünüş, 1938 (Batur, 1998)

Taut'un, mimar Mahmut Bilen'in yardımıyla ve büyük özverilerle gerçekleştirdiği katafalk, 20 Kasım 1938 günü yapılan büyük devlet törenine yetiştirilmiştir. Binlerce göz ve binlerce belleğe büyük ölümün ve büyük acının resmini çizmiştir.

Bruno Taut bu çalışma için hiçbir ücret almamış. Yalnızca Belediye Başkanı Cevat Bey'in bir hediye verip veremeyeceğini sorduğunda, " Belediye Başkanı bana küçük bir teşekkür mektubu yazarsa bu benim için en büyük şereftir. Böyle bir mektubu çocuklarıma bırakmak isterim. Onlar için çok değerli bir miras olur" diyerek cevap vermiştir (Batur, 1998).

Şekil 45. Katafalk, Tan Gazetesi 22 Kasım 1938

Yaşamının son iki yılında Türkiye’de, mimar ve eğitici olarak bilgi ve deneyimlerini öğrencilere aktarabilmek için çalışan, bu arada mimarlık kuramıyla ilgili önemli bir kitap yazan Bruno Taut, gelişmekte olan Türkiye'nin eğitim binasına da yaptığı okul tasarımlarıyla çözüm getiren mimarlar arasında yer almıştır.

1936 yılında Bruno Taut dört tane ortaokul ve lise yapısı gerçekleştirmiştir. Bu yapılar, Cebeci Orta Okulu, Atatürk Lisesi, Cumhuriyet Kız Enstitüsü ve Trabzon Lisesi’dir.

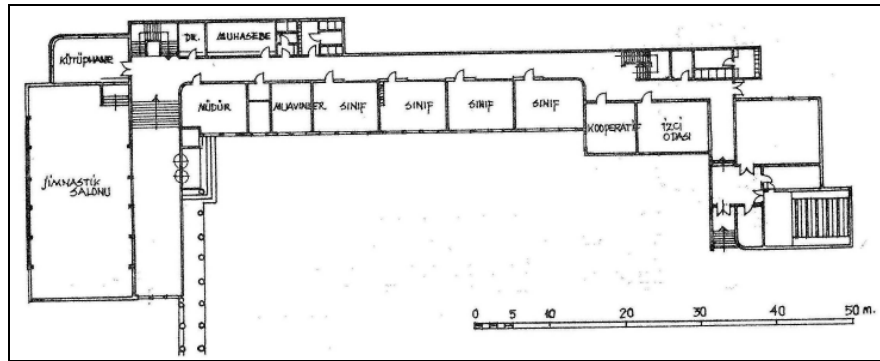
Taut’un Ankara’da inşa ettiği Cebeci Orta Okulu (Şekil 46), 1930’lar Türkiye mimarlığında modernist yaklaşımın ve bu bağlamda akılcı ve işlevselci tasarım uygulamasının bir örneğidir. Erken Cumhuriyet döneminde Ankara’nın yeni gelişmekte olan semtlerinden Cebeci’de yer alan bu okul yapısı, öğrencilerin kullanımına açık U biçimde geniş bir alanı tarifleyen ana blok ve iki ucuna eklenen bloklardan meydana gelmiştir. Farklı yüksekliklerde tasarlanmış olan bu kütlelerden batıdaki yer alan ana giriş kapısına üstü kapalı bir revakla ulaşılır. İki kat yüksekliğindeki bu blokta büyük bir spor salonu ve bir konferans salonu bulunmaktadır. Doğudaki blok ise, iki ve üç katlı kütlelerin asimetrik bir şekilde bir araya gelmesiyle şekillenmiştir.

Şekil 46. Bruno Taut, Cebeci Orta Okulu giriş ve ön cephe, Ankara, 1938 (Demir, 2008)

Doğu-batı doğrultusunda uzanan ana blokta yer alan derslikler koridor boyunca güney yönünde çizilmiştir. Dersliklerin güneş siperli üçlü pencere düzeni sonraki yıllarda okul yapılarında tekrarlanan bir cephe biçimlenmesi olmuştur.

Bina, iyi ışık alan iç mekanlar, alçak basamaklı merdivenler, geniş koridorlar gibi kullanışlı çözümler getiren tasarımlarıyla döneminin örnek okul yapıları arasındadır. Betonarme iskelet sistemiyle inşa edilen yapı, cephede güneş siperlerinin sağladığı yatay vurgu ve dik açılı köşelerin yuvarlatılması gibi tasarım uygulamalarıyla da erken yirminci yüzyılın yalın mimari çizgilerini taşımaktadır.

Şekil 47. Cebeci Orta Okulu, zemin kat planı

Diğer bir okul yapısı ise Atatürk Lisesi'dir (Şekil 48). Ondokuzuncu yüzyıl sonunda eğitime başlayan “ Taş Mektep”, erken Cumhuriyet döneminde Ankara'nın yeni planına göre konut bölgesi olarak gelişmekte olan Yenişehir (Kızılay) bölgesinde inşa edilen yeni binasına geçerken Atatürk Lisesi adını almıştır. Taut'un tasarladığı bu bina, öğrencilerin dinlenmek ve spor yapmak üzere kullanacağı avluların çevresini tanımlayacak biçimde şekillenmiştir. Betonarme iskelet sistemiyle inşa edilmiş olan yapının kütlesi üç katlı olarak tasarlanmış, sınıflar ve spor salonu gibi değişik işlevde ve ölçekteki mekanlar asimetrik bir Z şeklinde bir araya getirilmiştir.

Şekil 48. Bruno Taut, Atatürk Lisesi, Ankara, 1938 (Demir, 2008)

Avluda yapının zemin katı boyunca dolaşan ve doğu köşesinde yer alan girişle sonlanan revak, hem görsel hem de işlevsel bir eleman olarak dikkat çekmektedir. Koridorlar boyunca dizilen dersliklerin güney yönüne cephe vermesi sonucu iç mekânın aydınlanmasına ve ısınmasına katkı sağlanmakta; dersliklerde Taut'un Türkiye'deki diğer okul yapılarında da rastlanan güneş siperli üçlü pencere düzeninin kullanılmasıyla da gün ışığının kontrolü mümkün olmaktadır. Cepheye yatay bir etki veren güneş siperleri işlevsel ve görsel olarak karakteristik bir diğer elemandır. Dönem üslubunun tipik biçimsel elemanlarından yuvarlatılmış köşe kullanımına ise bu yapının konferans salonunda rastlanmaktadır. Atatürk Lisesi, erken 20. yüzyılın yalın çizgilerinin ve işlevsel mimari

anlayışının örneklerinden biridir. İlk inşa edildiğinde tek bloktan oluşan yapıya sonraki yıllarda iki blok daha ilave edilmiştir. Yapılan bu eklemelerle yapı günümüze kadar özgün eğitim işlevini sürdürmektedir.

Taut'un İzmir'de gerçekleştirdiği bir diğer okul yapısı ise Cumhuriyet Kız Enstitüsü'dür (Şekil 49). Yapının açık bir alan tanımlayan birkaç bloktan oluşması planlanmıştır; ancak inşaat 1942 yılında yarım kalmış, sadece Vasıf Çınar bulvarına paralel doğrultuda yerleşmesi düşünülen uzun bloğun bir kısmı inşa edilebilmiştir.

Geniş bir bahçe içinde yer alan yapı, yükseltilmiş ve düzgün kesme taşla kaplanmış bodrum kat üzerine sıvalı üç kat olarak tasarlanmıştır. Dersliklerin koridorun iki yanında sıralanmasıyla şekillenen basit bir kat planı şemasına sahip olan yapının güneye bakan cephesinde merdivenli bir giriş bulunmakta, girişteki salondan dersliklere ulaşan koridora geçilmektedir. Üst katlara bağlanan ana merdiven de bu salondadır.

Şekil 49. Bruno Taut, Cumhuriyet Kız Enstitüsü, İzmir, 1938 (Demir,2008)

Düzenli aralıklarla yerleştirilen pencereler cephe yalın ve işlevselci bir karakter vermiştir. Taut'un Türkiye'deki diğer okul yapılarında pencerelere yerleştirdiği güneş siperleri bu yapıda bulunmamakta, bunlar yerine geniş saçaklı çatı üçüncü kat için gölgeleme görevi görmektedir.

İzmir'in Alsancak semtinde inşa edilen kız enstitüsü, erken Cumhuriyet döneminin eğitim alanındaki atılımları içinde önemli bir yer tutan ve Anadolu'nun birçok şehrine yayılan kız meslek okullarının bir örneğidir. İç ve dış tasarımında sahip olduğu yalın çizgilerle de dönemin işlevselci mimarlık estetiğini örneklemektedir.

Bruno Taut'un Türkiye'de yapmış olduğu eğitim binaları arasında 1938 yılında tasarlamış olduğu Trabzon Lisesi binası önemli yer tutmaktadır. Bu çalışma kapsamında konu edilen Trabzon Lisesi Binasının mekansal, kütleli organizasyonunun analizi hem binanın mevcut durumuna ilişkin belge niteliğinde olması, hem de Taut'un mimarlık anlayışına ilişkin detayları barındırıyor olması açısından önemlidir.

2.4. Trabzon Lisesi Tarihi ve Mekânsal Analizi

2.4.1. Trabzon Lisesi'nin Tarihçesi

Türkiye'ye gelen yabancı mimarlardan Taut'un tasarlamış olduğu Trabzon Lisesi kentte eğitim alanında önemli okullardan biridir. Trabzon Lisesi kentin kimliğinde eğitim kurumu olarak önemli yer tutmanın yanı sıra bir Taut yapısı olma özelliğinden dolayı araştırmak ve detaylı bir şekilde mimarlık literatürüne kazandırılmak durumundadır.

Trabzon Lisesi için araştırmacı yazar Hüseyin Albayrak'ın hazırladığı 'Tarih İçinde Trabzon Lisesi' kitabı Lise'nin tarihçesi bakımından kapsamlı bilgilerle doludur.

Zamanın Trabzon Valisi şair ve yazar Sırrı Paşa'nın (Şekil 50) öncülüğünde şimdiki Trabzon Lisesi'nin yerinde 1887 yılında Mekteb-i İdadi-i Mülki yapılmış ve hizmete açılmıştır.

Şekil 50. Trabzon Valisi Sırrı Paşa (URL-22)

Zaman içerisinde Nemlioğulları ailesinin katkılarıyla açılan Özel Mekteb-i Hamidiye'nin gereksinimleri yeterince karşılanamadığı ortaya çıkmış ve yeni bir eğitim kurumunun yapılması gündeme gelmiştir. Trabzon'da azınlıkların her türlü okuma olanağı bulabilmesi, Rum, Ermeni, azınlık okulları ile Amerikan, Fransız, İtalyan okullarının yoğun biçimde modern eğitim programları ile kendi çocuklarını okutabilmeleri karşısında Trabzon'da yeni bir Türk İdadisi'nin açılması zorunlu hale gelmiştir.

Bu arada adı geçen İdadi kelimesini açıklamada yarar vardır. 'İdad' kelimesi hazırlamak demektir. 'İdadi' kelimesi ise kendisinden üstün bulunan bir okula öğrenci hazırlayan okul demektir. İdadiler Osmanlı Devleti eğitim sisteminde orta tahsili veren ve Sultanilere ve meslek okullarına öğrenci yetiştiren okullar olmuşlardır. İdadiler İkinci Meşrutiyet döneminde idadiler sultaniye dönüştürülmüş, 1923'ten sonra ise ortaokul ve lise adı altında eğitime devam edilmiştir (URL-23-24).

Yeni bir İdadi'nin kurulması için ekonomik sıkıntılar nedeniyle devletten sağlanacak kısmi yardımla birlikte Trabzon halkının da önemli miktarda katkıda bulunması gerekmektedir. Bunun için iki önemli konu ortaya konmuştur. Birinci konu, hazırda gereksinime cevap verebilecek ve okul olma özelliği taşıyan bir bina olmadığı için binanın nerde yapılacağı, ikinci konu ise, bina için gerekli paranın nasıl temin edileceğidir.

Dönemin Trabzon Valisi Sırrı Paşa, Sivas Valisi Rıfat Paşa'nın köy okulları yaptırmak için çift başına yirmişer okka buğday ektirip elde edilen geliri almaya teşebbüs etmesinden kuvvet alarak, Trabzon'da İdare Meclisi azasıyla temas etmiş ve yeni bir mektep için umumi meclisin toplanmasını sağlamıştır.

Sırrı paşa, Vilayet Umumi Meclisini bu konu için toplantıya çağırırken, şehrin ileri gelenlerinden ve bazı memurların katılımıyla yapılan toplantı sonucunda, Mekteb-i İdadi'nin devletçe ve milletçe kabul olunan programına uygun ve Trabzon sakinlerinden her sınıfın çocuklarının ücretsiz kabul edileceği bir idadinin açılmasına karar verilmiştir.

Ancak okulun gerek inşaat masrafı ve gerekse devamlı olarak ayakta durabilmesi için Trabzon fırınlarındaki ekmeğin değerine ikişer, etin her okkasına beşer para zam yapılarak okulun gerekli masrafları karşılanmaya çalışılmış. " Ekmek ve ete zammı veremeyiz, biz böyle bir mektep istemiyoruz" denilerek merkez mutasarrıflığına başvurulmuş olmasına rağmen Sırrı Paşa'nın ısrarıyla Kalcioğlu Ömer Efendi'nin vereselerinden Süleyman Bey'in 9891 metre karelik bahçesi 400 liraya alınmıştır. Hükümete ait boş arsalar satılmış, mahpuslar çalıştırılmıştır. Alınan kararın aleyhine çalışmalar yapılmışsa da Sırrı Paşa'nın

gayretiyle engellemeler son bulmuş ve 9 Ekim 1884 tarihinde İdadinin temeli atılmıştır. Temel atma töreninde Sırrı Paşa tarihi bir konuşma yapmıştır (Şekil 51).

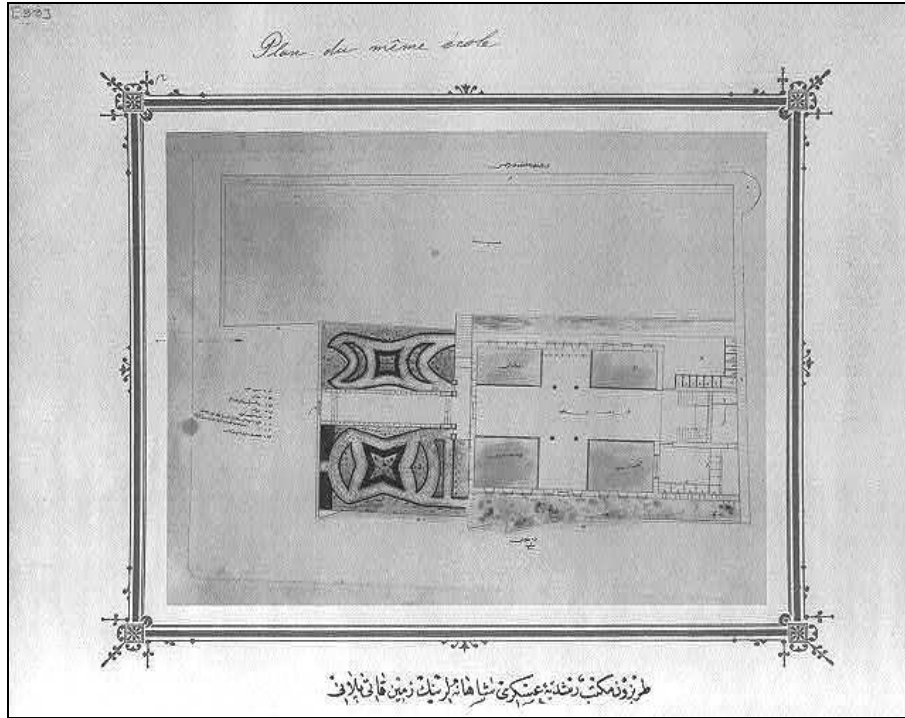

Şekil 51. Trabzon Valisi Sırrı Paşa'nın 27 Eylül 1884 tarihinde temel atma töreni nutku (Pulathaneli, 1987)

Başta inşaatın bir yılda bitirileceği her ne kadar ifade edilmiş ise de, imkansızlıklar nedeniyle inşaat yapımı 3 yıl sürmüştür. 1887 yılında Trabzon Mekteb-i İdadi-i Mülki (Şekil 52) adıyla öğretime açılmıştır.

Şekil 52. Trabzon Mekteb-i İdadi-i Mülki (Fethi Yılmaz arşivinden Mayıs, 2010)

Şekil 53. Trabzon Mekteb-i İdadi-i Mülki Planı (Fethi Yılmaz arşivinden Mayıs, 2010)

1887-1893 yılları arasında şartlar normal olmadığı için eğitim-öğretim de normal olmamış. Kuruluş sırasında her sınıf açılmamış, ya da her sınıf için yeterli öğrenci bulunamamıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen 1887-1902 öğretim yılı sonuna kadar dokuz dönem mezun verilmiştir.

- İdadi'den Sultani'ye

Kuruluşundan itibaren 23 yıl idadi adı ve biçimi ile hizmet veren okul, 1910-1911 öğretim yılında Sultani olmuştur. Okul Trabzon Sultani'si olarak anılmaya başlanmıştır.

Vilayet merkezlerinde sultani okulların açılışı 1908 Temmuz inkılabından sonradır. Sultaniler bugünkü liseler, idadilerde bugünkü ortaokul derecesinde kabul edilir. Ancak inkılabından önce İdadi adlı okullar yedi sınıf olduğu gibi buralara ilk okulları bitirenler alındığı için eski idadiler bu sebeple bugünkü ortaokullar değil, lise derecesinde bakanlık tarafından kabul edilmişlerdir.

1910-1911 öğretim yılında idadi programına göre 19 öğrenci mezun verilmiş. Bu dönemde İdadi diploması alan öğrencilerden biri olan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu 'Tahsil Hayatım' başlıklı notlarında şöyle demektedir (Albayrak, 1987);

'İdadiler o zamanın liseleri idi. Orta kısmı dahil olmak üzere yedi yıl tahsil verir, dört yıllık ilk tahsili olanları kabul ederdi. 1902 yılı sonbaharıydı. Babam beni

alıp idadi okulun o zaman müdürü bulunan Benli Faik Bey'e götürdü (Bu zat sonralardan İstanbul Galatasaray Lisesi'ne müdür olmuştur). İlkokul diplomam gayet iyi idi. Müdür beni sevdi, 275 numara ile kaydımı yaptı. Ben bu okula ayda 10 kuruş verirdim, gündüzlü idim. Okulun ayrıca yatılı kısmı da vardı. Bu kısma Samsun, Ordu, Giresun, Gümüşhane, Rize, Erzincan, Van, Muş, Erzurum taraflarından öğrenciler gelirdi. İdadide yedi yıl okudum. Hiçbir dersten kırık numara almamıştım. Bu şekilde diploma almak pek az öğrenciye nasip olmakta idi.'

İdadi kısmından 1911-1912 yılında 48 ve 1912-1913 yılında da 29 öğrenci mezun olmuş ki, bunlar idadi adı ile verilen son diplomalardır. Bundan sonra artık Sultani mezunları dönemi devreye girmiş. Sultani 1913-1914 yılında ilk mezunlarını vermiştir.

Trabzon Sultanisi'ne gündüzlü ve yatılı öğrenci alınmıştır. Yatılı bölüme çevre illerden gelen öğrenciler ile şehit çocukları yerleştirilmiş. Ancak 1922 yılında bakım zorluğu nedeniyle okulun yatılı bölümü kapanma durumuna gelmiştir.

Trabzon Sultani'sinden mezun sayısı çok az olmuştur. Çünkü 1914-1915 yılında, Birinci Dünya Savaşı yüzünden Trabzon Sultanisi hastaneye dönüştürüldüğü için öğrenim yapılamamıştır. Takip eden 1915-1916 ve 1916-1917 eğitim-öğretim yıllarında Trabzon

Rus işgalinde olduğu için okul devre dışında kalmıştır. 24 Şubat 1918'de Trabzon işgalden kurutulmuş fakat ondan sonraki aylar geri dönüş kargaşasında geçmiş ve bu yüzden 1917-1918 yılında da eğitim-öğretim yapılamamıştır.

1921 yılında, dört yıl aradan sonra Sultani açılmış ise de, savaş yıllarındaki göçler, cephelerde ve yollardaki ölümler nedeniyle öğrenci bulmak mümkün olmamıştır. Bu yüzden 1919-1920'de ancak 2 öğrenci mezun vermiştir. 1921-1922 eğitim-öğretim yılı 1 Eylül 1921 Perşembe günü eğitim-öğretime başlanmış, 1920-1921 öğretim yılında mezun verilmezken, 1921-1922 ve 1922-1923 yıllarında ise sadece birer öğrenci mezun olmuştur.

- Sultani'den Lise'ye

29 Ekim 1923'de Cumhuriyet ilan edilmiş, yeni bir döneme girilmiştir. Harap ve perişan olmuş bir vatanın, medeni milletler seviyesine ve düşman tehlikesinden uzak birlik ve beraberlik içinde arzulanan hedefe ulaşılması gerekmektedir.

Vatanın kalkınmasında her kuruluşu görev düşerken Trabzon Sultani'si de kendinden beklenen hizmeti vermiştir. Yaralar sarıldıkça, yavaş yavaş nüfus toplandıkça normal eğitim ve öğretim düzeyine kavuşan Sultani 1923-1924 öğretim yılında mezun vermiştir. Bu dönemde diploma alan öğrenciler, Sultani adı altında verilen son diplomaları almışlardır. Yeni eğitim politikası gereği Türkiye düzeyinde Sultanilerin bütünü yeni bir plan ve programla 'Lise' lere dönüştürülmüş ve 1924-1925 öğretim yılında başlanmıştır.

Kuruluşundan 37 yıl sonra 1924 öğretim yılı başında önce 'Mekteb-i İdadi, sonra Mekteb-i Sultani' olan bu tarihi okul 1924'de isim ve program değişikliğine uğrayarak Trabzon Lisesi adını almıştır.

1924-1925 öğretim yılında Okul Müdürü Mehmet Rasim Arslan'dır. 1924-1925 öğretim yılında en önemli olay, sultanilerin Lise'ye dönüştürülmesi ve 15 Eylül 1924 tarihinde Trabzon'u ziyaret eden Atatürk'ün bu ziyaretleri sırasında Trabzon Lisesi'ne de zaman ayırması olmuştur.

Şekil 54. 1924’de Atatürk’ün Trabzon’a gelmesini duyuran Yeni Yol Gazetesi (Trabzon 2006)

Ziyaretinin ikinci günü olan 16 Eylül Salı günü Mustafa Kemal Atatürk, kentindeki görüşmelerinden sonra, 16. 30’da yanında Trabzon Valisi olduğu halde Hükümet Konağı’ndan çıkarak Kavak Meydan’ındaki Lise’yi ziyaret etmişlerdir. Atatürk Lise’yi tamamen gezdikten sonra, öğretmenlerle ayrı ayrı konuşmuş ve öğretmenler kurulunda oturarak birlikte çay içmişlerdir. Lise’nin spor şeref defterine “Bedeni idman fikri idmanla müvazi olmalıdır” yazan Atatürk, öğretmenler kurulunda tarih öğretmeni Rifat Bey’in ‘Paşam, müfredat programlarında Türk tarihine yeteri kadar verilmiyor’ dediğinde Mustafa Kemal Atatürk şu karşılığı vermişlerdir:

“Muallim Efendi, bu sözlerinden çok duyulandım. Artık bundan böyle, Türk çocuğu kendi tarihini okuyacaktır. Bundan emin olabilirsiniz” demiştir.

Böylece, Atatürk’ün milli tarih görüş ve kararı bu gezi sırasında Trabzon’da kararlaştırılmıştır. Aynı gün Lise’de ‘Ma’lumat-ı Diniye’ (Din Bilgisi) öğretmeni Tavfik

Hoca'nın dersine girmiş, dertte öğrencilere Kur'an-ı Kerim okutmuştur. Vasıf Hoca'dan da 'İnşirah Suresi'ni okuyarak açıklamasını istemiştir. Yeterli cevap almayınca, Lise'nin Arapça öğretmeni muallim İbrahim Cudi Efendi ile görüşmüş, karşılıklı sohbetlerinde Cudi Efendi'nin bilgi ve kabiliyetine hayran kalarak, saygı göstermiş ve fazlasıyla memnun kalmıştır (Trabzon, 2006).

Cumhuriyet'ten önce Lise'de yalnız erkek öğrenciler eğitim-öğretim görürken, Cumhuriyetten sonra ilk defa 1929-1930 öğretim yılında kız öğrenci kaydedilmiş. 1935-1936 öğretim yılı sonunda mezun olan 48 öğrencinin 2 tanesi kız öğrenci olmuştur.

Osmanlı İdadi'de idarecilik yapmış okul Müdürleri şunlardır;

1. Ali Nakip Bey, 2. Fevzi Bey, 3. Naili Bey, 4. Abdullah Bey, 5. Mehmet Tevfik Bey, 6. Şerif Bey, 7. Musa Kazım Bey, 8. Osman Faruk Bey, 9. Hasan Hazım Bey, 10. Tevfik Bey, 11. Bahattin Bey, 12. Yervant Bey, 13. Servet Bey, 14. Rıfki Bey, 15. Şevki Bey, 16. Hüsnü Uluğ Bey, ve son olarak 17. Ali Canip Bey (Yöntem)

1887 yılında yapılan, uzun yıllardır eğitim-öğretime devam eden okul binası, son zamanlarında yer yer yıkılmaya başlamıştır. 1933 yılında Van'da kurulması tasarlanan üniversite için tetkiklerden dönen Maarif Vekili Saffet Arıkan'ın Lise'nin durumu dikkatlerini çekmiş, ziyaret ettiği Lise'nin tamiri için 100.000 liralık tahsisat ayırmıştır. Bunun üzerine Lise tamirat için boşatılarak orta kısım öğrencileri Zağnosdaki Erkek Orta Mektebi'ne (Eski Askerlik Dairesi), lise kısmı öğrencileri de Kemer kaya'daki öğretmen okuluna nakledilmişlerdir.

- Yeni Okul Binası

Eski bina üzerinde yapılacak olan tamiratın yeterli olmayacağı, mevcut okulun ihtiyacı karşılayamayacağı ileri sürülerek bakanlığa müracaat edilmiş, gönderilen heyetin tetkikleri neticesinde yeni bir lise binasının yapılması uygun görülmüş, binanın yıkılarak yerine yenisinin yapılması konusunda gerekli karar verilmiştir.

Yeni okulun mimari çalışmaları ve planları, o dönemde Türkiye'de yabancı mimar olarak bulunan, uluslar arası bir üne sahip, Alman Mühendis Bruno Taut tarafından çizilmiştir. Bruno Taut, Karadeniz kıyısındaki Trabzon'a 1937 yılında ilk incelemesini yapmak için gelmiştir. Ziyaretinden sonra, ' Hillinger olmadan proje yapılamaz' diyerek Hillinger, Almanya'dan İstanbul'a gelir gelmez birlikte proje üzerinde çalışmışlardır. On gün sonra 18 Temmuzda perspektifler tamamlanmıştır.

Trabzon Lisesi ile ilgili olarak Trabzon'da çıkan Halkevi yayını organı İnan Dergisi'nin ayın haberlerindeki yazılar ise şöyledir;

“ Yeni Lise Binası

Kavak Meydanında yapılacak olan yeni lise binasının avam projesi ve izahnamesi mimar Profesör Taut tarafından gönderilmiştir.” (İnan/ Yıl:1 Say. Eylül 1937)

“Lise yapılıyor

Lisenin yıkılması 1600 liraya ihale edilmiştir. Yeni lisenin yapılmasına yakında başlanıyor.” (İnan/ Yıl:1 Say. 7 Kasım 1937)

“Yeni Lise Binası

Keşif Bedeli 325.472 lira olan yeni lise binasının kapalı zarfla açık eksiltmeye çıkarıldığı memnuniyetle haber alınmıştır. Yakında yeni binanın inşasına başlanacaktır. Sayın Kültür Bakanımız Saffet Arıkan’a ve Sayın Üçüncü Müfettişimiz Tahsin Üzer’e şükranlarımızı arz ederiz.” (İnan/ Yıl:1 Say. 8 Şubat 1938)

“Lise İhale edildi.

Lise Mühendis Hasan Basri’ye ihale edildi. İşe başlanıyor. Mayıs 1939 da inşaat bitecek.” (İnan/ Yıl:1 Say. 9 Nisan 1938)

Yeni binanın temel atma töreni 16 Haziran 1938’de yapılmıştır. Coşkulu bir kalabalığın olduğu törende; temele ilk harcı Üçüncü Umum Müfettişi Tahsin Uzer atmıştır. Törende Maarif Müşaviri Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, ve Trabzon Valisi hazır bulunmuştur. Binanın inşaatı iki yıl sürmüştür. 1940-1941 yılında öğretime başlanmıştır.

Cumartesi 18 Haziran 1938
YEDİNCİ SERİE—No 719
Sayın her yerde
4 kuruşdur
Günâz gümüş Sayılar
20 kuruşdur

HALK

İDARE HANESİ
Trabzon Sıcaz Meydanında
İktisadi Yürde
Fiyatı : Trabzon İliki
Tulden : 55

Şimdiki Sah. Cıms Gânləri meqrolanur Sıyası Halk Gazetesidir.

YENİ LİSE BİNAMIZIN TEMELİ ATILDI

Atatürk böyle şenliklerin, varlıkların ve büyük eserlerin muhassasıdır..
Yapılan işlerle iftihar etmeyiz, geç kaldığımızdan dolayı itizâr ederiz.

Tahsin Uzer

**Mükemmel bir iftihan yuvası
ni lise binasının Temel atma
merasimi fevkalâde bir
tezahuratla yapıldı**

Yeni günün saat 11
ihrakında yeni
binanın temel atma
merasimi yapıldı.

Kızorta Okulunun Müsameresi

Sahibinin, Kurumun, ve
başka yeri meşhurlarıdır.
Yıldırım Şişman binasında
Sah gânlü akşam bir Mâ
sameresi yapıldı. Müsamer
re çok rahbet bulmuş ve
Şişman binasının oturak
yeri Kızıorta okulunun
programını tebliğ ederler.
Bu kadar aydın, derin
görüşler, Kızıorta okulunun
başkanı Şişman binasında
Sah gânlü akşam bir Mâ
sameresi yapıldı.

**Türklük namına
iftihar edilecek bir sergi**

Alkan Kır Sani'at Kom
itibânda iftihar edilecek bir
sergi yapıldı. Bu sergi
Serginin başkanı Şişman
binasında iftihar edilecek
bir sergi yapıldı. Bu sergi
Serginin başkanı Şişman
binasında iftihar edilecek
bir sergi yapıldı.

Cumartesi
18
HAZİRAN 1938
Sayı : 2499

Yeni Yol

SİYASİ GAZETE - TRABZON

İlk sayı 100 Para
İftihar satırı 5 kuruşdur
Uzunluk : 63 - 65 - 67
15 inci yıl

**Sergi
VE
kadınlarımız**

Alkan Kır Sani'at Kom
itibânda iftihar edilecek
bir sergi yapıldı. Bu sergi
Serginin başkanı Şişman
binasında iftihar edilecek
bir sergi yapıldı.

**Lisemizin Temeli
Sayın Tahsin Uzerin elile atıldı.**

Müdürlük Trabzon İhtisadi
temel atıldı. İhtisadi
günâz saat 11 de binlerce halkın
iştirakinde yapıldı. Bu
işin başkanı Şişman binasında
Sah gânlü akşam bir Mâ
sameresi yapıldı. Müsamer
re çok rahbet bulmuş ve
Şişman binasının oturak
yeri Kızıorta okulunun
programını tebliğ ederler.
Bu kadar aydın, derin
görüşler, Kızıorta okulunun
başkanı Şişman binasında
Sah gânlü akşam bir Mâ
sameresi yapıldı.

**Hamidiye
gemimiz**

İskenderiye 16 (A.A.) —
Barada Türk ko'nisat
Hamidiye gemisi komandan
ve subitanı şerhlerine bir
sergi vermişler ve bu
halkın arkan ile konso
lasyon hasır bulmuşlardır.
Barada bulunan olan
İhtisadi Hamidiye
gemisini ziyaret etmiş ve
merasimle karşılanmışlar.

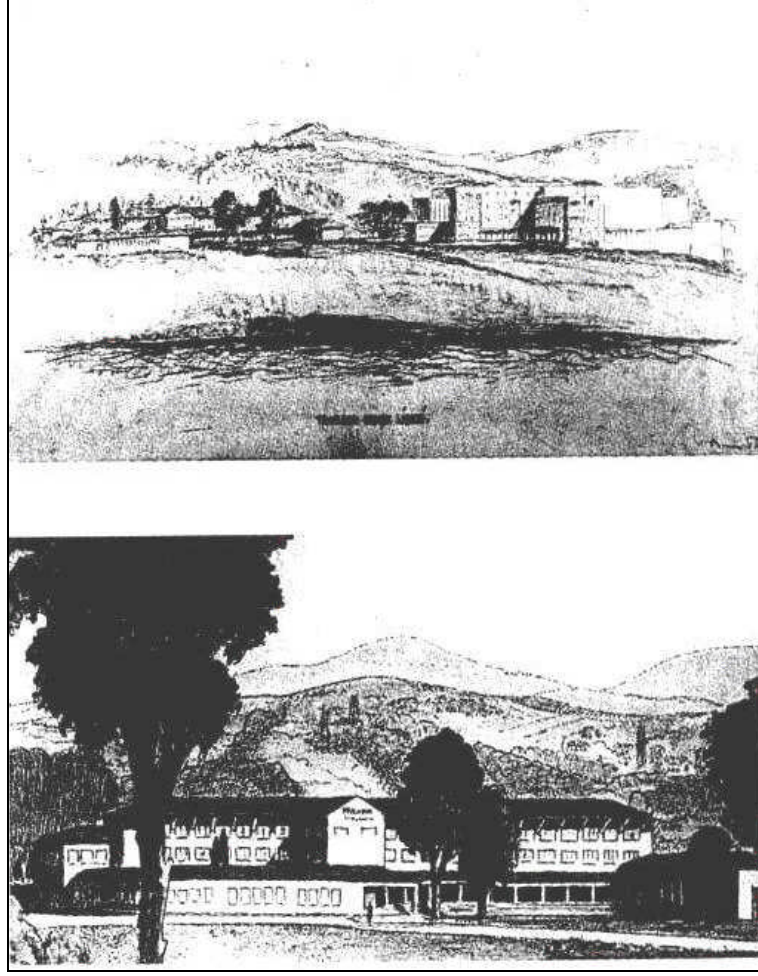
**İspanyada
İhtisadi gemilerimiz**

**Kız orta okulunun
veda müsameresi**

Kız orta okulunun bu yıl
mevzuları tarafından bir
veda müsameresi. Bu
günâz saat 11 de binlerce
halkın iştirakinde yapıldı.
Bu sergi Kızıorta okulunun
başkanı Şişman binasında
Sah gânlü akşam bir Mâ
sameresi yapıldı. Müsamer
re çok rahbet bulmuş ve
Şişman binasının oturak
yeri Kızıorta okulunun
programını tebliğ ederler.
Bu kadar aydın, derin
görüşler, Kızıorta okulunun
başkanı Şişman binasında
Sah gânlü akşam bir Mâ
sameresi yapıldı.

Şekil 55. 1938'de Yeni Binanın Temel Atma Töreni Gazete Başlıkları nutku (Pulathaneli, 1987)

Bruno Taut okulun yerleşim planını yaparken doğa ile uyum sağlamasına dikkat etmiş, okulun önünde bulunan manolya ağacını korumuş, korumak için de projelerini değiştirmiştir. Proje raporunda okulun manzarasının bozulmaması için yol üzerinde yapılacak binalara iki kattan fazla ruhsat verilmemesini önermiştir. Okulun yanı başında yapılmakta olan hastane binasının yerleşimi şehrin manzarası ile tezat oluşturuyor diye eleştirmiştir.

Şekil 56. Bruno Taut'un el çizimi (Nerdinger ve Diğ., 2001)

Trabzon Lisesi mükemmel bir proje ve inşaat tarzına sahiptir. 1938 yıllarının ilk kaloriferli yapılarından biridir. Taut tarafından Almanya'dan ithal edilen kalorifer kazanlarına, İkinci Dünya Savaşı nedeniyle Yugoslavya gümrüğünde el konulmuş ancak Alman Hükümetinin yardımıyla kazanların getirilmesi sağlanmıştır.

Zamanın en modern liselerinden biri olan Trabzon Lisesi 750 gündüzlü, 200 yatılı öğrenciye hizmet vermek için tasarlanmıştır. Zamanla yoğun öğrenci yüzünden bu rakamlar gündüzlü öğrenciler için 3000'lere ulaşırken, yatılı öğrenci sayısı da 300 civarına yükselmiştir.

Cumhuriyet döneminde ki okul müdürleri ise şunlardır;

1. Mehmet Rasim Arslan, 2. Şerif Efendi, 3. Ömer Faruk Çetin, 4. Sami Akyol, 5. Faik Dranaz, 6. Sırrı Bilge, 7. Kemal Or, 8. Ömer Faruk Bayın, 9. Kemal Ülker, 10. Mustafa Sarıçalı, 11. Adil Teoman, 12. Mehmet Emin Kutal, 13. Hikmet Demirçelik, 14.

Hüdayi Kalyoncu, 15. Kemalettin Dilaver, 16. Yunus Avcı, 17. Fikret Korkmaz, 18. Lütfi Ersoy, 19. Rauf Tokgöz, 20. Ömer Eyüboğlu

2.4.2. Çalışmanın Yöntemi ve Analiz

Çalışma kapsamında analiz edilen Trabzon Lisesi'ne ilişkin röleve çizimleri K.T.Ü. İç Mimarlık Bölümü VI. Yarıyıl öğrencileri tarafından elde edilmiştir.

Yapı analizinde üç aşamalı bir yöntem izlenmiştir.

Birinci aşamada, Trabzon Lisesi'nin tarihsel geçmişine ilişkin bilgiler çeşitli literatür kaynaklarından yararlanma sonucunda elde edilmiştir.

Analizin ikinci aşamasında, Trabzon Lisesi'nin mevcut durumuna ilişkin bilgiler çeşitli ölçme ve fotoğraflama teknikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmış, yapının orijinal durumunun tespiti için ise, literatür tarama, belgesel gözlem ve Lise yöneticileri ile yapılan görüşme teknikleriyle sunulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü aşamada, yapının mimari kimliğini tasarımının mimarlık anlayışını ortaya koymak amacıyla, yapının mekansal organizasyonu cephe ve kütle kurgusu çeşitli çizim teknikleri, görsel anlatım, çıplak gözlem, kişisel yorum ve benzetme teknikleri kullanılarak sunulmuştur.

Analiz sürecinin aşamaları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Analiz Sürecinin Aşamaları

Analiz	Amaç/ İşlem	Teknikler
Yapının tarihsel süreci	Tasarım ve yapım sürecinin ortaya çıkarılması	Literatür tarama, belge tarama
Yapının mevcut ve orijinal durumunun tespiti	Yapının orijinal durumunun ortaya çıkarılması	Literatür tarama, belgesel gözlem, görüşme teknikleri, röleve ve ölçme teknikleri
Yapının mimari kimliği	Mekan organizasyonunun, cephe biçimlenişinin ve kütle kurgusunun belirlenmesi	Çeşitli çizim teknikleri, görsel anlatım, çıplak gözlem, kişisel yorum ve benzetme

Yapılan incelemeler Trabzon Lisesi ile ilgili birçok yayın olmasına rağmen bu yayınların çoğunun yapının kentin tarihsel geçmişi içindeki yeri, yapının tarihi ile ilgilidir. Oysa yapının mimari kimliğinin mekan organizasyonu açısından irdelleyen çalışmalar

yeterli değildir. Çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda yapının röleve çizimlerinin bulunmadığı eldeki çizimlerinde ayrıntılı veriler olmadığı saptanmıştır.

Bu nedenle yapının mimari olarak incelenmesi ve ayrıntılı olarak ortaya çıkarılması yeni yapılacak olan eğitim kurumları açısından da veri olabilecektir.

2.4.2.1. Yapının Tasarım Yaklaşımı

Trabzon Lisesi, Trabzon'da Kavak Meydanı ile Maraş Caddesi arasında boylu boyunca uzanan bir konumdadır. Lise yapısı derslikler, kimya, biyoloji, fizik, coğrafya, resim, müzik laboratuvarları, spor salonu, kütüphane, konferans salonu, yemekhaneler, yatakhaneler, revir ve atölyeleriyle kullanıcıların fiziksel ve işlevsel bütün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanmıştır.

Bruno Taut, lisenin yerleşim planı oluşturulurken bölgesel özelliklere uyum sağlamasına özen gösterilmiştir. Proje raporunda, çevrede gelişen uygulamaların gerek lise yapısı gerekse şehrin mevcut yapısıyla çelişmemesi için yol üzerinde yapılacak yapılara iki kattan fazla ruhsat verilmemesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bruno Taut'un lisenin yanı başında yapılmakta olan hastane yapısını da bu sebepten ötürü eleştirdiği söylenmektedir. Ayrıca okul önünde bulunan 139 yaşındaki tarihi manolya ağacını (Şekil 57) korumak amacıyla binanın bu ağaca göre konumlandırıldığı bilinmektedir.

Şekil 57. Yapının önünde bulunan tarihi Manolya ağacı

2.4.2.2. Yapının Mekansal Analizi

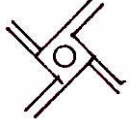
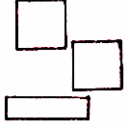
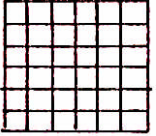
Trabzon Lisesi'nin mekansal analizi üç başlıkta ele alınmıştır. Bu başlıklar;

1. Mekansal Organizasyon
2. Cephe Kurgusu
3. Kütle Kurgusu

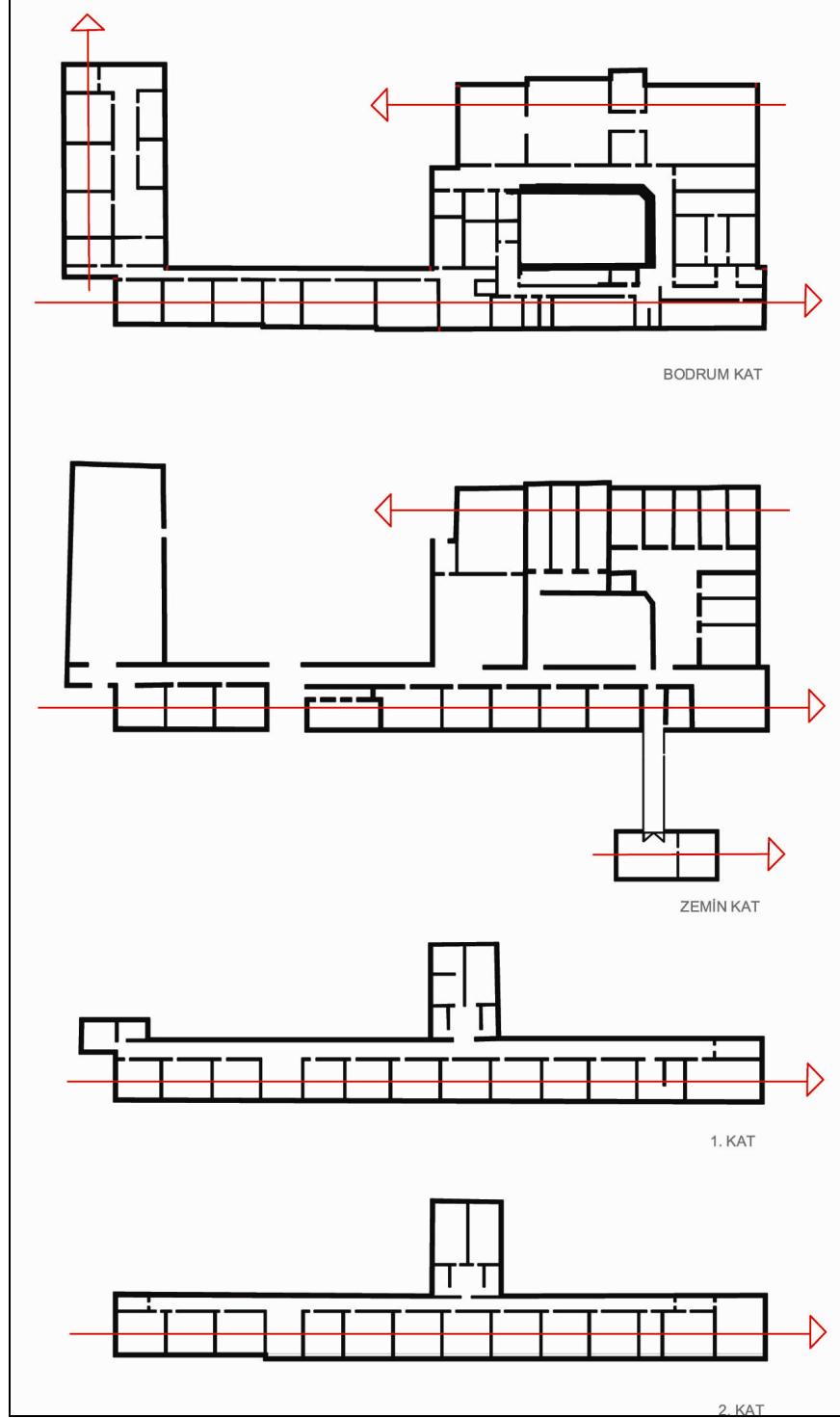
1. Mekansal Organizasyon

Her yapı programı belirli gereklilikleri karşılamak üzere oluşturulmaktadır. Bu program içerisinde fonksiyonel ve boyutsal gereksinimler, dış çevre koşulları, kullanılabilirlik, esneklik vb. istekler yer almaktadır. Bu gereksinimlerin karşılanması amacıyla yapıyı oluşturan fonksiyonel birimler olan mekanların biçimlenmesi de farklılaşmaktadır. Usta (1994) ve Ching'e (1979) göre bir organizasyonda mekanların düzenleme biçimleri, aşağıdaki tabloda başlıca beş grupta açıklamıştır;

Tablo 2. Bir organizasyonda mekanların düzenlenme biçimleri

Merkezi: Orta, merkezi bir mekan etrafında ikinci mekanların düzenlenmesi	
Lineer (Doğrusal) Ard arda gelen mekan dizilerinin doğrusal olarak düzenlenmesi	
Radyal (Işınsal) Mekanların bir merkezi mekan etrafında ışınsal olarak düzenlenmesi	
Kümesel: Mekanların birbirine yakın ve ilişkili olarak bir arada düzenlenmesi	
Izgara: Geometrik bir ızgara ya da üç boyutlu bir ızgara şeklinde mekanların düzenlenmesi	

Mekan organizasyonu açısından Ching'in sınıflamasına göre yapılan irdelemede Trabzon Lisesinin Linear (doğrusal) organizasyona sahip olduğu görülmektedir. Şekil 58'de katlara göre mekan organizasyonları gösterilmiştir.

Şekil 58. Katlara göre mekansal organizasyon

Mekansal Organizasyon dokuz alt başlıkta irdelenmiştir;

1. İşlevsel organizasyon
 2. Sirkülasyon sistemi
 3. İç-dış mekan ilişkisi
 4. Sosyal-kültürel kullanım alanlarının organizasyonu
 5. Eğitim mekanlarının organizasyonu
 6. Yönetim birimlerinin organizasyonu
 7. Spor-rekreatif birimlerinin organizasyonu
 8. Hizmet birimlerinin organizasyonu
 9. Yapının işlevsel değişimi
- İşlevsel organizasyon açısından irdelendiğinde binanın işlev kurgusu ve barındırdığı işlevler Tablo 3'deki gibidir.

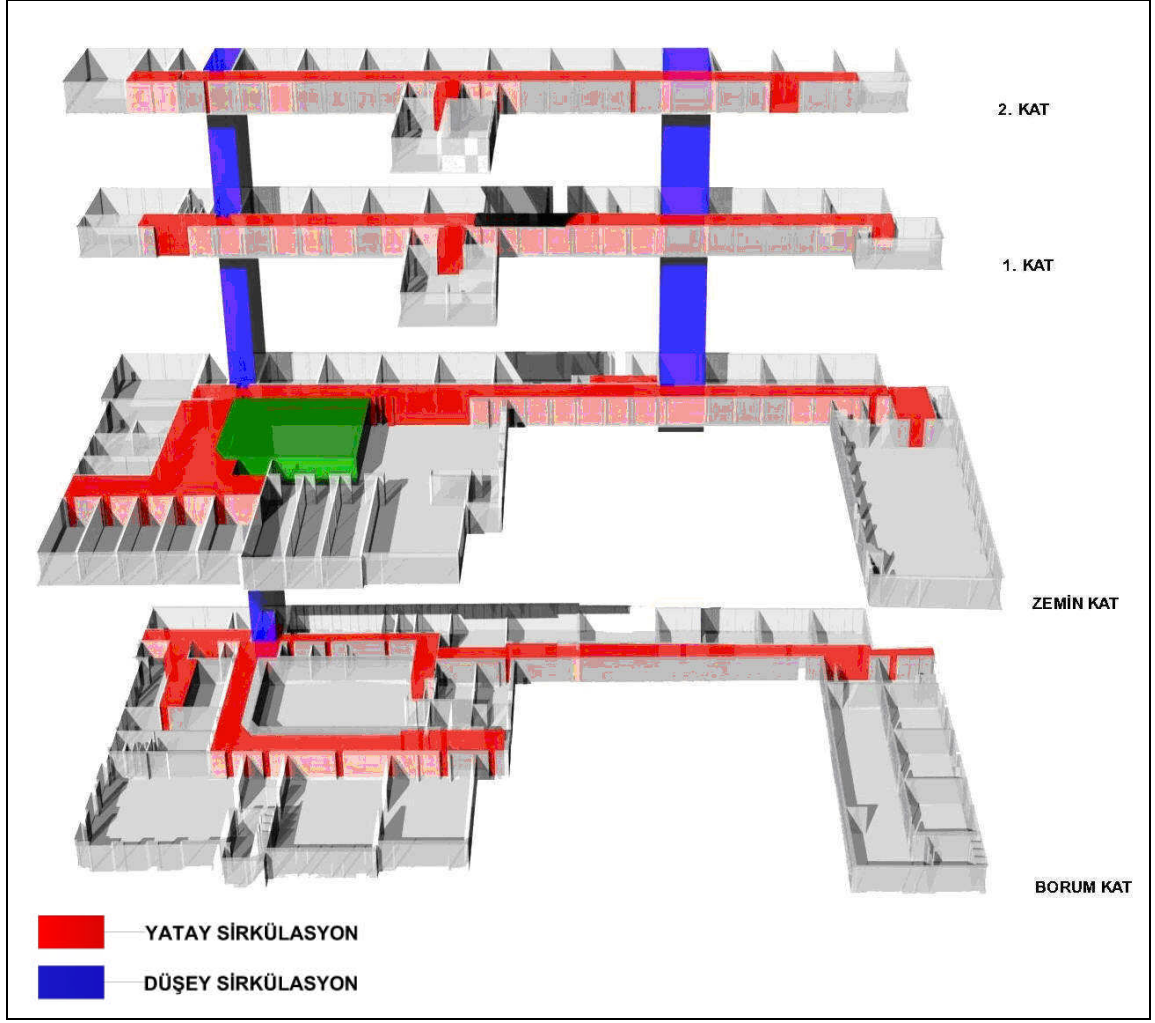
Tablo 3. Yapının işlev şeması

KAT	İŞLEV ŞEMASI	LEJANT																				
BODRUM KAT		<table border="0"> <tr> <td>2 — MERDİVEN</td> <td>13 — PERSONEL ODASI</td> </tr> <tr> <td>3 — ARA HOL</td> <td>14 — KAZAN DAİRESİ</td> </tr> <tr> <td>4 — KIZ ÖĞRENCİ WC</td> <td>15 — KÖMÜRLÜK</td> </tr> <tr> <td>5 — ERKEK ÖĞRENCİ WC</td> <td>16 — MARANGOZHANE</td> </tr> <tr> <td>7 — DEPO</td> <td>17 — MUTFAK</td> </tr> <tr> <td>8 — ATÖLYE</td> <td>18 — SOYUNMA ODASI</td> </tr> <tr> <td>9 — ÖĞRETMENLER ODASI</td> <td>19 — ZÜMRE ODASI</td> </tr> <tr> <td>10 — SINIF</td> <td>20 — SPOR SALONU</td> </tr> <tr> <td>11 — ARŞİV</td> <td>38 — ARKA BAHÇE ÇIKIŞ</td> </tr> <tr> <td>12 — ELEKTRİK ODASI</td> <td></td> </tr> </table>	2 — MERDİVEN	13 — PERSONEL ODASI	3 — ARA HOL	14 — KAZAN DAİRESİ	4 — KIZ ÖĞRENCİ WC	15 — KÖMÜRLÜK	5 — ERKEK ÖĞRENCİ WC	16 — MARANGOZHANE	7 — DEPO	17 — MUTFAK	8 — ATÖLYE	18 — SOYUNMA ODASI	9 — ÖĞRETMENLER ODASI	19 — ZÜMRE ODASI	10 — SINIF	20 — SPOR SALONU	11 — ARŞİV	38 — ARKA BAHÇE ÇIKIŞ	12 — ELEKTRİK ODASI	
2 — MERDİVEN	13 — PERSONEL ODASI																					
3 — ARA HOL	14 — KAZAN DAİRESİ																					
4 — KIZ ÖĞRENCİ WC	15 — KÖMÜRLÜK																					
5 — ERKEK ÖĞRENCİ WC	16 — MARANGOZHANE																					
7 — DEPO	17 — MUTFAK																					
8 — ATÖLYE	18 — SOYUNMA ODASI																					
9 — ÖĞRETMENLER ODASI	19 — ZÜMRE ODASI																					
10 — SINIF	20 — SPOR SALONU																					
11 — ARŞİV	38 — ARKA BAHÇE ÇIKIŞ																					
12 — ELEKTRİK ODASI																						
ZEMİN KAT		<table border="0"> <tr> <td>1 — GİRİŞ</td> <td>21 — KÜTÜPHANE</td> </tr> <tr> <td>2 — MERDİVEN</td> <td>22 — İÇ BAHÇE</td> </tr> <tr> <td>3 — ARA HOL</td> <td>23 — BİLGİSAYAR LAB.</td> </tr> <tr> <td>4 — KIZ ÖĞRENCİ WC</td> <td>24 — KANTİN</td> </tr> <tr> <td>6 — ÖĞRETMEN WC</td> <td>25 — KAFETERYA</td> </tr> <tr> <td>9 — ÖĞRETMENLER ODASI</td> <td>26 — MUHAŞEBE</td> </tr> <tr> <td>10 — SINIF</td> <td>27 — DANIŞMA</td> </tr> <tr> <td>13 — PERSONEL ODASI</td> <td>28 — KONFERANS SALONU</td> </tr> <tr> <td>17 — MUTFAK</td> <td>37 — ÖN BAHÇE ÇIKIŞ</td> </tr> <tr> <td>19 — ZÜMRE ODASI</td> <td>38 — ARKA BAHÇE ÇIKIŞ</td> </tr> </table>	1 — GİRİŞ	21 — KÜTÜPHANE	2 — MERDİVEN	22 — İÇ BAHÇE	3 — ARA HOL	23 — BİLGİSAYAR LAB.	4 — KIZ ÖĞRENCİ WC	24 — KANTİN	6 — ÖĞRETMEN WC	25 — KAFETERYA	9 — ÖĞRETMENLER ODASI	26 — MUHAŞEBE	10 — SINIF	27 — DANIŞMA	13 — PERSONEL ODASI	28 — KONFERANS SALONU	17 — MUTFAK	37 — ÖN BAHÇE ÇIKIŞ	19 — ZÜMRE ODASI	38 — ARKA BAHÇE ÇIKIŞ
1 — GİRİŞ	21 — KÜTÜPHANE																					
2 — MERDİVEN	22 — İÇ BAHÇE																					
3 — ARA HOL	23 — BİLGİSAYAR LAB.																					
4 — KIZ ÖĞRENCİ WC	24 — KANTİN																					
6 — ÖĞRETMEN WC	25 — KAFETERYA																					
9 — ÖĞRETMENLER ODASI	26 — MUHAŞEBE																					
10 — SINIF	27 — DANIŞMA																					
13 — PERSONEL ODASI	28 — KONFERANS SALONU																					
17 — MUTFAK	37 — ÖN BAHÇE ÇIKIŞ																					
19 — ZÜMRE ODASI	38 — ARKA BAHÇE ÇIKIŞ																					
1. KAT		<table border="0"> <tr> <td>2 — MERDİVEN</td> <td>19 — ZÜMRE ODASI</td> </tr> <tr> <td>3 — ARA HOL</td> <td>29 — BİYOLOJİ LAB.</td> </tr> <tr> <td>4 — KIZ ÖĞRENCİ WC</td> <td>30 — MÜDÜR YRD. ODASI</td> </tr> <tr> <td>5 — ERKEK ÖĞRENCİ WC</td> <td>31 — KİMYA LAB.</td> </tr> <tr> <td>6 — ÖĞRETMEN WC</td> <td></td> </tr> <tr> <td>10 — SINIF</td> <td></td> </tr> </table>	2 — MERDİVEN	19 — ZÜMRE ODASI	3 — ARA HOL	29 — BİYOLOJİ LAB.	4 — KIZ ÖĞRENCİ WC	30 — MÜDÜR YRD. ODASI	5 — ERKEK ÖĞRENCİ WC	31 — KİMYA LAB.	6 — ÖĞRETMEN WC		10 — SINIF									
2 — MERDİVEN	19 — ZÜMRE ODASI																					
3 — ARA HOL	29 — BİYOLOJİ LAB.																					
4 — KIZ ÖĞRENCİ WC	30 — MÜDÜR YRD. ODASI																					
5 — ERKEK ÖĞRENCİ WC	31 — KİMYA LAB.																					
6 — ÖĞRETMEN WC																						
10 — SINIF																						
2. KAT		<table border="0"> <tr> <td>2 — MERDİVEN</td> <td>32 — FİZİK LAB.</td> </tr> <tr> <td>3 — ARA HOL</td> <td>33 — İLK YARDIM ODASI</td> </tr> <tr> <td>4 — KIZ ÖĞRENCİ WC</td> <td>34 — TOPLANTI ODASI</td> </tr> <tr> <td>10 — SINIF</td> <td>35 — MÜDÜR ODASI</td> </tr> <tr> <td>19 — ZÜMRE ODASI</td> <td>36 — SPOR MAL. ODASI</td> </tr> <tr> <td>23 — BİLGİSAYAR LAB.</td> <td></td> </tr> </table>	2 — MERDİVEN	32 — FİZİK LAB.	3 — ARA HOL	33 — İLK YARDIM ODASI	4 — KIZ ÖĞRENCİ WC	34 — TOPLANTI ODASI	10 — SINIF	35 — MÜDÜR ODASI	19 — ZÜMRE ODASI	36 — SPOR MAL. ODASI	23 — BİLGİSAYAR LAB.									
2 — MERDİVEN	32 — FİZİK LAB.																					
3 — ARA HOL	33 — İLK YARDIM ODASI																					
4 — KIZ ÖĞRENCİ WC	34 — TOPLANTI ODASI																					
10 — SINIF	35 — MÜDÜR ODASI																					
19 — ZÜMRE ODASI	36 — SPOR MAL. ODASI																					
23 — BİLGİSAYAR LAB.																						

- Sirkülasyon sistemi;

Bir yapıda mekanların birbirlerine bağlanmasını sağlayan sirkülasyon sistemi mekansal organizasyonun temelidir. Mimari yapı içinde iki tür sirkülasyon söz konusudur. Birincisi mekanları birbirine bağlayan koridor, hol gibi mekanlar, ikincisi ise düşeyde katlar arasındaki bağlantıyı sağlayan merdiven ve rampalardır (Usta, 1994).

Trabzon Lisesi sirkülasyon açısından ele alındığında yapının yatay ve düşey sirkülasyon şeması Şekil 59'daki gibidir.

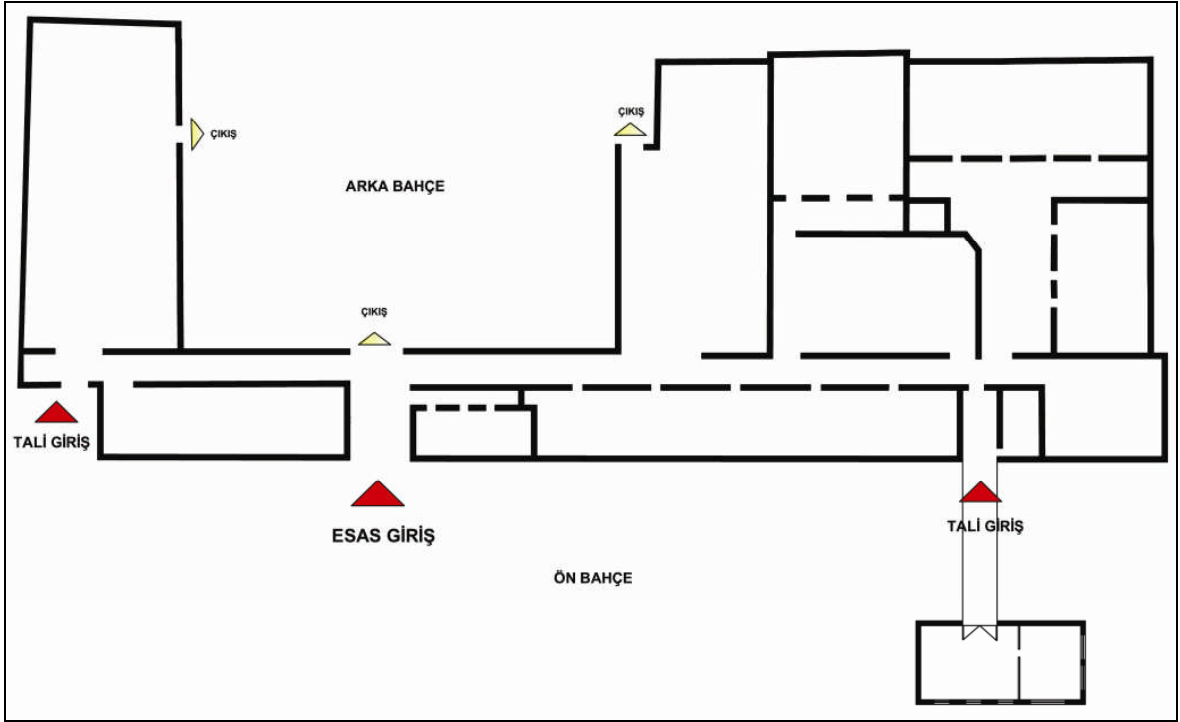

Şekil 59. Yapının yatay ve düşey sirkülasyon şeması

- İç-dış mekan ilişkisi irdelendiğinde yapının girişi ve dış çevreyle olan ilişkisi ele alınmıştır.

Giriş, yapının yer aldığı fiziksel çevrede sirkülasyon ağının ve dış çevreyle ilişkinin kurulmasında önemli bir belirleyicidir. Mimari yapıda esas ve tali olmak üzere iki tip giriş bulunmaktadır. Esas girişler, genellikle yoğun olarak kullanılan, dış çevrenin iç mekanla ilişkisini sağlayan yapıya yaklaşma, yönelme yönünü belirlemektedir. Tali ya da ikincil girişler ise genellikle servis amacı ile kullanılan girişlerdir.

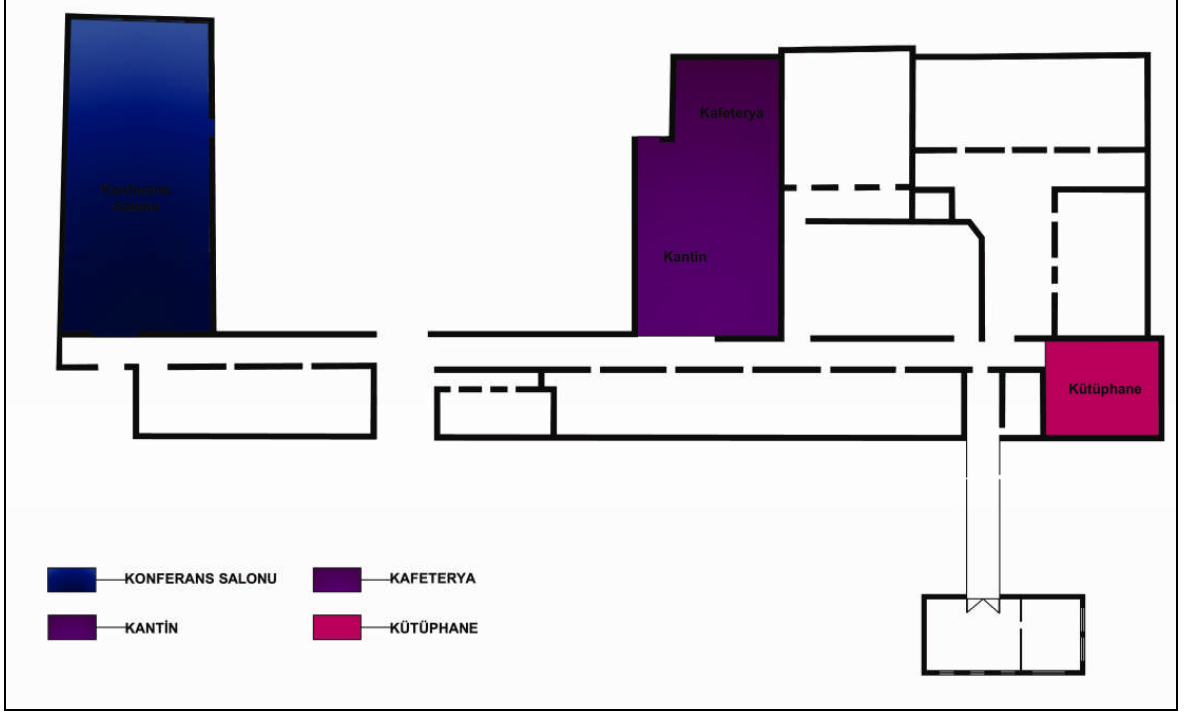
Trabzon Lisesi iç-dış mekan ilişkisi açısından incelendiğinde bir ana giriş, iki tali giriş olduğu görülmüştür (Şekil 60).

Şekil 60. Yapının iç-dış mekan ilişkisi

- Sosyal-kültürel kullanım alanları;

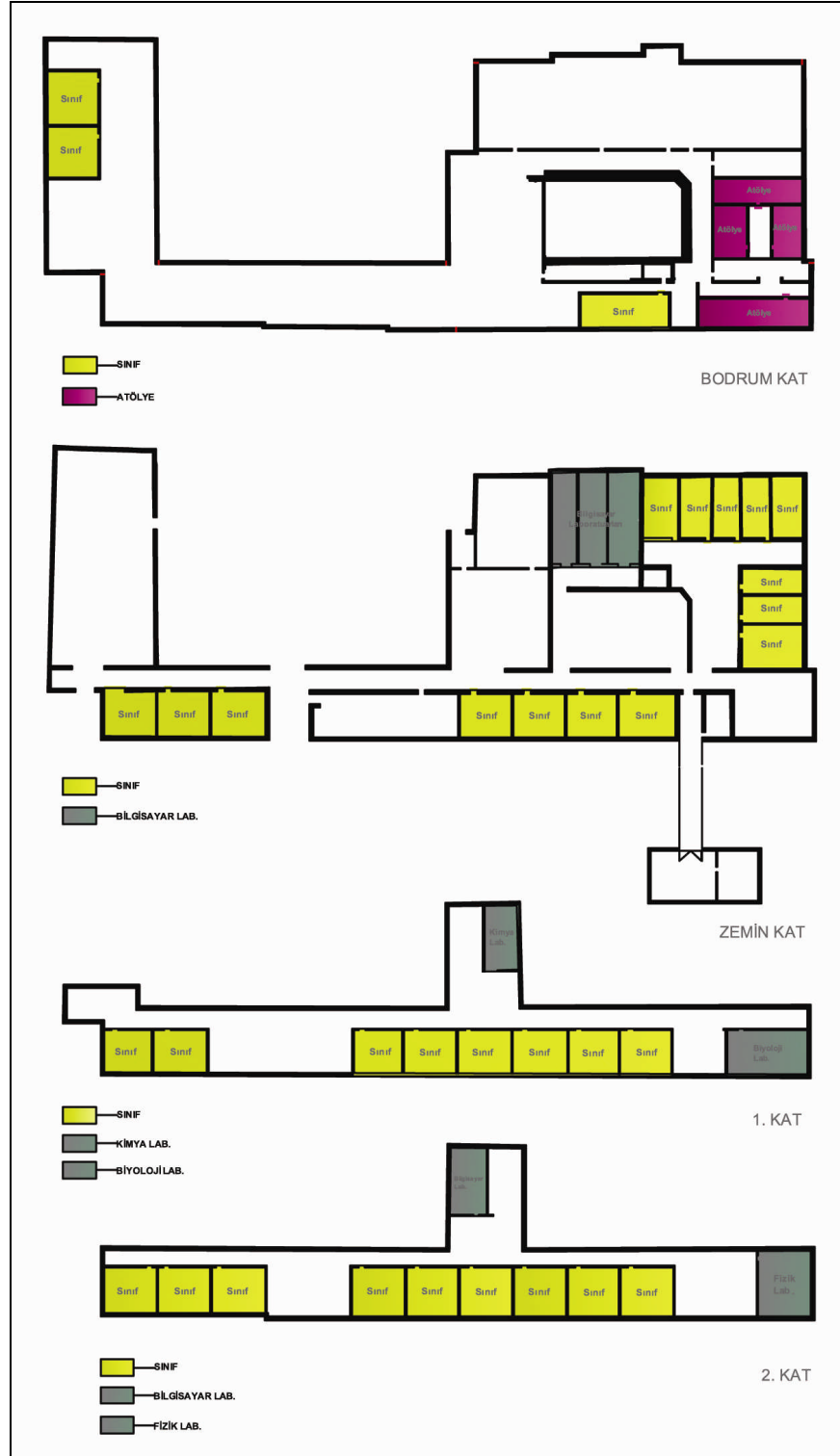
Trabzon Lisesi bir eğitim yapısı olduğu için öğrencilerin kullanabilecekleri sosyal mekanlarda bulunmaktadır. Bu mekanlar kafeterya, kantin, kütüphane, konferans salonu gibi mekanlardır. Yapının zemin katında bulunan bu mekanların yapı içerisindeki konumları Şekil 61'deki gibidir.

Şekil 61. Yapının sosyal-kültürel kullanım alanları

- Eğitim mekanlarının organizasyonu;

Binada eğitim mekanları olarak, sınıflar, laboratuvarlar ve atölyeler yer almaktadır. Eğitim mekanlarının katlara göre dağılımı Şekil 62’de verilmiştir.

Şekil 62. Yapının eğitim mekanları organizasyonu

Buna göre binada 35 sınıf, 7 laboratuvar, 4 atölye yer almaktadır. Sınıflar zemin katta 15, birinci katta 8, ikinci katta 9 ve bodrum katta 3 tanedir. Laboratuvarlar bodrum kat hariç her katta bulunmaktadır. Atölyeler ise bodrum kattadır.

- Yönetim birimlerinin organizasyonu;

Binada yönetim birimleri olarak müdür, müdür yardımcıları, öğretmenler odası ve zümre odaları bulunmaktadır. Şekil 63’de yönetim birimlerinin katlardaki dağılımı görülmektedir.

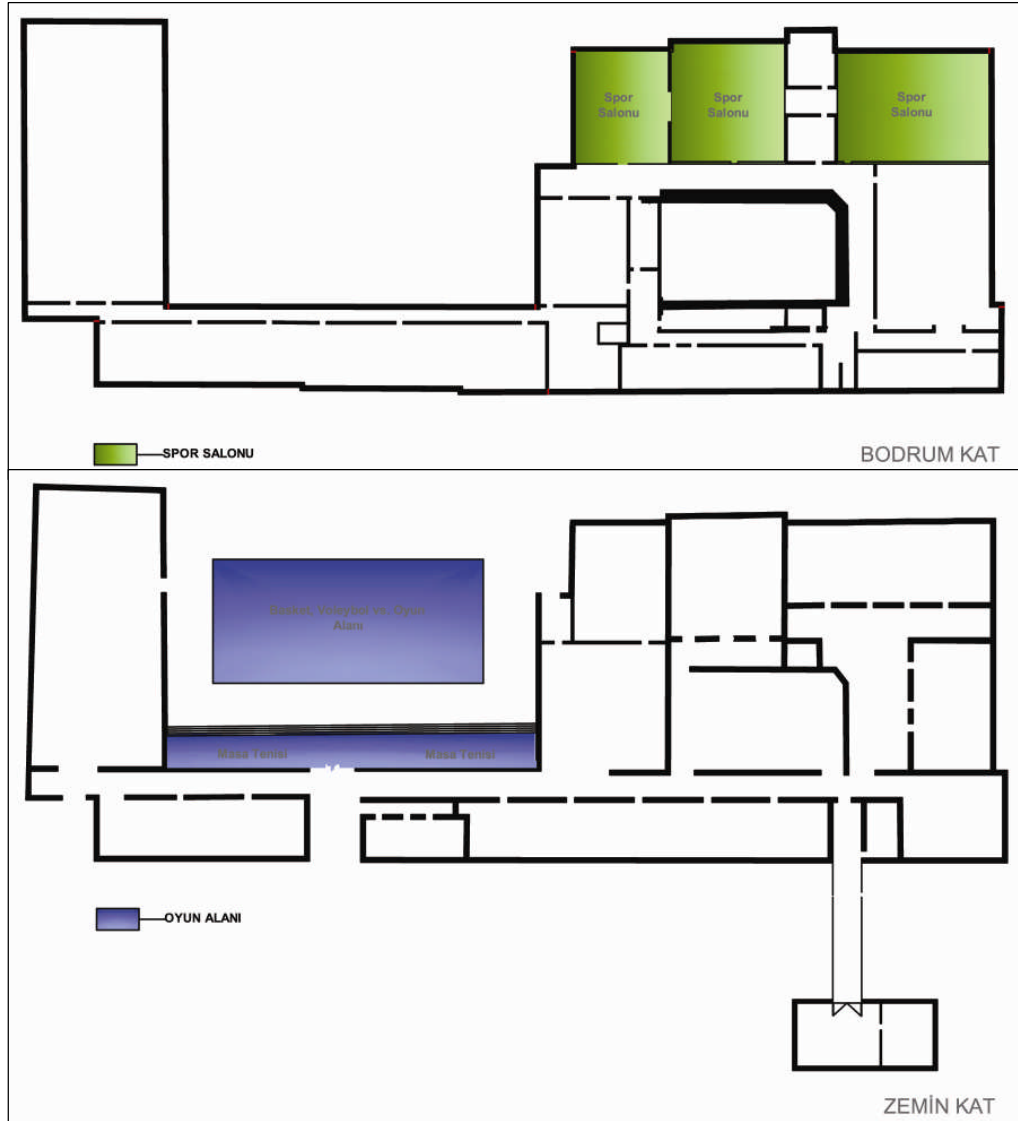
Şekil 63. Yapının yönetim mekanlarının organizasyonu

Şekil 63’de de görüldüğü gibi, yönetim birimleri her kata dağıtılmış durumdadır. Bunun nedeni ise her katta denetimi sağlama amacı olduğu düşünülebilir. Bu durum Trabzon Lisesi’nin şu anki müdürü Sayın Eyüboğlu ile yapılan görüşmeler sonucunda tespit edilmiştir.

- Spor-rekreatif birimlerinin organizasyonu;

Eğitim kurumlarında spor ve rekreatif alanların önemi yadsınmaz. Bu yapıda da dış mekanda ve iç mekanda olmak üzere spor alanları yer almaktadır. Zemin katta arka bahçede basketbol, voleybol, masa tenisi gibi sporlara olanak sağlayan mekanlar bulunurken, bodrum katta 3 adet spor salonu bulunmaktadır.

Spor birimleri Şekil 64’de gösterildiği gibi zemin ve bodrum katta bulunmaktadır.

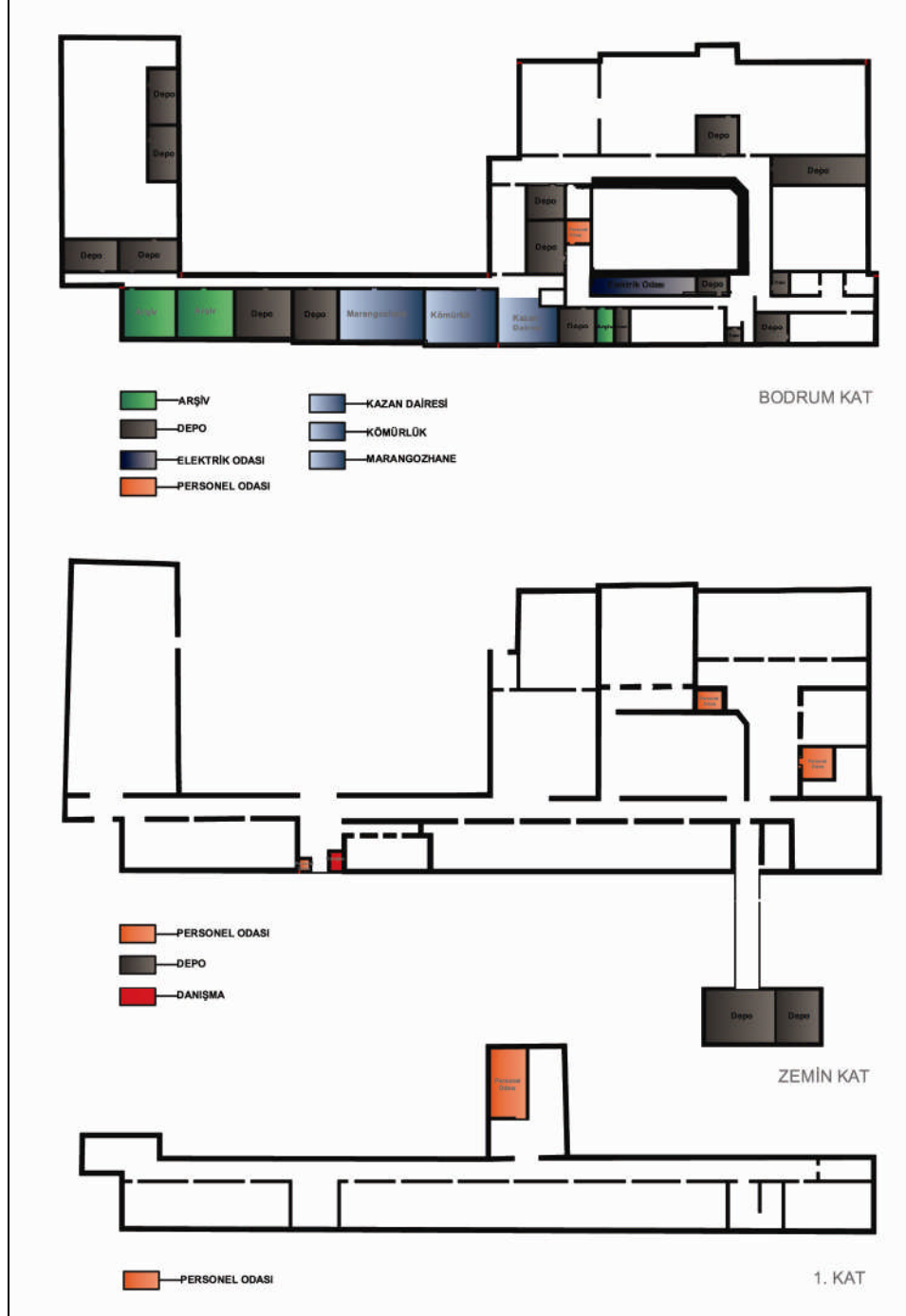

Şekil 64. Yapının spor-rekreatif mekanların organizasyonu

- Hizmet birimlerinin organizasyonu;

Binada hizmet birimleri olarak, depo, arşiv, personel odası, tesisat birimleri yer almaktadır. Hizmet birimleri daha çok binada bodrum katta yer alırken zemin ve birinci katlarda personel odaları bulunmaktadır.

Hizmet birimlerinin katlara dağılımı Şekil 65’de gösterilmektedir.

Şekil 65. Yapının hizmet birimlerinin organizasyonu

- Yapının işlevsel değişimi;

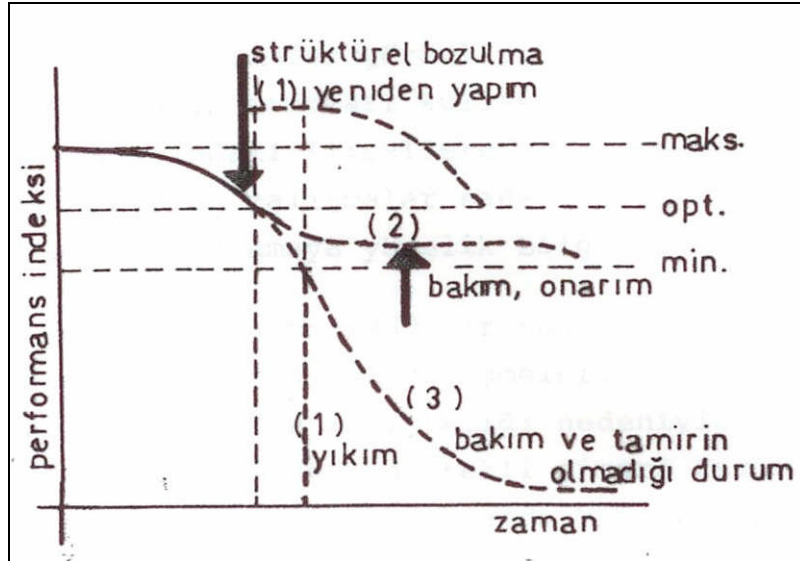
Keleş (1988) ve Atasoy (1973) yapısal çevrenin zaman içerisindeki değişimin karşımıza eskime sorunu olarak ortaya çıktığını ve bu eskime olayının da iki şekilde belirdiğini söylemektedirler.

1. Fiziksel Eskime
2. Relatif Eskime

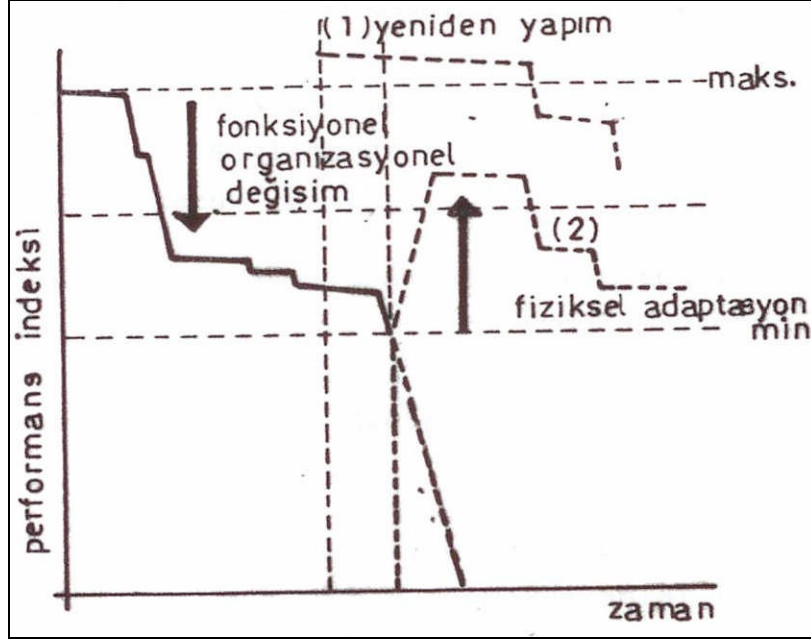
Fiziksel eskime, yapı bünyesindeki dış etkenler altında zamanla ortaya çıkan bozulmalardır ve yapı sisteminin zaman içindeki değişimleri olarak dikkate alınmıştır.

Relatif eskime ise, içinde bulunulan koşullara göre değişen bir eskime türüdür.

Diğer bir araştırmacı Cowan'a göre fiziksel yıpranma ve bozulmanın yapının tümünün veya bileşenlerinin dış tesirler altında yıpranma ve bozulmasını ifade etmektedir. Devamlı bakım ve onarımla ötelenmesi mümkündür. Cowan'ın yapıda fiziksel eskime ve fonksiyonel eskime tabloları Şekil 66 ve 67'de ki gibidir.

Şekil 66. Yapıda fiziksel eskime

Şekil 67. Yapıda fonksiyonel eskime

Trabzon Lisesi yapısı yapıldığı günden günümüze kadar geçen süreçte dış etkenlerden dolayı bazı fiziksel yıpranmalara maruz kalmıştır. Ancak binanın düzenli olarak tadilatının ve bakımının yapılması, yapının bu yıpranmalar karşısındaki etkilerini en aza indirmektedir.

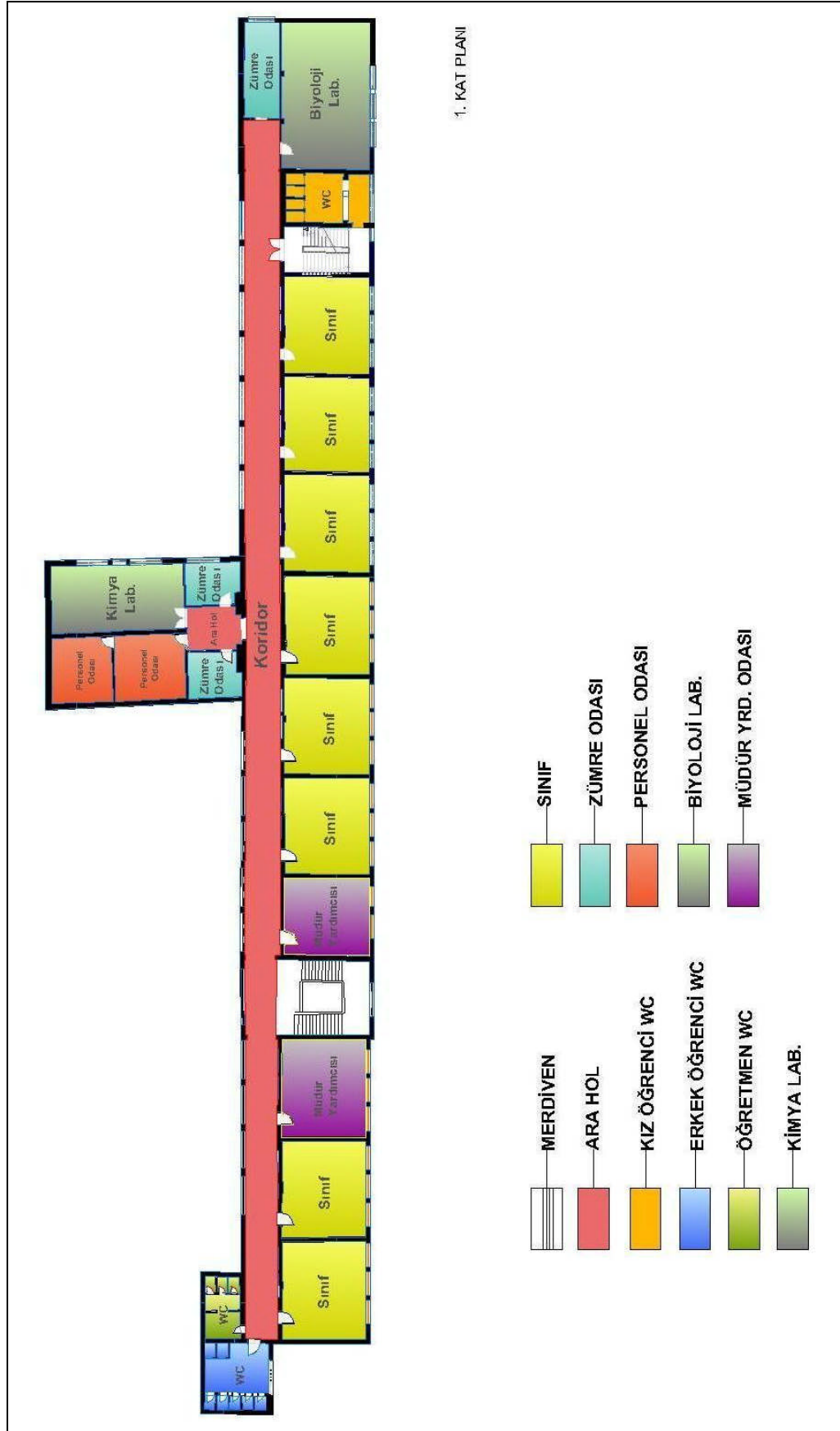
Yapıda zaman içerisinde, sosyal, ekonomik ve teknolojik değişimler sonucunda bazı fonksiyonel değişimlerde olmuştur. Bu değişimleri daha iyi açıklamak için, her bir katın plan şeması üzerinde renklendirme yapılarak mekanlar ayrılmıştır. Katlardaki işlevler, günümüz kullanımı ve geçmişten günümüze işlevi değişen birimler bir rapor halinde sunulmuştur.

Zemin kat için mekansal analiz plan üzerinde renklendirmeler yapılarak mekan adlarıyla birlikte Şekil 68'de gösterilmiştir.

Ana girişten sonra danışma bölümü geçildikten sonra ara holde idare olarak kullanılmıştır. Bugün bu bölüm iki adet zümre odası ve muhasebenin bulunduğu birim olarak düzenlenmiş ve öğretmenler odasının duvarı kırılarak genişletilmesinden dolayı biraz daraltılmıştır.

Bugünkü kantinin bulunduğu bölüm yatılı bölüm için yemekhane olarak kullanılmıştır. Bilgisayar laboratuvarlarının bulunduğu bölüm, kafeterya ve i bahçenin etrafında bulunan sınıfların yeri ise yatılı öğrencilerin kaldıkları yatakhaneler, duş ve tuvaletlerin bulunduğu bölüm olarak kullanılmıştır. Sağ koridorun sonunda bulunan çıkış yatılı öğrenciler için revire gitmek için kullandıkları çıkıştır. Bu gün ise depo olarak kullanılmaktadır.

Birinci kat için mekansal analiz plan üzerinde renklendirmeler yapılarak mekan adlarıyla birlikte Şekil 69'de gösterilmiştir.

Şekil 69. Birinci kat için mekan dağılımı

Lise'nin birinci katında koridor boyunca uzanan sınıflar, müdür yardımcılarının odaları, biyoloji laboratuvarı, zümre odası ve erkek ğrenci ve ğretmen tuvaletleri bulunmaktadır. Koridorun orta bölümünden kk bir ara hole geçiş yapılır ve burada zümre odaları, personel odası ve kimya laboratuvarı bulunmaktadır.

Birinci katta işlevi değiştirilen birimler;

Bugünkü müdür yardımcısının bulunduğu oda sınıf olarak kullanılmıştır. Kimya laboratuvarının bulunduğu yer fizik laboratuvarı olarak kullanılmıştır.

İkinci kat için mekansal analiz plan üzerinde renklendirmeler yapılarak mekan adlarıyla birlikte Şekil 70'de gösterilmiştir.

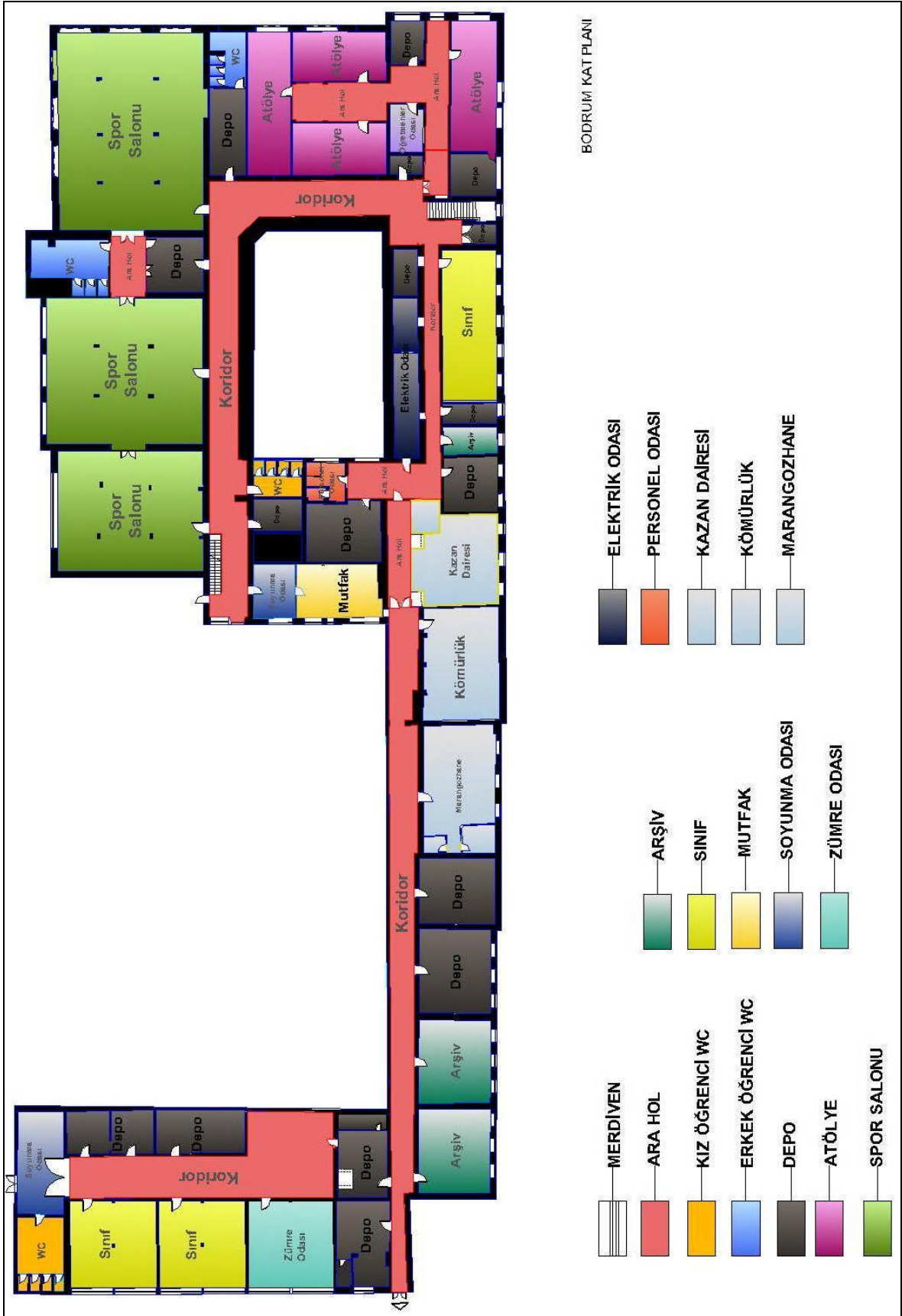
Şekil 70. İkinci kat için mekan dağılımı

Lise'nin ikinci katında, yine koridor boyunca sınıflar, müdür odası tuvaletler ve koridorun sol sonunda spor malzemeleri odası, sağ sonunda ise fizik laboratuvarı yer almaktadır. Yine birinci katta olduğu gibi koridorun orta bölümünden küçük bir ara hole geçiş yapılır ve burada zümre odası, ilk yardım odası, bilgisayar laboratuvarı ve toplantı odası bulunmaktadır.

İkinci katta işlevi değiştirilen birimler;

Bugünkü fizik laboratuvarının bulunduğu bölüm resim atölyesi, toplantı odasının bulunduğu bölüm kimya laboratuvarı, bilgisayar laboratuvarının bulunduğu bölüm sınıf ve spor malzemeleri odasının yeri ise tuvalet olarak kullanılmıştır.

Bodrum kat için mekansal analiz plan üzerinde renklendirmeler yapılarak mekan adlarıyla birlikte Şekil 71'da gösterilmiştir.

Şekil 71. Bodrum kat için mekan dağılımı

Lise'nin bodrum katına koridorun sonunda yer alan merdiven ile kantin bölümünde yer alan merdiven kullanılarak inilmektedir. Bodrum katta coğrafya laboratuvarı, resim atölyeleri, spor salonu, arşivler, depolar, soyunma odaları, tuvaletler ile kazan dairesi, kömürlük ve elektrik odası gibi binanın ihtiyaçlarının karşılandığı bölümler yer almaktadır.

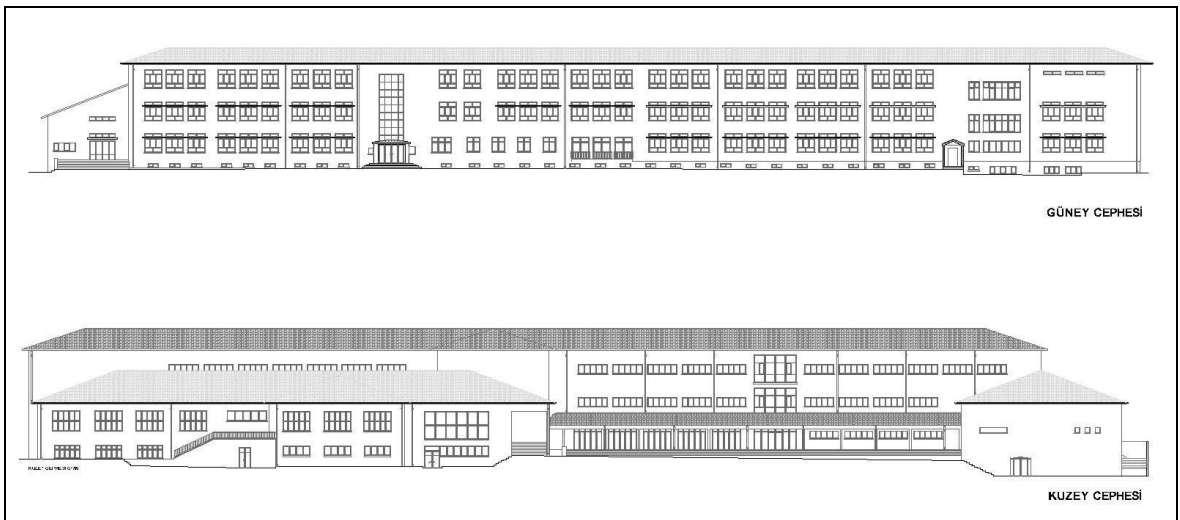
Bodrum katta işlevi değiştirilen birimler;

Bodrum katta resim atölyelerinin olduğu bölümler mescit, spor salonun olduğu bölümler marangoz atölyeleri ayrıca bunların yanında çamaşırhane, ütü odası, dikiş odası, kömürlüğün yanındaki depolar odunluk olarak, konferans salonun alt bölümü yani şimdi zümre odası ve sınıfların olduğu bölümler ise müzik atölyesi olarak kullanılmıştır.

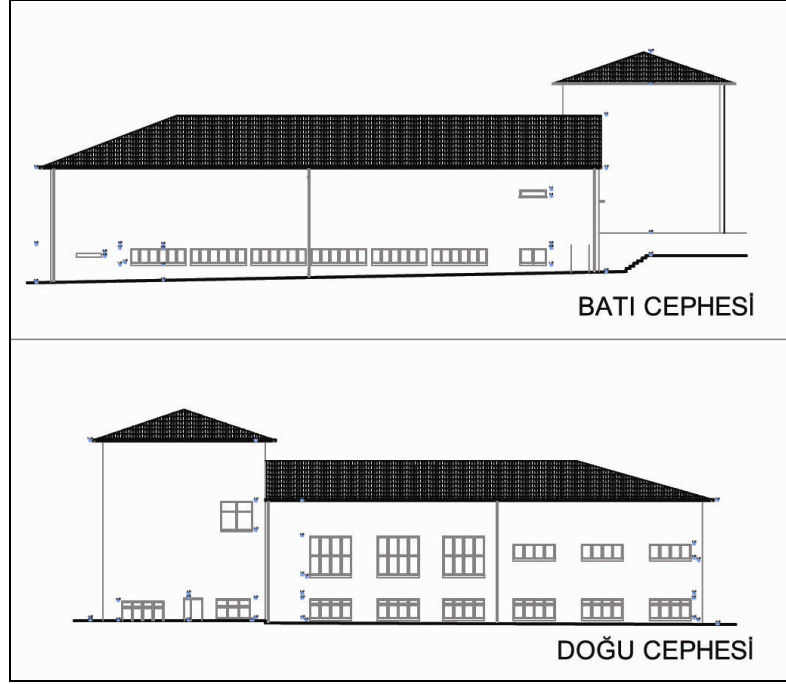
2. Cephe Kurgusu

Cephe dönemin mimari anlayışına ve mimarın tasarım yaklaşımına uygun olarak rasyonel bir cephe anlayışı göstermektedir. Bruno Taut pencereler aracılığı ile duvar alanlarını ritmik bir biçimde düzenlemiştir. Cephede bulunan güneşlikler hem doğrudan ışığı korumakta hem de ışığı tavan aracılığıyla mekanın daha derinliğine yansıtmaktadır (Spediel, 1998).

Güney cephesinde öğretmenler odasının pencereleri Fransız balkonu olarak tasarlanmıştır. Bruno Taut'un cephede uygulamış olduğu renk Speidel tarafından ' parlak kırmızı sıva binaya neredeyse dini bir yapı görünümü kazandırmaktadır' şeklinde yorumlanır. Yapının güney ve kuzey cepheleri ile batı ve doğu cepheleri Şekil 72 ve Şekil 73'te verilmiştir.

Şekil 72. Yapının güney ve kuzey cepheleri

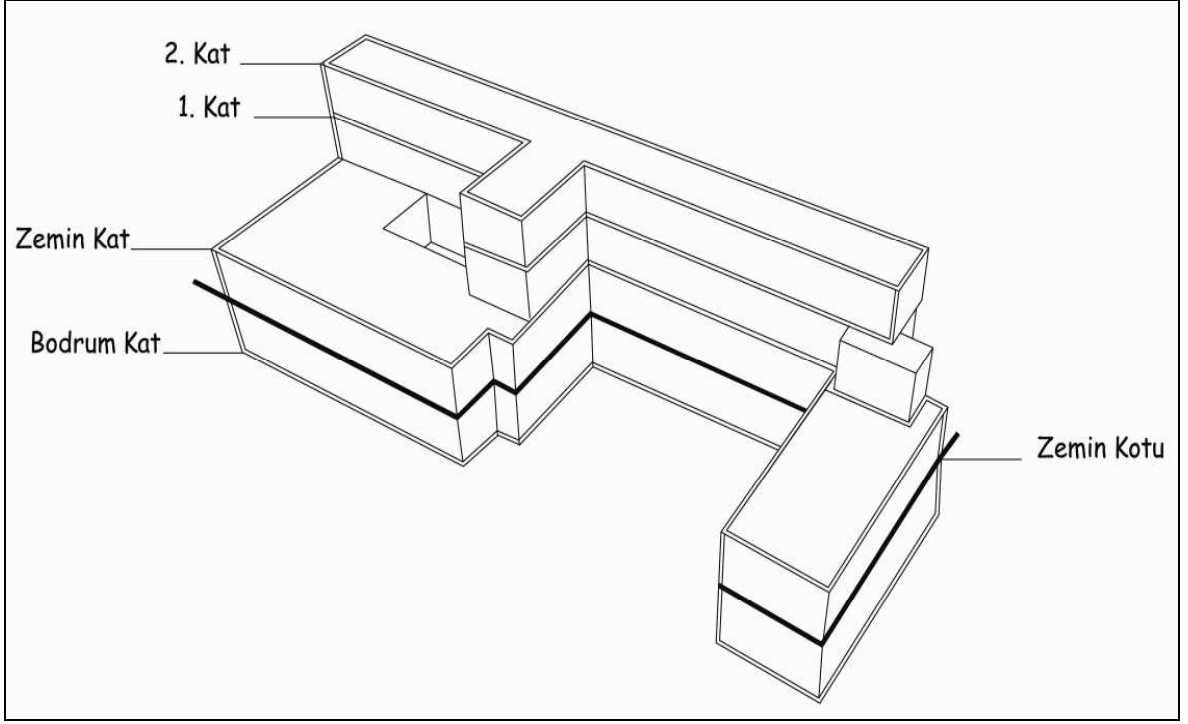

Şekil 73. Yapının batı ve doğu cepheleri

3. Kütle Kurgusu

Kütle üç boyutlu bir gövde olup uzay geometri ile tanımlanabilmektedir. Kütleler çeşitli niteliklere sahiptirler. Örneğin kütlenin yoğunluğu, doluluk boşluk oranı, açıklık-kapalılık kütlenin karakterini belirlemektedir. Ayrıca kütlenin geometrik özellikleri, kütlenin biçimsel karakterini ve ekleme-çıkarma vb. işlem yeteneklerini belirlemektedir (Usta,1994)

Lineer bir mekan anlayışı ve rasyonel bir yaklaşımın benimsendiği Trabzon Lisesi yapısı, kademeli yan yapılarıyla ve düz, kiremit kaplı beşik çatısıyla boyu boyunca uzanmaktadır. Asıl bina ile sonradan üstüne kat çıkılan yan binalar, basamaklı düzenlenmiş geniş bir avluyu çevrelemektedir (Şekil 74).

Şekil 74. Yapının kütle kurgusu

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Yapının mimarlık anlayışı mimarın Türkiye’de tasarlamış olduğu diğer eğitim kurumlarında da uyguladığı gibi rasyonel bir cephe anlayışıyla ve düzgün geometrik bir yapı formuyla biçimlenmiştir.

Taut Trabzon Lisesi yapısında, mimarlık anlayışının basamaklarından biri olan ‘teknik’ konusunun binanın yerleşim planını oluştururken uygulamıştır. Binanın yerleşim planı bölgesel özelliklere uyum sağlamaktadır. Yapının konumlandırılması, yapı çevresindeki yollar, diğer yapılarla olan ilişki, ön bahçede bulunan manolya ağacı göz önüne alınarak yapılmıştır.

Taut’un mimarlık anlayışının diğer bir basamağı olan ‘mimarlığın toplumla olan ilişkisi’ konusunun bahsettiği gibi, yapılar diğer sanat eserlerine oranla, insanların günlük yaşamlarının bir parçasıdır. Trabzon Lisesi’nde bu bağlamda Trabzon halkının bir parçası olarak ve özellikle bu eğitim kurumunda öğrenim görmüş insanlar için önemi büyük bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Trabzon Lisesi’nin mekansal olarak irdelenmesi bazı analizler yolu ile sunulmaya çalışılmıştır.

Yapının mekansal organizasyonu Usta ve Ching’in yapmış olduğu sınıflamaya göre lineer (doğrusal) organizasyona sahip olduğu görülmüştür. Mekanlar her katta uzun koridorlar boyunca yan yana getirilerek biçimlenmiştir.

Mekansal organizasyon dokuz alt başlıkta analiz edilmiştir.

- Yapı, sınıf, laboratuvar, atölye, idari birimler, depo, arşiv, kütüphane, konferans ve spor salonu gibi işlevler barındırmaktadır. Taut’un mimarlık anlayışında savunduğu ‘ fonksiyon’ ilkesini en iyi şekilde uygulamıştır. Yapıdaki bütün işlevleri katlara dengeli bir şekilde dağıtarak her işlevin doğru şekilde çalışmasını sağlamıştır.
- Yapı iç-dış mekan ilişkisi açısından değerlendirildiğinde bir esas giriş, iki tali girişin olduğu tespit edilmiştir. Bu girişler yapının güney cephesinde bulunmaktadır. Yapının kuzey cephesinden arka bahçeye çıkışlar mevcuttur. Ayrıca bodrum katta bir adet servis çıkışı da vardır.

Yapının barındırdığı işlevler gruplandırılarak analize devam edilmiştir.

- Yapı sosyal-kültürel kullanım birimleri açısından bir eğitim yapısında bulunması gereken, konferans salonu, kantin, kafeterya ve kütüphanesiyle her türlü etkinliğe cevap verecek nitelikte tasarlanmıştır. Bu mekanlar binanın zemin katında bulunmaktadır.
- Yapıda eğitim birimleri olarak 35 sınıf, 7 laboratuvar ve 4 atölye bulunmaktadır. Atölyeler bodrum katta yer alırken laboratuvar ve sınıflar her katta mevcuttur.
- Yapıda yönetim birimleri öğretmenler odası, zümre odaları, müdür ve müdür yardımcılara ait odalar bulunmaktadır. Öğretmenler odası zemin ve bodrum katta, zümre odaları ise yapının her katında bulunmaktadır. Yapının birinci katında müdür yardımcılarının odaları ikinci katta ise müdür odası yer almaktadır.
- Yapı spor-rekreatif kullanım alanları açısından oldukça zengindir. Geniş ön ve arka bahçeye sahip olan yapıda futbol, basketbol, voleybol, bilardo, masa tenisi ve jimnastik gibi spor etkinliklerinin yapılabileceği alanlar bulunmaktadır.
- Yapının hizmet birimleri, depo, arşiv ve tesisat birimi bodrum katta bulunmaktadır. Personele ait odalar ikinci kat hariç tüm katlarda mevcuttur.
- Yapıda yapıldığı günden günümüze kadar geçen sürede bazı işlevsel değişimler olmuştur. Bu değişimler Atasoy ve Cowan'ın yapmış olduğu çalışmalarda bahsettikleri gibi yapının fiziksel ve fonksiyonel eskimesidir.

Yapıda fiziksel eskime, dış etkenler yüzünden oluşan çatlamlar, boya dökülmeleri gibi yıpranmalardır. Bu yıpranmalar zaman zaman yapılan tadilatlar sayesinde düzeltilmeye çalışılmaktadır.

Yapının fonksiyonel eskimesi, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Yatılı okul olarak tasarlanan bina, yatılı bölümün kapatılmasıyla yatakhane, yemekhane ve revir gibi işlevlerin yerine laboratuvar ve sınıflar yapılmıştır. Ayrıca yatılı bölümün kapatılmasıyla bodrum katta bulunan çamaşırhane, ütü odası ve dikiş odaları işlevini yitirmiştir.

Yapıda işlev değişimine uğrayan diğer birimler ise bodrum kattaki mescit ve marangoz atölyelerinin bulunduğu yerlerdir. Bu birimler günümüzde resim atölyesi ve spor salonu olarak kullanılmaktadır.

Trabzon Lisesi binasında tuvaletler, merdivenler, sınıflar, laboratuvarlar ve müdür odası eski yerini ve işlevini korurken, birinci kattaki müdür yardımcıları odası yeterli olmadığından bu kattaki sınıflardan biri müdür yardımcıları odası olarak düzenlenmiştir.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışmanın amacı doğrultusunda yapının detaylı analizleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Trabzon Lisesi, dönemin mimarlık anlayışını yansıtan ve Alman mimar Bruno Taut'un Türkiye'de gerçekleştirmiş olduğu bir eser olarak da literatürde yerini alması gereken bir eğitim yapısıdır.

Bu yapının analizinin yeni yapılacak olan eğitim yapıları açısından da veri oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma kapsamında yapılan yapı analizine yönelik irdemeler daha detaylandırılabilir. Genel mekan ve kütle kurgusunun ortaya konduğu bu analizler iç mimari, iç mimari detay bağlamında da genişletilerek iç mekanda renk, doku, malzeme kullanımının ortaya çıkarılması ve mimarın diğer yapılarının da benzer şekilde analizleri ile mimarlık anlayışının incelenmesi sonucunda daha kapsamlı bir araştırma yapılmış olacaktır.

Sınıfların, laboratuvarların, atölyelerin, iç mimari kurgu açısından binadaki yerleşimleri, bina içerisindeki diğer mekansal organizasyon, iç mimarlık programlarında öğrencilerin bu konuda bilgilenmeleri açısından ve eğitim yapılarında mekan kurgusunun ayrıntılı olarak ele alındığı eğitim programı açısından da önemlidir.

Ayrıca eğitim yapılarına referans olabilecek veriler bu analizler sonucunda ortaya konabilir. Örneğin işlevsel organizasyonun bu tür yapılarda (eğitim kurumlarında) hangi tür işlevlerin ve işlevsel ilişkilerin ortaya konması açısından da önemlidir.

Daha sonrasında yapılacak olan araştırmalar için eğitim kurumlarının mekansal organizasyonu, işlev organizasyonu açısından irdelenmesi ve analizi, mimarlık, iç mimarlık eğitiminde verilen ders içeriklerine kullanılacak bilgiler olarak da düşünülebilir.

Sonuç olarak mimari literatürde önemli yer tutan yapıların detaylı olarak bir sistematik kurgu içerisinde analizleri, farklı yapılara yaklaşım açısından da düşünülebilir. Bu tür analizler geliştirilerek dönemlere damgasını vurmuş yapılar analiz edilebilir ve literatüre kazandırılabilir.

5. KAYNAKLAR

- Akcan, E., 2001. "Öteki Dünya'nın Melankolisi: Bruno Taut'un Doğu Deneyimi", Domus M Dergisi, 2-3, 36-41.
- Albayrak, H., 1987. Tarih İçinde Trabzon Lisesi, Trabzon Lisesinden Yetişenler Derneği Yayınları, Trabzon.
- Albayrak, H., 2008. Trabzon Milli Eğitim Tarihi, T.C. Trabzon Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Trabzon.
- Aldan, M., 1997. "Mülki İdarede İz Bırakanlar", Kıyı Dergisi, 10, 13-20.
- Alpagut, L., 2010. "Erken Cumhuriyet Döneminde Kızların Eğitimi İçin Ankara'da İki Önemli Yapı: İsmet Paşa Kız Enstitüsü ve Kız Lisesi", Mimarlık Dergisi, 351, 73-78.
- Alsaç, Ü., 1976. Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi, K.T.Ü., Trabzon.
- Arık, B.F., 2006. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde G.S.A ve İ.T.Ü Mimarlık Bölümleri'nde Yabancı Mimarlar, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arıtan, Ö., 2004. Kapitalist Sosyalist Modernleşme Modellerinin Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığının Biçimlenişine Etkileri, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aslanoğlu, İ., 1980, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, ODTÜ, Ankara.
- Aslanoğlu, İ., 1982. "1936-38 Yılları Türkiye'sinde Eğitici ve Mimar Olarak Bruno Taut", Berlin Güzel Sanatlar Akademisi ve Alman Kültür Derneği Yayınları, 26-34.
- Atasoy, A; 1973. Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu ile Geliştirilmesi, İ.T.Ü. mimarlık fakültesi yayını, İstanbul.
- Batu, A., 1997. "Egli Ernst Arnold", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 1, 503, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Batur, A., 1998. "Katafalk; Ölümün Draması / Duygusal ve Zarif", Atatürk İçin Düşünmek: İki Mimar Bruno Taut ve Emin Onat", İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Bozdoğan, S., 2002. Modernizm ve Ulusun İnşası, Metis Yayıncılık, İstanbul.

- Brenne, W., 2008. Master of Colourful Architecture in Berlin Bruno Taut, Deutscher Werkbund Berlin e.V. (Ed.), Berlin.
- Bruno T; 2010. Renkli Yapıların Ustası, Sergi Kataloğu, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Cengizkan, A; 1998. “Cumhuriyet ve Mimarlık”, Arredamento Mimarlık Dergisi, 100+9, 34-36.
- Ching, F.D.K., 1979. Architecture: Form-space and Order, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Cowan, P; “Studies in Growth, Change, Aging of Buildings ”, Transactions of The Bartlett Society, vol.1.
- Çapa, M. ve Çiçek, R., 2004. Yirminci Yüzyıl Başlarında Trabzon’da Yaşam, Serender Yayınları, Trabzon.
- Demir, A., 2008. Arşivdeki Belgeler Işığında Güzel Sanatlar Akademisi’nde Yabancı Hocalar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Ergut, A.E ve Zelef, H., 2010. “Erken Cumhuriyet Döneminde Yerli Mimarlar ve Yabancı Rakipleri”, Tol Dergisi, 8, 70-75.
- Fidan, A., 2002. Cumhuriyet Sonrası Türk Mimarlığı ve Yabancı Mimarların Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gerçek, B., 1991. “Ben Trabzon Liseliyim”, Trabzon Dergisi, 5, 93-98.
- Hartman, K., 1983. “Bruno Taut Almanya’da: Geleneksel ile Modern Arasında Bir Mimar”, Yapı Dergisi, 48, 40-45.
- Junghanns, K; 2008. “Preface ” Deutscher Werkbund Berlin e.V. (Ed.), Berlin.
- Junghans, K., 1982. “Yaşadığı Dönemde Bruno Taut” ,Bruno Taut: Türkiye’de Mimar ve Öğretmen 1936-1938, Berlin Güzel Sanatlar Akademisi ve Alman Kültür Derneği Yayınları, sayfa: 18-26.
- Keleş, G; 1988. Konut Plan Şemalarında Değişimin Grafik Tekniklerle İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kıvırcık, H., 1992. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı ve Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Nerdinger, W., Speidel, M., Hartmann, K. ve Schirren, M., 2001. Bruno Taut, Electa, Milano.

- Nicolai, B., 1998. “Bruno Taut’un Akademi Reformu ve Türkiye İçin Yeni Bir Mimariye Uzanan Yolu”, Atatürk İçin Düşünmek: İki Mimar Bruno Taut ve Emin Onat”, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Odabaş, İ., 1987. “Trabzon Lisesi Günlüğü’nden”, Kıyı Dergisi, 14, 5.
- Özer, A., 1998. “Mimar Bruno Taut”, Kıyı Dergisi, 147, 13-20.
- Özer, B., 1975. “Bruno Taut: Kişiliği ve Boğaziçi’ndeki Bir Evi Üzerine”, Yapı Dergisi, 13, 37-48.
- Pulathaneli, A., 1987. “Trabzon Lisesi’nin Tarihçesi” , Kıyı Dergisi, 14, 3-4.
- Reuter, E; 2008. “Bruno Taut Remembered”, Deutscher Werkbund Berlin e.V. (Ed.), Berlin.
- Schily, O; 2008. “The Earth a Goog Apartment”, Deutscher Werkbund Berlin e.V. (Ed.), Berlin.
- Sözen, M., 1984. Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul .
- Speidel, M., 1998. “ Bruno Taut Çalışmaları Ve Etkisi” , Atatürk İçin Düşünmek: İki Mimar Bruno Taut ve Emin Onat” , İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Suda, H.B., 1996. Bonatz, Holzmeister, Taut ve Egli’nin Mimarlık Çizgileri Türk Mimarlığı Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. , Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tanju, B., 1998. “Türkiye’de Farklı Bir Mimar: Bruno Taut” , Atatürk İçin Düşünmek: İki Mimar Bruno Taut ve Emin Onat” , İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Tanju, B., 1999. 1908-1946 Türkiye Mimarlığının Kavramsal Çerçevesi, Doktora Tezi, İ.T.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tanyeli, U., 1998. “Türkiye’de Mimari Modernleşmenin Büyük Dönemeci: 1900-1930”, Arredamento Mimarlık Dergisi , 100+7, 64-67.
- Tanyeli, U., 2007. Mimarlığın Aktörleri ve Türkiye 1900-2000, Garanti Galerî Yayınları, İstanbul.
- Tarım, B., 1984. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığına Genel Bakış ve Öneriler, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Taut, B., 1937. “Tip ve Sıra Evler, Arkitekt Dergisi, 8, 211-218.
- Taut, B., 1938a. “Kamutay Müsabakası Fikir Krokisi” , Arkitekt Dergisi, 4, 130-132.
- Taut, B., 1938b. “Proporsiyon”, Arkitekt Dergisi, 8, 233-237.

Taut, B., 1938c. "Teknik" , Arkitekt Dergisi, 8.

Taut, B., 1938d. Mimari Bilgisi, Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul.

Thomsen, H; 2008. " Light and Colour in the Work of Bruno Taut ", Deutscher Werkbund Berlin e.V. (Ed.), Berlin.

Trabzon 2006. T.C. Trabzon Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Trabzon.

Tümer, G., 1998. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Mimarlar Sorunu: 1920'leden 1950'lere, Mimarlar Odası İzmir Şubesi, İzmir.

URL-1 http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_%20id%203D161, 12 Mart 2010.

URL-2 <http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=46008>, 12 Mart 2010.

URL-3 http://www.google.com.tr/imgres?imgurl=http://www.afl.org.tr/files/etkinlikler/balo/20100523/ankara_palas.jpg&imgrefurl=http://www.afl.org.tr/balo/114-geleneksel-mayis-balosu-23-mayis-010&h=450&w=600&sz=126&tbnid=PwbuYIyvRwUbzM:&tbnh=101&tbnw=135&prev=/images%3Fq%3Dankara%2Bpalas&hl=tr&usg=__p1kGOgSLYmOQByi6JKqwbqaCYxY=&sa=X&ei=lAkOTP-bAsGROOygmMsM&ved=0CBwQ9QEwAg, 20 Mart 2010.

URL-4 <http://img2.blogcu.com/images/s/i/m/simarigim/tbmm.jpg>, 21 Mart 2010.

URL-5 <http://wownturkey.com/forum/viewtopic.php?t=39930&start=100>, 21 Mart 2010.

URL-6 http://www.google.com.tr/imgres?imgurl=http://bp1.blogger.com/_jwrUFzpYGkI/R9TXhvgZTfI/AAAAAAAAABNE/b_h6aSFJeqE/s320/%253D%253DFISO-8859-9%253FQ%253FK%253DF6ln,_B.Taut_tasar%253DFDm_ve_yap%253DFDm%253DFD_Cam_ev,_1914-730787.JPG%253F%253D&imgrefurl=http://girpaylas.wordpress.com/2008/03/09/everythink-free-bruno-taut-1880-1938/&usg=__P2uGCWyeo2p2ZX-rF4suY_qa1Tk=&h=320&w=193&sz=18&hl=tr&start=1&um=1&itbs=1&tbnid=7Yo1dRaWThWBfM:&tbnh=118&tbnw=71&prev=/images%3Fq%3D%25E2%2580%259CCam%2BEv%25E2%2580%259D%2B1914%26um%3D1%26hl%3Dtr%26sa%3DN%26tbs%3Disch:1, 10 Nisan 2010.

URL-7 http://s280726524.mialojamiento.es/dibex/Taut_Alpine.htm, 12 Nisan 2010.

URL-8 http://www.google.com.tr/imgres?imgurl=http://www.monumente-online.de/_generated/07/04/images/05_bb_dahlewitz_wohnhaus_taut_aussen_ml_preiss_3_236x.jpg&imgrefurl=http://www.monumente-online.de/07/04/streiflichter/05_Taut.php&usg=__6HbQcTzXbWsJ99e02FsBqFAUfes=&h=198&w=236&sz=14&hl=tr&start=1&um=1&itbs=1&tbnid=XY6Xpbf8Oe1FOM:&tbnh=91&tbnw=109&prev=/images%3Fq%3DDahlewitz%2BBruno%2BTaut%26um%3D1%26hl%3Dtr%26tbs%3Disch:1, 15 Nisan 2010.

- URL-9 http://www.knerger.de/Die_Personen/bild__kunst_43/bild__kunst_44/hauptteil_bild__kunst_44.html, 16 Nisan 2010.
- URL-10 http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Dil_ve_Tarih_Co%C4%9Frafya_Fak%C3%BCltesi_Binas%C4%B1%2C_Ankara.jpg, 2 Mayıs 2010.
- URL-11 http://www.mimarlikmuzesi.org/Collection/Detail_bruno-taut_23.html, 5 Mayıs 2010.
- URL-12 http://tr.wikipedia.org/wiki/Bruno_Taut, 10 Şubat 2010.
- URL-13 <http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=287&RecID=1635>, 20 Şubat 2010.
- URL-14 <http://www.mimar.cc/makale/1930-1940-ulusal-mimariye-gecis-donemi-99.html>, 25 Şubat 2010.
- URL-15 <http://jfa.arch.metu.edu.tr/content/view/41/29/>, 5 Mayıs 2010.
- URL-16 <http://www.kemalcifci.com/cumhuriyet.htm>, 12 Nisan 2010.
- URL-17 http://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_D%C3%B6nemi_T%C3%BCrk_Mimar%C4%B1%C4%9F%C4%B1, 20 Mayıs 2010.
- URL-18 <http://www.you-are-here.com/kirche/taut.%20Html%20>, 15 Mart 2010.
- URL-19 http://www.dijimecmua.com/vip-life/161/index/237232_izmir-cumhuriyet-kiz-enstitusu-merdiven-detayi-izmir-cumhuriyet-kiz-enstitusu-1937-1942-ankara-cebeci-ortaokulu-1937-1940/, 22 Nisan 2010.
- URL-20 http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/Photo_6_2_genc-cumhuriyetin-yabanci-mimarlari.html?Page=3#, 10 Mayıs 2010.
- URL-21 <http://www.arkitera.com.tr/displayBulletin.php?ID=650>, 10 Mart 2010.
- URL-22 http://www.google.com.tr/images?um=1&hl=tr&tbs=isch:1&aq=o&aqi=&oq=&gs_rfai=&q=Trabzon%20Valisi%20S%C4%B1rr%C4%B1%20Pa%C5%9Fa, 25 Mayıs 2010.
- URL-23 <http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=idadi>, 26 Mayıs 2010.
- URL-24 <http://www.turkcebilgi.com/idadi/ansiklopedi>, 26 Mayıs 2010.
- Usta, A; 1994. Anadolu Türk Mimarlığında Form Analizi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Usta, G.K., 1994. Anadolu Osmanlı Dönemi Mimarisinde Mekan Analizi: Han ve Kervansaray Yapılarında Uygulama, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Uyguner, M., 1986. "Trabzon Lisesi'nden Anılar", Kıyı Dergisi, 2, 8.

Uzunarslan, Ş., 2002, Erken Cumhuriyet Dönemi Konutlarında Mekan ve Mobilya, Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, M.T., 2003. Bina İşlevi ile Bina Biçimi İlişkisinde Çizge Teorisi Kullanımı ile Veri Elde Edilmesi, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldız, A.E., 2007. Santiago Calatrava'nın Hareketli Strüktürleri: Mimariyi Üretmenin Diğer Yolları, Yüksek Lisans Tezi, O.D.T.Ü, Ankara.

Yürekli, Z., 1995. Modernleştirici Devrimlerde Geçici Mimarlık ve 1930'larda Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

6. EKLER

Ek 1. Bruno Taut Yaşam Kronolojisi

1880 4 Mayıs Günü Königsberg'de Doğdu

1902 Hamburg Ve Wiesbaden Mimarlık Bürolarında Çalıştı.

1903 Berlin Mimarlık Bürolarında Çalıştı.

1903 Berlin Bruno Möhring'in Mimarlık Bürosunda Çalıştı

1904-1908 Stuttgart Theodor Fischer'in Bürosunda Mimar Olarak Çalıştı

1908-1914 Berlin "Taut - Hoffmann" Ortaklığı

1914'ten İtibaren "Taut Kardeşler - Hoffmann" Ortaklığı

1915-1916 Brandenburg Bir Barut Fabrikasının Sorumlu Mimarlığını Yaptı

1917-1918 Bergisch Gladbach Savaşın Sürdüğü Yıllarda Stella Fabrikasının Teknik İşler - Bürosunda Çalıştı

1918-1921 Berlin "Sanat Çalışma Konseyi" nin Kurucuları Arasında Yer Aldı "Cam Zincir" Adıyla Bilinen Mektuplaşmalara Önyak Oldu. "Sabah Güneş'ni Yayımladı.

1921-1924 Magdeburg Belediye İmar Kurulunda Görev Aldı. Kentte Renovasyon İşleri Yaptı.

1924-1932 Berlin Siteler Ve Konut Tesisleri Gehag'a Mimarlık Danışmanlığı Yaptı

Charlottenburg Teknik Üniversitesinde Konut Yapımı Ve Yerleşim Dallarında Profesör Olarak Görev Yaptı.

1932-1933 Moskova Proje Çalışmaları Yaptı. Basit Ev Eşyaları Üzerinde Dekorasyon Projeleri Hazırladı.

1936-1938 Türkiye Yapı Ve Proje Çizim Çalışmaları Yaptı İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde Profesör Ve Maarif Vekâleti Mimarlık Bürosu Müdürü Olarak Görev Yaptı.

1938 26 Aralık Günü İstanbul'da Öldü.

Ek 2. Bruno Taut Türkiye'deki Kronolojik Eser Listesi

1. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 26.12.1936-4.11.1940 (Hillinger ve Grimm'le)
2. İstanbul Kimya Enstitüsü (1936-1939, gerçekleştirilmedi)
3. Ankara Teknik Yüksek Okulu, Nisan-Temmuz 1937 (model, projeler, gerçekleştirilmedi)
4. Sivas Garnizon Okulu, Nisan 1937 (proje gerçekleştirilmedi);
5. İstanbul Üniversitesi yemekhanesi, Mayıs 1937 (yapıldı);
6. İstanbul Morfoloji Enstitüsü (1937, Zimmermann zamanında bitirelemedi.)
7. Trabzon Lisesi, Temmuz 1937 -1938 sonu (Hillinger'le birlikte gerçekleştirildi)
8. Hükümet binalarına ait proje. Eğitim Bakanlığı binası. Eylül 1937 (gerçekleştirilmedi)
9. Parlamento yarışması, Ağustos-Aralık 1937 (gerçekleştirilmedi)
10. Atatürk Lisesi, Ankara, Temmuz 1937-1938 (Kömürcüoğlu ile birlikte gerçekleştirildi)
11. İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü, Ocak/Şubat 1938 (Grimm ve Hillinger'le gerçekleştirildi)
12. Ankara Operası taslağı, Şubat 1938 (gerçekleştirilmedi)
13. Taut'un kendi evi, İstanbul-Ortaköy, başlama Şubat 1938 (gerçekleştirildi)
14. Bir sinagog için renkli eskiz, Mart 1938, (gerçekleştirilmedi)
15. Ortaokul, Ankara-Cebeci, Mayıs 1938 (gerçekleştirildi)
16. İzmir Uluslararası Fuarında Eğitim Bakanlığı pavyonu, Mayıs 1938, (gerçekleştirildi)
17. Nissen Evi, Mayıs 1938 (gerçekleştirilmedi)
18. Hamamönü - ortaokul projesi (7.7.1938; gerçekleştirilmedi)
19. Cumhuriyetin 15. Yıldönümü için süslemeler, 2 taslak (24.7.1938), (Schütte ile; Schütte-Lihotzky tarafından Ekim ayında gerçekleştirildi)
20. Atatürk plaketi (10.7.1938)
21. Tıp Fakültesi, Ekim 1938
22. Ankara Tıp Fakültesi taslakları üzerinde çalışma, Fuat Şayiam taslağı (Sağlık Bakanlığı arşivi) (3/4.10.1938)
23. Kemal Atatürk için katafalk, 15.11.1938 (Mahmut Bilenle gerçekleştirildi)
24. Atatürk Mozolesi için taslak ve rapor, 5.12.1938 (gerçekleştirilmedi)

Ek.3 Yapının resimleri

	
<p>Trabzon Lisesi giriş kapısı</p>	<p>Güney cephesi görünüşü</p>
	
<p>Konferans Salonu Girişi Güney Cephe</p>	<p>Kuzey Cephe Görünüş</p>
	
<p>Zemin Kat koridoru</p>	<p>Zemin katta iç bahçeden bir görünüş</p>
	
<p>Kantinden görünüş</p>	<p>Zemin katta Kütüphane girişi</p>

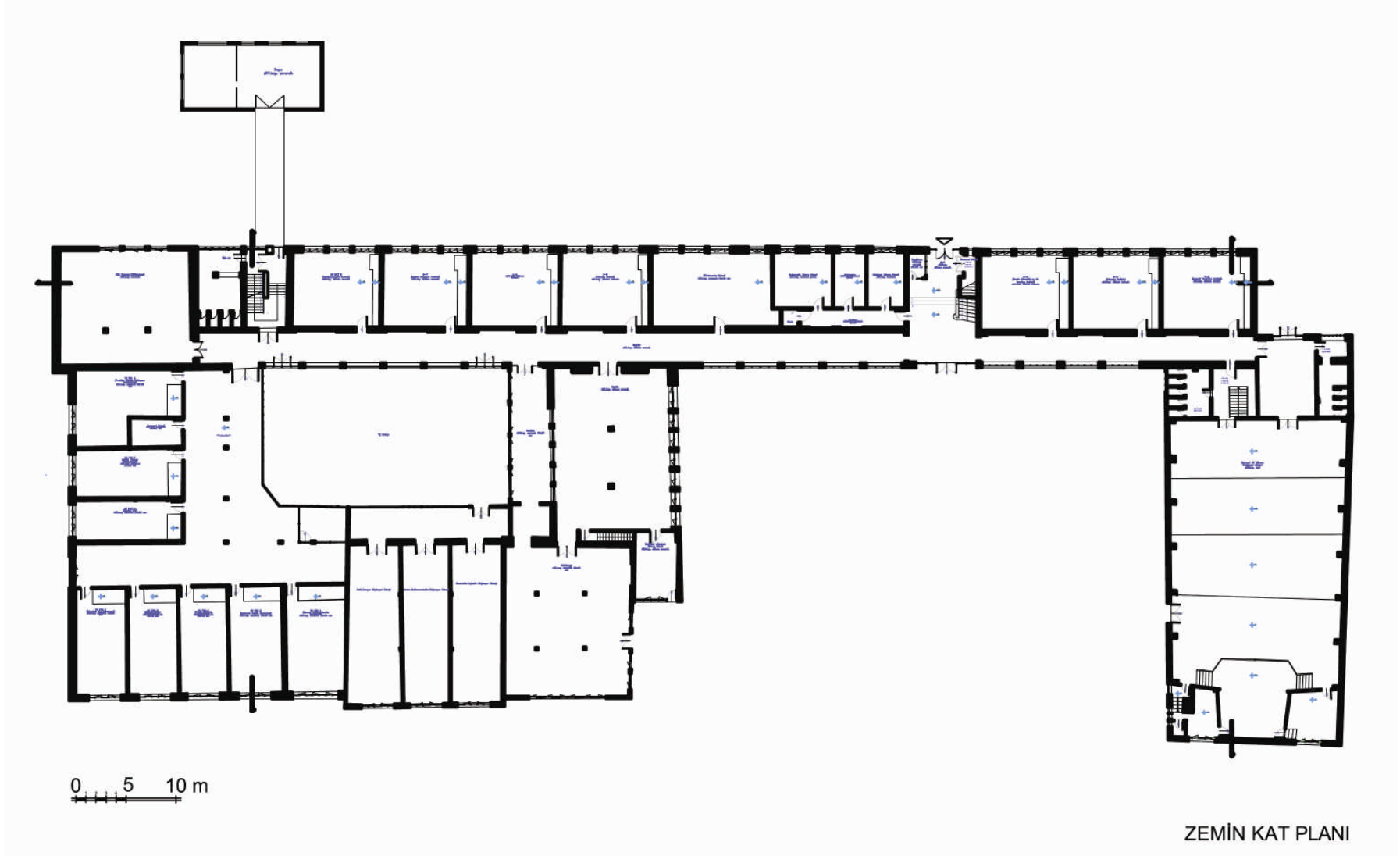
Ek 3'ün devamı

	
Kütüphane iç görünüş	Konferans salonundan görünüş
	
Zemin katta zümre odalarına ve muhasebeye giden ara hol	Öğretmenler odası
	
Zeminden üst kata çıkan merdiven	Birinci kat koridoru
	
Sınıflardan bir görünüş	Koridorlardaki duvarlarda portmanto olarak kullanılan girintiler

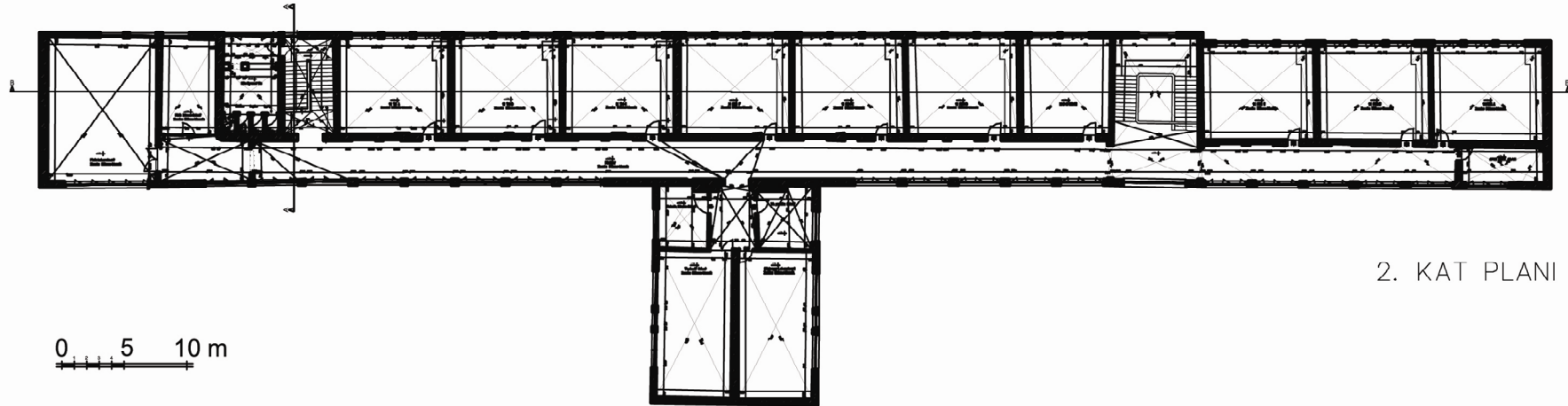
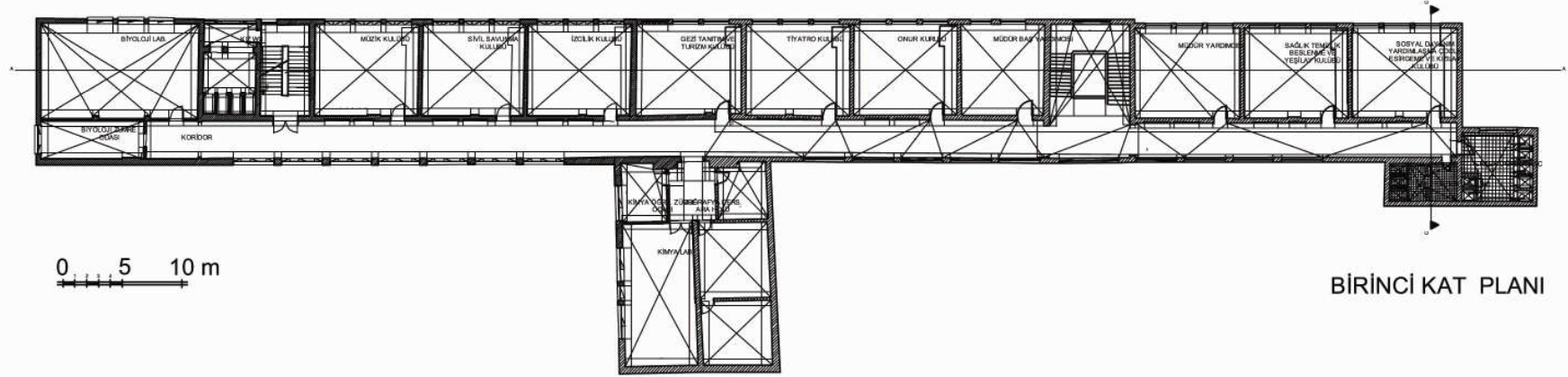
Ek 3'ün devamı

	
Birinci kattaki kimya laboratuarı	Bilgisayar Laboratuarından görünüş
	
İkinci kattaki fizik laboratuarı	Bodrum kata inen merdiven
	
Bodrum kat koridoru	Bodrum kattaki kazan dairesi

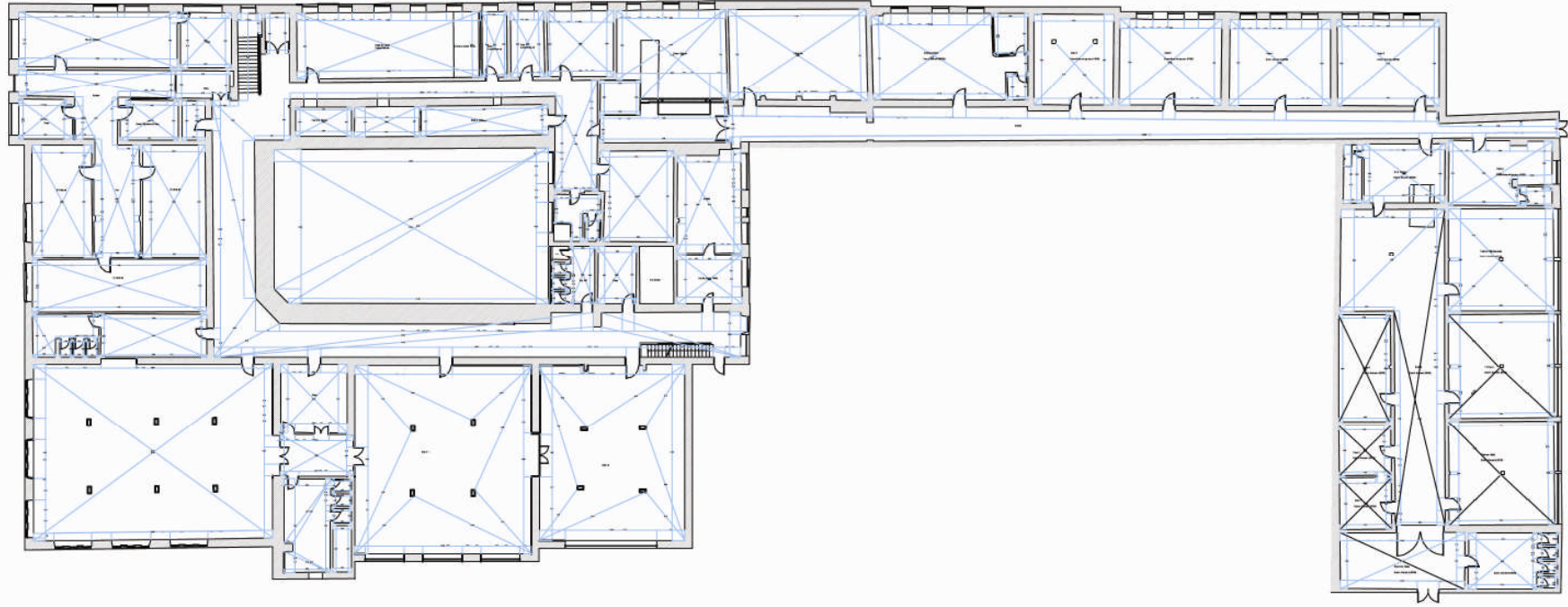
Ek 4. Yapının röleve çizimleri

Ek 4'ün devamı

Ek 4'ün devamı

0 5 10 m

BODRUM KAT PLANI

Ek 4'ün devamı

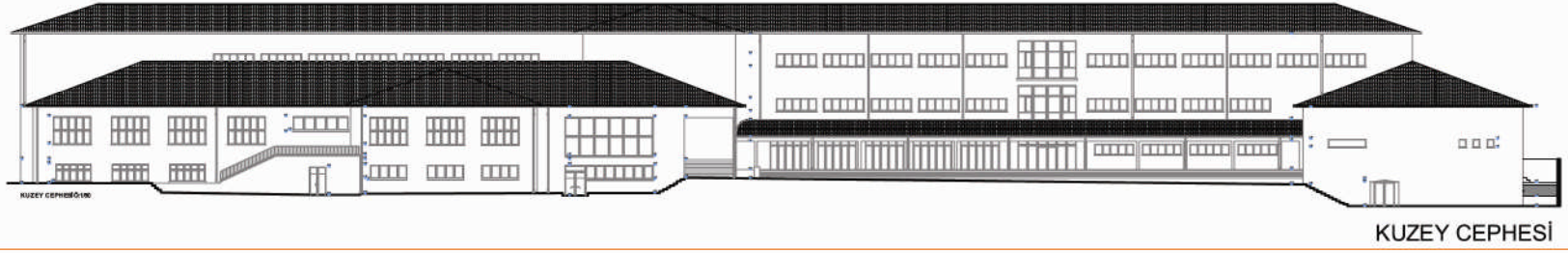
BB KESİTİ

C-C KESİTİ

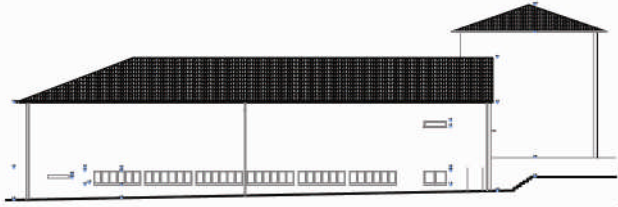
0 5 10 m

Ek 4'ün devamı

0 5 10 m

Ek 4'ün devamı

BATI CEPHESİ

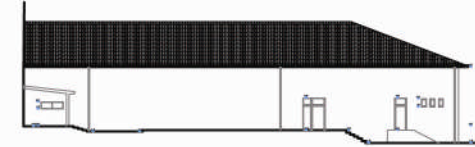

BATI İÇ CEPHE

DOĞU CEPHESİ

0 5 10 m

DOĞU İÇ CEPHESİ

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Erzurum’da doğdu. İlköğrenimini Atatürk İlkokulu’nda, orta öğrenimini Sabancı Ortaokulu’nda, lise öğrenimini Erzurum Atatürk Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı Bölümde tamamladı ve 2001 yılında mezun oldu.

2002 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık Bölümü’nde başladığı üniversite öğrenimini, 2006 yılında tamamladı. Aynı yıl yüksek lisans eğitimi almaya hak kazandı.

2006-2009 yıllarında özel sektörde çalıştı.

2009 yılında Mimarlık Fakültesi’nce Araştırma Görevlisi kadrosuna atandı. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık anabilim dalında Araştırma Görevlisi olarak akademik çalışmalarını sürdürmekte olup, iyi derecede İngilizce bilmektedir.